

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet
HCCI Research Institute of Economics and Enterprises

Rövid távú munkaerőpiaci előrejelzés – 2007

*A tanulmány a Szociális és Munkaügyi Minisztérium támogatásával (FCK-6/2006)
készült*

Budapest, 2007. március

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet olyan non-profit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI – Research Institute of Economics and Enterprises
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

A tanulmányt írták:

Selmeczy Iván (munkatárs, MKIK GVI)
Papp Gergő (munkatárs, MKIK GVI)
Tóth István János

Kutatásvezető:

Tóth István János, Ph.D.
(tudományos főmunkatárs, MTA KTI,
ügyvezető igazgató, MKIK GVI)

e-mail: tothij@econ.core.hu
Internet: <http://econ.core.hu/~tothij>

A kézirat lezárva: 2007. március 30.

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet
Cím: 1034 Budapest, Bécsi út 126-128.
Tel: 235-0584
Fax: 235-0713
e-mail: gvi@gvi.hu
internet: <http://www.gvi.hu>

Tartalom

Ábrák és táblázatok jegyzéke	5
Vezetői összefoglaló	11
Makrogazdasági környezet	11
Vállalkozások üzleti helyzete és várakozásai	12
A foglalkoztatás jellemzői	13
Executive Summary	16
The Survey	16
Macroeconomic environment	17
Business situation and expectations of companies	18
Employment traits	19
1. A felvételről	22
1.1. A vizsgálat célja és háttere	22
1.2. Az adatgyűjtés és a minta jellemzői	23
2. Makrogazdasági helyzet	30
2.1. Makrogazdasági trendek	30
2.2. A foglalkoztatottság hosszú távú alakulása	35
2.3. Aktivitás és munkanélküliség alakulása	37
2.4. Munkanélküliség és a foglalkoztatottság alakulásának jellegzetességei	43
2.5. Bérek és jutalom – kifizetések	48
3. A vállalkozások üzleti helyzete, foglalkoztatási tervei és várakozásai	49
3.1. Üzleti helyzet	49
3.2. Foglalkoztatás	54
3.3. Beruházás	60
3.3.1. Beruházási tervek	60
3.3.2. Foglalkoztatási hatások beruházás-típusok szerint	61
4. Termelés	68
4.1. Termelési szint	68
4.2. Kapacitáskihasználtság	70
4.3. Rendelésállomány	74

5. Külföldi tulajdonú vállalkozások.....	78
5.1. A külföldi tulajdonú vállalkozások jellemzői	78
5.2. A külföldi tulajdonú cégek létszám-gazdálkodási tervei	79
6. A foglalkoztatás jellemzői.....	81
6.1. Részmunkaidős foglalkoztatás	81
6.2. Határozott időre szóló szerződések.....	87
6.3. Külföldi munkavállalók foglalkoztatása	91
6.4. Munkaerő-kölcsönzés	99
6.5. Pályakezdők foglalkoztatása	106
6.6. Start kártyával foglalkoztatott pályakezdők.....	112
6.7. Foglalkoztatás alkalmi munkavállalói (AM) könyvvel	116
6.8. Munkaerőhiány.....	118
7. A vállalatok képzési aktivitása.....	122

Ábrák és táblázatok jegyzéke

1.2.1. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek száma létszámkategóriák szerint, (N ₂₀₀₅ : 7998, N ₂₀₀₆ : 6066)	24
1.2.1. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek száma gazdasági ágak szerint, (N ₂₀₀₅ : 7707, N ₂₀₀₆ : 5964).....	24
1.2.1. Táblázat: A GDP arányos súlyozásnál alkalmazott várt GDP szerinti megoszlások a cégek létszám-kategóriái és gazdasági ágak szerint, %	25
1.2.3. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek száma létszámkategóriák szerint, (N ₂₀₀₅ : 6903, N ₂₀₀₆ : 5819)	26
1.2.4. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek száma gazdasági ágak szerint, (N ₂₀₀₅ : 6905, N ₂₀₀₆ : 5818).....	27
1.2.5. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek megoszlása létszámkategóriák szerint, (N ₂₀₀₅ : 4473, N ₂₀₀₆ : 5435).....	28
1.2.6. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek megoszlása gazdasági ágak szerint, (N ₂₀₀₅ : 4468, N ₂₀₀₆ : 5235)	29
2.1.1. Ábra: A GDP volumenváltozása (előző év azonos negyedéve =100) és a foglalkoztatottak száma.....	30
2.1.2. Ábra: Beruházások, ill. a feldolgozóipari beruházások volumenének és a munkanélküliek számának alakulása (előző év azonos negyedéve=100), (2000-2006).....	31
2.1.3. Ábra: Beruházások volumenváltozása gazdasági ágak szerint (előző év=100)	32
2.1.4. ábra: Az euróban számított külkereskedelmi forgalom alakulása (előző év azonos hónapja=100), (2005-2006)	33
2.1.5. Ábra: Ipari termelés és értékesítés (előző év azonos hónap=100)	34
2.2.1. Ábra: Összes foglalkoztatott és a foglalkoztatási arány (1990 – 2006)	35
2.3.1. Ábra: Aktivitási és foglalkoztatási ráta (15-64 éves népesség)	37
2.3.2. Ábra: Munkanélküliségi ráta alakulása negyedévenként (2003-2006)	38
2.3.3. Ábra: Aktivitási ráta az Európai Unióban, 2002 és 2006 III. negyedévében (a 15-64 éves népesség százalékában).....	39
2.3.4. Ábra: Alkalmazásban állók létszáma (előző év azonos hó=100%)	40

2.3.5. Ábra: Alkalmazásban állók létszáma (2001. év=100%)	41
2.4.1. táblázat: A munkanélküliségi ráta alakulása korcsoportonként (2004-2006)...	43
2.4.1. Ábra: Munkanélküliség alakulása a legmagasabb iskolai végzettség szerint (1998 – 2006).....	44
2.4.2. Ábra: munkanélküliek száma a legmagasabb iskolai végzettség szerint, ezer fő (1998-2006)	44
2.4.3. Ábra: Munkanélküliek megoszlása a munkakeresés időtartama szerint, % (1994-2006)	45
2.4.4. Ábra: A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya és a foglalkoztatási ráta közötti kapcsolat, 2005 (%)	46
2.4.5. Ábra: Foglalkoztatási ráta régiók szerint, a 15-74 éves népesség százalékában, % (2001-2006)	47
2.5.1. Ábra: Bruttó átlagkereset és a jutalom-kifizetések alakulása a versenyszférában (előző év azonos hó=100%)	48
3.1.1. Ábra: Konjunktúra és bizonytalansági index, 2005-2006	49
3.1.2. Ábra: Az üzleti helyzet alakulása, 2005-2006.....	50
3.1.3. Ábra: A jelenlegi és a várható üzleti helyzet a vállalkozások mérete szerint, 2005-2006.....	51
3.1.4. Ábra: Az üzleti helyzet alakulása az export aránya szerint, 2005-2006	52
3.1.5. Ábra: Az üzleti helyzet alakulása gazdasági ágak szerint, 2006	53
3.2.1. Ábra: A foglalkoztatottak becsült aggregált létszáma (átlagos statisztikai állományi létszám) gazdasági ágak szerint, 2005-2006, ezer fő.....	54
3.2.2. Ábra: A foglalkoztatottak becsült aggregált létszáma (átlagos statisztikai állományi létszám) a cégek mérete szerint, 2005-2006, ezer fő	55
3.2.3. Ábra: A cégek megoszlása a várható foglalkoztatási döntéseik szerint 2006-ban és 2007-ben, százalék	56
3.2.4. Ábra: Becsült munkahelyteremtés és –rombolás 2006-ban és 2007-ben régióként	57
3.2.5. Ábra: Becsült munkahelyteremtés és –rombolás a külföldi tulajdon aránya szerint, 2006-2007	58
3.2.5. Ábra: Becsült munkahelyteremtés és –rombolás gazdasági ágak szerint, 2006-2007	59
3.3.1.1. Ábra: A beruházási aktivitás várható alakulása a cégek mérete szerint, 2005-2006	60

3.3.2.1. Ábra: Végrehajtott és tervezett beruházások, 2005-2007, százalék	62
3.3.2.2. Ábra: Végrehajtott beruházások gazdasági ágak szerint, 2006, százalék ...	63
3.3.2.3. Ábra: Tervezett beruházások gazdasági ágak szerint, 2006, százalék	64
3.3.2.1. Tábla: Végrehajtott beruházások fajtája a cégek mérete szerint, 2005-2006	64
3.3.2.2. Tábla: Tervezett beruházások fajtája a cégek mérete szerint, 2005-2006 ...	65
3.3.2.3. Ábra: Végrehajtott beruházások fajtája az export aránya szerint, 2005-2006	65
3.3.2.4. Ábra: Tervezett beruházások fajtája az export aránya szerint, 2005-2006 ..	65
3.3.2.4. Ábra: Végrehajtott beruházás és létszám kapcsolata, 2006, százalék.....	66
3.3.2.5. Ábra: Tervezett beruházás és létszám kapcsolata, 2006, százalék.....	67
4.1.1. Ábra: A termelési szint alakulása a cégek mérete szerint, 2005-2006	68
4.1.2. Ábra: A termelési szint alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2006	69
4.1.3. Ábra: A termelési szint alakulása az export aránya szerint, 2005-2006	70
4.2.1. Ábra: Átlagos kapacitáskihasználtság régióként, 2005-2006, százalék	71
4.2.2. Ábra: Átlagos kapacitáskihasználtság a vállalkozások nagysága szerint, 2005-2006, százalék	72
4.2.3. Ábra: Átlagos kapacitáskihasználtság a külföldi tulajdon szerint, 2005-2006, százalék	73
4.2.4. Ábra: Átlagos kapacitáskihasználtság az export aránya szerint, 2005-2006, százalék	74
4.3.1. Ábra: Rendelésállomány változása a cégek mérete szerint, 2005-2006.....	75
4.3.2. Ábra: Rendelésállomány változása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2006	76
4.3.3. Ábra: Rendelésállomány változása az export aránya szerint, 2005-2006.....	77
5.1.1. Tábla: A külföldi tulajdonú cégek aránya a mintában, százalék	78
5.2.1. Ábra: A statisztikai állományi létszám várható változása, 2005-2006, százalék	79
5.2.1. Táblázat: A külföldi és hazai érdekeltségű cégek néhány gazdálkodási mutatója, 2006	80

6.1.1. Táblázat: Azon cégek aránya, amelyeknél van részmunkaidőben foglalkoztatott munkavállaló, régióként, %, 2005. decemberben és 2006. szeptemberben	81
6.1.1. Ábra: Részmunkaidős foglalkoztatás eloszlása (2005-2006)	82
6.1.2. Ábra: Részmunkaidős munkavállalót foglalkoztató cégek aránya régióként, % (2005-2006)	83
6.1.2. Táblázat: A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya régiók és létszámkategóriák szerint, %	84
6.1.3. Ábra: Részmunkaidős munkavállalók aránya a régiókban, % (2005-2006)	85
6.1.4. Ábra: Részmunkaidős munkavállalók aránya a cégeknél a külföldi tulajdoni hányad szerint, % (2005-2006)	85
6.1.5. Ábra: Részmunkaidős munkavállalók aránya gazdasági ágak szerint, % (2005-2006).....	86
6.2.1. Táblázat: Azon cégek aránya, ahol van határozott idejű szerződéssel foglalkoztatott munkavállaló, területenként, %	87
6.2.1. Ábra: Azon cégek aránya, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, %.....	88
6.2.2. Ábra: Határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya régiók szerint, % (2005-2006)	88
6.2.3. Ábra: A határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya gazdasági ágak szerint, % (2005-2006).....	89
6.3.1. Ábra: A külföldi állampolgárok számára az év során kiadott munkavállalási engedélyek és regisztrációk száma*, 1989-2006 (ezer db).....	91
6.3.1. Táblázat: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya létszám-kategóriák és régiók szerint, 2005-2006 (%)	92
6.3.2. Ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2005-2006 (%)	93
6.3.3. Ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalók aránya a régiókban, 2005-2006 (%)	93
6.3.4. Ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalók aránya gazdasági ágak szerint, 2005-2006 (%).....	94
6.3.5. Ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalók száma gazdasági ágak szerint, 2005-2006 (ezer fő)*	95
6.3.6. Ábra: Az EU25 tagországokból és a Romániából érkező külföldi munkavállalók megoszlása a gazdasági ágak szerint, 2006. szeptember (%)	96

6.3.7. Ábra: Az EU25 tagországok és Románia állampolgárainak aránya a külföldi munkavállalók között, gazdasági ágak szerint, 2006. szeptember (%)	97
6.3.8. Ábra: Külföldi munkavállalót foglalkoztató cégek arányának alakulása a 2005. és a 2006. évi adatfelvétel szerint*, 2004-2007	98
6.4.1. Táblázat: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya létszámkategóriák és régiók szerint, 2005-2006 (%).....	99
6.4.1. Ábra: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2005-2006 (%)	100
6.4.2. Ábra: A kölcsönzött munkavállalók aránya régiók szerint, 2005-2006 (%)....	100
6.4.3. Ábra: Kölcsönzött munkavállalók megoszlása a gazdasági ágak között, régióként, 2006. szeptember (%)	101
6.4.4. Ábra: A kölcsönzött munkavállalók aránya a gazdasági ágakban, 2005-2006 (%)	102
6.4.5. Ábra: A kölcsönzött munkavállalók megoszlása gazdasági ágak szerint, 2006 szeptember (ezer fő)*	103
6.4.6. Ábra: A kölcsönzött munkavállalók aránya a foglalkoztatottak között, a feldolgozóipari ágazatokban, 2006. szeptember (%)	104
6.4.7. Ábra: Kölcsönzött munkavállalót foglalkoztató cégek arányának alakulása a 2005. és a 2006. évi adatfelvétel szerint*, 2004-2007 (%).....	105
6.5.1. Ábra: Pályakezdőket alkalmazó, ill. felvenni tervező cégek aránya a 2005. és a 2006. évi adatfelvétel szerint*, 2005-2007 (%).....	106
6.5.1. Táblázat: Pályakezdők felvételét tervező/nem tervező cégek aránya aszerint, hogy 2006-ban vettek-e fel pályakezdőt, vagy nem (%).....	107
6.5.2. Táblázat: A pályakezdőket 2006-ban felvevő, illetve 2007-ben felvenni tervező cégek aránya (%).....	107
6.5.2. Ábra: A 2006-ban felvett, illetve a 2007-ben felvenni tervezett pályakezdők aránya a foglalkoztatottak létszámához viszonyítva, gazdasági ágak szerint (%) ..	108
6.5.3. Ábra: Felvett pályakezdők megoszlása állománycsoport szerint, 2005-2006 (%)	109
6.6.1. Ábra: Pályakezdőket Start kártyával alkalmazó cégek aránya a gazdasági ágakban, 2006 (%).....	112
6.6.2. Ábra: Pályakezdőket Start kártyával foglalkoztató cégek száma, a foglalkoztatott pályakezdők száma, és a pályakezdők megoszlása a foglalkozás-csoportok között, ill. ezeken belül, az első 5 jelentősebb munkakör között.....	114

6.6.3. Ábra: Pályakezdőt START kártyával foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, 2006 (%).....	115
6.6.4. Pályakezdőt START kártyával foglalkoztató cégek aránya a cégméret szerint, 2006 (%)	115
6.7.1. Ábra: Alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdoni hányad szerint, 2006 (%).....	116
6.7.2. Ábra: Az alkalmi munkavállalói könyvvel alkalmazó cégek aránya, 2006 (%)	117
6.7.3. Ábra: Az alkalmi munkavállalói könyvvel alkalmazó cégek aránya régiók szerint, 2006 (%).....	117
6.8.1. Ábra: A legalább fél éve betöltetlen álláshellyel rendelkező cégek aránya a jelentősebb gazdasági ágakban.....	118
6.8.2. Ábra: A legalább fél éve betöltetlen álláshellyel rendelkező cégek aránya a régiókban (%).....	119
6.8.3. Ábra: Hiányzó létszám* a legalább fél éve betöltetlen álláshelyekben, a kínált bruttó bérek átlaga*, és a bruttó átlagbér a nemzetgazdaságban** a legnagyobb munkaerőhiányt jelző foglalkozásokban (fő, ezer forint)	121
7.1. Ábra: Munkavállalói képzést nyújtó, vagy támogató cégek aránya cégméret szerint, 2006 (%).....	122
7.2. Ábra: Munkavállalói képzést nyújtó, vagy támogató cégek aránya a külföldi tulajdoni hányad szerint, 2006 (%).....	123
7.1. Táblázat: Munkavállaló képzését végző, vagy támogató cégek aránya az egyes létszám-kategóriákban, a külföldi tulajdon szerint, 2006 (%)	124
7.3. Ábra: A munkáltató által nyújtott, vagy támogatott képzésben résztvevő munkavállalók aránya cégméret szerint, 2006 (%).....	125
7.4. Ábra: A munkavállalói képzést nyújtó, vagy támogató cégek aránya a gazdasági ágakban, 2006 (%).....	125
7.5. Ábra: A gyakorlati képzést végző cégek aránya a gazdasági ágakban, 2006 (%)	126
7.6. Ábra: Gyakorlati képzést nyújtó, ill. a tanuló szerződéses képzést végző cégek aránya a külföldi tulajdoni hányad szerint, 2006 (%).....	127
7.2. Táblázat: Azon cégek aránya, amelyeknél a képzési ráfordítás meghaladja, ill. nem haladja meg a szakképzési hozzájárulást, aszerint, hogy a cég folytatott-e gyakorlati képzést 2006-ban (%).....	127

Vezetői összefoglaló

Makrogazdasági környezet

Gazdasági növekedés: A magyar gazdaságot 2006 első felében még stabil, 4% feletti gazdasági növekedési ütem jellemezte. A jelentősen felduzzadt államháztartási hiány és a laza fiskális politika az ország pénzügyi stabilitását veszélyeztetve már 2005 végén beárnyékolta a kedvező makrogazdasági folyamatok megítélését. A költségvetési egyensúly helyreállítására irányuló első kormányzati intézkedések hatásai már 2006 III. negyedévében megmutatkoztak a növekedési ütem mérséklődésében, a beruházások visszaesésében és az infláció megugrásában. A IV. negyedévben a GDP már csak 3,4%-kal bővült az egy évvel korábbi szinthez képest, ami 2003 I. negyedéve óta a legalacsonyabb növekedési ütemnek számít. A gazdasági növekedés ütemének visszaesése és a beruházások volumenének csökkenése egyelőre nem vontta magával a foglalkoztatottak számának csökkenését, ill. a munkanélküliség számottevő növekedését. A gazdasági növekedés legnagyobb hajtóerejét kínálati oldalról továbbra is az ipar fejtette ki. A növekedés hajtóerejét keresleti oldalról – gyakorlatilag stagnáló belföldi felhasználás mellett – a nettó export dinamikus bővülése jelentette, így folytatódhatott a külkereskedelmi egyenleg már tartósnak tekinthető javuló tendenciája. Az áruexport lendülete a 2006-os év folyamán mindvégig töretlen volt és dinamikája meghaladta az importét. A külső konjunkturális kilátások továbbra is kedvezőek, és az ehhez köthető dinamikus exportkereslet egyelőre ellensúlyozza a kedvezőtlen irányú makrogazdasági változások, a mérséklődő belső kereslet és a csökkenő beruházási aktivitás negatív hatásait. A változások azonban növekvő bizonytalansággal járnak együtt, ami a munkaerőpiaci folyamatokra nézve is kockázatokat jelent.

Aktivitás és munkanélküliség: Az alacsony aktivitási szint 2006-ban csekély mértékben emelkedett, amihez nem csak a foglalkoztatottak, hanem munkanélküliek táborának bővülése is hozzájárult. Pozitívan értékelhető, hogy az aktivitás növekedéséhez a foglalkoztatottak számának növekedése nagyobb mértékben (27 ezer fővel) járult hozzá, mint a munkanélküliek számának (13 ezer fős) növekedése. A foglalkoztatottság javulása különösen fontos a jelenlegi, szociális feszültségekkel és gazdaságátalakítási reformok költségeivel terhelt gazdasági környezetben. A több évig tartó csökkenés, majd stagnálás után a munkanélküliségi ráta 2005-ben ugrott meg először számottevően, 2006-ban pedig kismértékben, 7,2%-ról 7,5%-ra emelkedett.

Munkanélküliség és a foglalkoztatottság jellegzetességei: A munkanélküliségi ráta éves változása alapján 2005-ben a fiatalokat sújtotta jobban a munkanélküliség növekedése, 2006-ban azonban épp ezekben a korcsoportokban kisebb korrekció ment végbe, azaz mérséklődött a munkanélküliség. Ettől eltekintve a munkanélküliségi ráta alakulásában, a 2005. évvel szemben 2006-ban már nem mutatkozott számottevő különbség a korcsoportok között. A munkanélküliség és az iskolai végzettség közötti összefüggésekben 2005 folyamán történt szembetűnő változás. A munkanélküliség növekedése legerősebben a legalacsonyabb, legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező rétegeket érintette.

Magyarországon a munkanélküliség kedvezőtlen ismérve a munkakeresés viszonylag hosszú átlagos időtartama. A tartós munkanélküliség 1997 óta tartó csökkenő tendenciája 2003-ban megtorpant, és stagnálásba, ill. enyhe növekedésbe ment át. Európai Unió viszonylatban és a fejlett gazdaságokhoz viszonyítva a magyar munkaerőpiacon az atipikus formákban történő foglalkoztatás nem tekinthető elterjedtnek. Különösen igaz ez a részmunkaidős foglalkoztatásra.

Vállalkozások üzleti helyzete és várakozásai

Konjunkturális helyzet és várakozások: A konjunkturális várakozások szerint a gazdasági növekedés a nemzetgazdaság versenyszektorában az európai átlagot meghaladó ütemű marad 2007-ben. A vállalkozások várakozásai minden megfigyelt indikátor (üzleti helyzet, termelési szint, kapacitáskihasználás, rendelésállomány, várható munkaerő kereslet, beruházási aktivitás) esetében javultak 2006-ban a tavalyi felvétel eredményeihez viszonyítva.

A megkérdezett vállalkozások alapvetően kedvezően ítélik meg jelenlegi üzleti helyzetüket, valamint optimistán tekintenek a jövőbe. A cégek mindössze 12,4%-a jelzett rossz üzleti helyzetet és 15,9%-uk számít annak romlására. Mind a jelenlegi, mind a várható üzleti helyzet javulást mutat az egy évvel korábbi állapothoz képest. A vállalkozások üzleti helyzete mellett a termelési szint megítélése is kedvező képet mutat, a cégek mindössze 20%-a jelzett csökkenő termelési szintet csupán 15,5%-uk számít ennek jövőbeli csökkenésére. Emellett a kapacitáskihasználtság átlagos szintje 2006-ban 87%-ra emelkedett, ami 5 százalékpontos növekedést jelent 2005-höz képest. Végezetül a cégek rendelésállománya is bővülést mutat: a vállalkozások 8 százalékponttal magasabb arányban jelezték a rendelésállomány növekedését és 6 százalékponttal kisebb arányban számoltak be csökkenésről, mint egy évvel korábban.

Foglalkoztatás: A vállalati vezetők várakozásai szerint 2007-ben is folytatódik a tavaly elindult kedvező elmozdulás a versenyszféra foglalkoztatásában. A megkérdezett gazdasági szervezetek várakozásai 2006-ban közel 32 ezer fős foglalkoztatás bővülést, 2007-ben pedig a további több mint 33 ezer fős munkahelyteremtést valószínűsítene a versenyszektorban. Figyelembe véve a közsféra várhatóan csökkenő foglalkoztatását, ez nemzetgazdasági szinten 20-25 ezer új munkahely létrehozásának felel meg.

Beruházás: A megkérdezett vállalkozások körében 2007 első félévében a beruházási kedv enyhe emelkedésére lehet számítani: a cégek 27,1%-a tervezi növelni beruházási aktivitását (tavaly 24,2% állította ezt), és csak a vállalkozások 14,2%-ánál nem lesz beruházás (egy évvel korábban 19,9% volt a megfelelő arány). A beruházási kedv várható emelkedését erősíti, hogy 2007-re a megkeresett cégek 68,7%-a tervez beruházást, míg tavaly mindössze 39,5%-os volt ez az arány. Továbbra is az innovatív beruházások dominanciájára lehet számítani, a kapacitásbővítő beruházások aránya változatlanul alacsony. 2006-ban mintegy 17 százalékponttal magasabb a beruházást végrehajtó cégek aránya 2005-höz képest: tavaly a megkérdezett gazdasági szervezetek 64,5% hajtott végre beruházást. Az innovatív beruházást végrehajtó vállalkozások aránya 2006-ban 7 százalékponttal emelkedett 2005-höz viszonyítva, míg a kapacitásbővítésbe beruházó cégek aránya

enyhén csökkent, vagyis a beruházások csak kismértékben jártak a foglalkoztatás növekedésével.

A foglalkoztatás jellemzői

Részmunkaidős foglalkoztatás: A részmunkaidős foglalkoztatás terén csak lassú ütemben csökken a magyar munkaerőpiac lemaradása a nyugat-európai országokétól. A megkérdezett gazdasági szervezeteknél, az előző évhez hasonlóan, 2005 decembere és 2006 szeptembere között közel 5%-kal nőtt a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma. A növekedéshez a részmunkaidőben foglalkoztató cégek körének bővülése is hozzájárult. A részmunkaidős foglalkoztatás különösen a közepes és nagy cégek körében elterjedt. Közép-Magyarországon, Közép-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon a legalacsonyabb a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya, tehát azokban a régiókban, amelyekben magasabb a foglalkoztatottság. A külföldi tulajdonú cégeknél egyértelműen alacsonyabb ez az arány és 2006-ban a cégek külföldi tulajdoni hányadától függetlenül növekedett. A szolgáltató ágazatokban beszélhetünk a legmagasabb, az iparban pedig a legalacsonyabb arányról.

Határozott időre szóló szerződések: A határozott idejű szerződéssel történő foglalkoztatás elterjedése az eddigi tendenciáknak megfelelően 2006-ban is folytatódott. Az ilyen módon foglalkoztató cégek aránya minden régióban és minden létszámkategóriában növekedett. A nagyobb vállalkozások körében sokkal elterjedtebb a határozott idejű szerződéssel való foglalkoztatás. A határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya a foglalkoztatottság közel 10%-át teszi ki. Észak-Magyarországon a munkavállalók majd 13%-át foglalkoztatják ilyen munkaviszonyban, a közép-dunántúli régióban ez az arány 5,3%. Ez a foglalkoztatási forma különösen azokban az ágazatokban elterjedt, amelyekben nagy az élőmunkaerő, illetve a fizikai munkaerő súlya.

Külföldi munkavállalók foglalkoztatása: A legtöbb külföldi a szomszédos országok magyarlakta területeiről érkezik hazánkba, utánuk a kínaiak következnek. Mivel Szlovákia déli régióiban az átlagbérek a magyarnál 30 százalékkal alacsonyabbak, s a munkanélküliségi ráta nagyon magas (egyes kistérségekben eléri a 40-50%-ot), a magyarországi munkáltatók még akkor is jól járnak, ha a Szlovákiában jellemzőnél 10-20 százalékkal magasabb fizetést kínálnak. Az engedélyek és a regisztrált munkavállalók számának mérséklődésének kissé ellentmondva, felmérésünk **2006-ra** a külföldi munkavállalók számának kismértékű növekedését jelzi. A külföldiek foglalkoztatásában kimutatott növekedés lényegében a külföldiek alkalmazásában jelentősebb súlyt képviselő feldolgozóiparban, valamint a kereskedelem és javítás gazdasági ágban bekövetkezett növekedésnek tudható be. A külföldiek foglalkoztatásának bővülésében 2004 után kismértékű ütemlassulás következett be, és 2007-re már a külföldi munkavállalók foglalkoztatásának kismértékű mérséklődését jelezték előre a cégek.

Munkaerő-kölcsönzés: A munkaerő kölcsönzés leginkább a nagyobb létszámú cégek körében, régiók szerint a nyugat-dunántúli régióban terjedt el. A jobb munkaerőpiaci környezettel rendelkező régiókban átlagon felüli ennek foglalkoztatási

módnak az elterjedtsége. A kölcsönzött munkaerő alkalmazásának 2006. évi növekedésére is pontos előrejelzést adtak a cégek a 2005. évi felvétel során. A növekedés üteme – a 2006. évi adatfelvétel alapján – az előre jelzettnél nagyobbak bizonyult. Az aktuális prognózis szerint 2007-ben a munkaerőt kölcsönző cégek aránya 5,2%-ról 4,3%-ra mérséklődik.

Pályakezdők alkalmazása: A pályakezdők alkalmazásában a 2005. és a 2006. évi adatfelvétel alapján egyértelmű negatív irányú elmozdulás állapítható meg. Mind a 2005. évi, mind a 2006. évi felvétel a pályakezdőket felvevő cégek arányának visszaesését vetítette előre. A munkáltatók pályakezdők foglalkoztatásával kapcsolatos elégedetlenségére utal, hogy a 2006-ban pályakezdőt felvevő cégek többsége úgy gondolja, hogy 2007-ben már nem vesz fel új pályakezdőt. Az átlagosnál magasabb a 2007-ben pályakezdők felvételét tervező cégek aránya a feldolgozóiparban, az idegenforgalomban, a szállítás, raktározás gazdasági ágban, a gazdasági szolgáltatások szektorában és az egészségügyben.

Start kártya: A munkaügyi központok adatai alapján a Start kártya iránt változatlanul nagy az érdeklődés a fiatalok körében. Nemzetgazdasági szinten a cégek 15%-a élt a Start kártyás pályakezdők foglalkoztatásának lehetőségével. A pályakezdők foglalkoztatásának ez a formája az idegenforgalomban terjedt el a legjobban. A Start kártyával foglalkoztatottak száma az ipari és építőipari, a járművezető, gépkezelő és összeszerelő foglalkozásokban a legnagyobb, és elterjedt a felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásokban is, mint pl. kereskedelmi vagy mérnöki, gépészmérnöki munkakörökben.

Alkalmi munkavállalói könyv: A cégek 22%-a alkalmaz munkavállalót alkalmi munkavállalói könyvvel. A magyar cégek közel egynegyede alkalmaz munkavállalót alkalmi munkavállalói könyvvel, míg a tisztán külföldi tulajdonban lévő cégeknél ez az arány a 10%-ot sem éri el. A munkavállalókat alkalmi munkavállalói könyvvel alkalmazó cégek aránya az idegenforgalomban és a mezőgazdaságban a legnagyobb. Az alkalmi munkavállalói könyvnek különösen azokban a régiókban volt nagy sikere, ahol nagyobb a munkanélküliség és alacsonyabb az aktivitás. Ennek tükrében az alkalmi munkavállalói könyv intézménye alkalmas eszköznek bizonyulhat a munkaerőpiaci problémák enyhítésére, és kedvező tendenciák elindítására.

Munkaerőhiány: Közel minden tizenkettedik cégnél jelezték, hogy van olyan álláshelyük, amelyet a kínált bérek mellett legalább fél éve nem sikerült betölteni. A gazdasági ágak közül a feldolgozó- és az építőipar emelkedik ki az átlagosnál jelentősebb tartós munkaerőhiánnyal. Az oktatás és az egészségügy mellett a kereskedelemben és a mezőgazdaságban a legalacsonyabb azon cégek aránya, amelyeknél a munkáltatók tartósan betöltetlen álláshelyről adtak számot.

Vállalatok képzési aktivitása: Saját munkavállalóinak képzéséről a cégek 28%-a gondoskodik. Ez az aránymutató a cég méretével együtt meredeken nő. A képzési aktivitást tekintve sajnos a magyar vállalkozások lemaradnak a részben vagy tisztán külföldi tulajdonú cégek mögött. A külföldi cégeknek több mint fele, a magyar cégek körében azonban csak minden negyedik cég képezte dolgozóit 2006-ban. A cégek alkalmazottainak 10%-a részesül vagy a cég által végzett, vagy a cég által támogatott képzésben. A gazdasági ágak közül a pénzügyi szektorban a legnagyobb a munkavállalóik számára képzést biztosító cégek aránya, az idegenforgalomban a

legalacsonyabb. A gyakorlati képzést végző cégek arányát tekintve az idegenforgalom gazdasági ág ugyanakkor az első helyre kerül.

Executive Summary

The Survey

Objectives and history: The second joint survey of the Ministry of Social Affairs and Labour (MSAL) and HCCI Research Institute of Economics and Enterprises (HCCI) was conducted between October 1 and November 17 2006 to examine empirically and predict short-term economic perspectives and labour market decisions of the competitive sector. The survey conducted in 2006 interviewed executives of over 6000 companies, i.e. this survey has been the most comprehensive of the surveys examining Hungary's labour market and business climate.

The survey being discussed equally builds on the experiences of short-term labour market forecast performed in the framework of the State Employment Agency and its legal predecessors on a six-monthly basis since 1991 then annually, and the outcomes of HCCI's business climate surveys conducted since 1998. Its major highlight and central purpose is to observe workforce management in the competitive sector, more specifically to analyse and predict the size and composition of their predicted downsizing and headcount expectations.

Data collection and sample traits: In 2006 data were surveyed in a unified methodological framework, under HCCI's supervision. Data collection was based similarly to previous years on the national State Employment Agency network and the HCCI's national interviewing apparatus. Data were processed, assessed and analysed on four (labour area, county, regional and national) levels. This summary contains the outcome of the national level information processing.

The joint MSAL-HCCI data survey contains the largest pool of samples among research engaged in predicting Hungary's labour market and the business perspectives of companies. The aggregate headcount of firms and companies interviewed was close to 610 thousand in 2005 and 650 thousand during the second data survey of 2006, representing close to one quarter of all the headcount employed in the national economy. This is an especially comprehensive sample and, while potentially offering an unprecedentedly better than before validity of predictions, it also allows a more profound and effective analysis of the deviations manifesting themselves in business perspectives of various company groups.

Small companies and larger ones employing over 250 employees are equally represented among the companies approached, thus the survey is exempt from the distortions otherwise typical of Hungarian business climate surveys due to the much lower than the actual representation of companies in majority foreign ownership, as the latter represented over 17% of the 6000 firms approached.

To enable a comparison of the outcomes of the two samples, we generated (homogeneous) samples the statistical distribution of which was similar in terms of the branch of economy and the size of headcount. On the one hand, we considered only companies of the competitive sector in both surveys; on the other hand we

weighted the outcomes of both surveys according to the same consideration, i.e. on the basis of the companies' headcount category, branch of economy and regional affiliation.

Two weightings were applied: one was a GDP-proportionate weighting, the other one was a headcount-proportionate weighting. Both weightings were common in the respect that the weights applied were designed in a simultaneous consideration of two criteria: the size categories and branch of economy traits of the companies. Another common feature was that we adjusted the weights generated in the first step for a regional dimension: both years' data for both weightings were adjusted for the rate produced in the survey of 2006 for central Hungary: i.e. the proportion of central Hungarian (i.e. Budapest and Pest County) companies corresponds to the proportion they represented after weighting in the 2006 survey.

You can reach the MSAL-HCCI survey results directly in the web site of the Hungarian Labour Forecast (<http://mmpp.hu>)

Macroeconomic environment

Economic growth: Hungarian economy was marked, in the first half of 2006, with a stable economic growth of over 4%. However, the considerable rate of accumulated state budget deficit and loose fiscal policy threatened the country's financial balance and overshadowed the favourable assessment of macro-economic processes already in late 2005. The first impacts of the governmental measures taken to restore the budgetary balance made themselves felt already in the third quarter of 2006, in a reduced growth rate, decline in investments and jump in inflation. GDP increased by 3.4 % only in the fourth quarter relative that of a year before, which is considered the lowest growth rate since the first quarter of 2003. Decline in the growth rate of economy and in the volume of investments, however, has not yet incurred an equivalent decline in employment rates, and, conversely, a considerable growth in unemployment figures. Economic growth continued to be mainly driven, on the offer side, by industry. On the demand side, on the other hand, growth was driven by a dynamic net export expansion accompanied by a practical stagnation in domestic consumption, which allowed continuing what could already be considered as an enduring tendency of improvement in foreign trade balance. The dynamic goods export continued to remain unbroken although 2006 and its rate exceeded that of import. External business climate continues to be favourable and the related dynamic demand for export offsets for the time being the negative impact of the potentially negatively headed macro-economic changes, declining domestic demand and investment activity. Yet the changes mentioned are accompanied by a growing uncertainty, which may pose a risk for labour market tendencies.

Activity and unemployment: The relatively low activity level improved slightly in 2006, which tendency was promoted by an increase in not only the number of employed but also those unemployed. However that fact that the growing number of those employed (by 27 thousand) contributed to this improved activity to a greater extent than that of those unemployed (13 thousand) can be assessed favourably. Improving employment is especially important in the prevailing business environment ridden by social tensions and costs of the efforts taken towards economic

restructuring. Having declined then stagnated for several years, rate of unemployment first jumped considerably in 2005 followed in 2006 by a slighter growth from 7.2% to 7.5%.

Unemployment and employment features: On the basis of the annual changes in the unemployment rate unemployment growth hit young people the most in 2005, however 2006 saw a slight adjustment in these age groups in 2006, resulting in a drop in unemployment. However, irrespective of the above and unlike in 2005, there was no substantial difference among age groups in terms of unemployment in 2006. Apparent change in the context of the relationship between unemployment and schooling occurred in 2005. Unemployment growth hit the worst those with the lowest level of schooling of not more than 8 years in primary school.

Un favourable feature of Hungarian unemployment is the relatively long time of the search of employment. The declining since 1997 tendency of lengthy unemployment halted in 2003 and turned into first stagnation, then a slight increase. Atypical forms of employment in Hungary cannot be considered as widespread as in the developed economies of the European Union at large. This statement applies especially to part-time employment.

Business situation and expectations of companies

Business climate and expectations: According to business climate expectations the rate of economic growth in the competitive sector of the national economy continues to exceed the European average in 2007. Business climate according to all observed indicators (business situation, levels of production, capacity consumption, stock of orders, probable workforce demand, investment activity) improved in 2006 compared to the outcome of the survey of the year before.

Companies interviewed consider their current business situation more favourably and are more optimistic of their future also. Only 12.4 % of the companies indicated unfavourable business situation and 15.9 % expects it will deteriorate. Both the prevailing and the expected business situation demonstrate improvement compared to the situation one year before. In addition to companies' business situation the assessment of production levels also reveals a favourable picture, and only 20% of the companies indicated a declining rate of production and only 15.5% of them expects a decline in the future. Apart from this the overall level of capacity consumption increased to 87% in 2006, which translates into an improvement of 5 percent points relative to previous year. Finally the level of orders of the companies also shows an expansion: 8 percent points higher number of companies indicated growth in the level of orders and 6 percent points less of them reported decline than a year ago.

Employment: According to the expectations of company executives 2007 will see the favourable shift of last year in employment continue in the competitive area. Expectations of the business organisations approached predicted an increase of job opportunities: 32 thousand in 2006 and an additional increase of over 33 thousand in 2007 in the competitive sector. Taking into consideration the probable decline in

public employment, the same will translated into approximately 20-25 thousand new jobs at the level of the national economy.

Capital expenditure: A slight increase in the companies' willingness to invest can be expected in the first half of 2007 among those surveyed: 27.1% of the companies expect to increase their investment activity (24.2% of them stated it last year), and only 14.2% of the companies go without investment (the corresponding rate was 19.9% last year). The expected growth in investment willingness is corroborated by the fact that 68.7% of the companies surveyed plans to invest in 2007, while the corresponding rate was a mere 39.5% one year before. Expansion will continue to be dominated by innovative investments, whereas capacity boosting investments continue to display a low rate. In 2006 the ratio of companies implementing investments is 17 percent points higher relative to 2005: last year 64.5% of the business organisations surveyed implemented investments. The ratio of companies implementing innovative investments grew by 7 percent points in 2006 relative to 2005, whereas that of companies investing in capacity boosting dropped slightly, i.e. investments were accompanied by only a slight increase in employment.

Employment traits

Part-time employment: The gap between the Hungarian labour market and that of West European countries in the area of part-time employment closes at a slow pace. Similarly to figures in the previous year, the number of part-time employees grew by close to 5% between December 2005 and September 2006 at the business organisations approached. This growth in part-time employment can be partly ascribed to the expansion of the number of firms offering part-time employment. Part-time employment is especially widespread among medium and large companies. The ratio of part-time employees is the lowest in Central Hungary, Central Transdanubia and West Hungary, i.e. in regions in which overall employment is relatively high. The ratio is clearly lower at foreign owned firms and it increased in 2006 independently from the foreign ownership ratio. The figure is highest in the service sector and lowest in industry.

Fixed-term employment: The penetration of fixed-term contracts continued to increase in accordance with the prevailing tendencies in 2006. The ratio of firms using this type of employment grew in all regions and in each headcount category. Fixed-term employment is clearly more common at large companies. The ratio of employees with fixed-term contracts constitutes close to 10% of all employment. In North Hungary close to 13% of all employees are employed in this arrangement, whereas in the Central Transdanubian region the ratio is 5.3%. This form of employment is especially widespread in branches in which live workforce and physical work represent a high proportion.

Expatriate employment: The highest number of expatriates arrives in Hungary from the areas of neighbouring countries populated by Hungarians, followed by Chinese people in number. As in the Southern regions of Slovakia average pay is 30 per cent lower than in Hungary, whereas unemployment is extremely high (in some small regions unemployment hits 40-50 %), Hungarian employers are better off if they offer 10-20 per cent higher pay than that typical of Slovakia. Somewhat contrary to the

slight drop in the number of permits and registered expat employment our survey of 2006 indicates a slight increase in the number of expats. The growth observed in expat employment can essentially be ascribed to the increase in the processing industry and commerce as well as repair, which branches of the economy represent a more considerable weight in expat employment. There was a slight slowdown in the pace of expat employment after 2004, and, also as far as 2007 is concerned, companies are predicting a slight drop in expat employment.

Workforce leasing: Workforce leasing has become widespread mostly among companies with a large number of workforce and, in terms of regions, in the West Transdanubian region. In the regions displaying better labour market environment the penetration of this type of employment exceeds the average. Companies provided rather precise predictions in the survey of 2005 concerning the expected increase in the employment of leased workforce in 2006. The growth rate on the basis of our data survey of 2006 has been higher than predicted. According to the actual forecasts the number of companies hiring leased workforce will drop from 5.2% to 4.3 % in 2007.

Employment of school leavers: There has clearly been a negative shift in the employment of school leavers on the basis of the surveys in 2005 and 2006. Both in 2005 and 2006 predicted a drop in the proportion of companies employing school leavers. An indication of employers' dissatisfaction with the employment of school leavers is that the majority of companies hiring school leavers in 2006 considered they would not hire new ones in 2007. A higher than average is the ratio of firms expecting to employ school-leavers in the processing industry, tourism, and transportation-warehousing branches of the economy, as well as in the sectors of business services and health.

Start Card: On the basis of data of job centres there is an invariably high interest among youth for the Start Card. At the national economy level 15% of firms avail of the possibility to employ school leavers with a Start Card. This form of employment of school leavers is most widespread in tourism. The highest number of Start Card employees is in the industrial, building industry, driver, machine operator and assembly jobs and it is also widespread in graduate employment, like in commerce and engineering.

Occasional Employment Book: 22% of the firms employ employees with Occasional Employment Book. Close to one quarter of Hungarian firms employ employees with the Occasional Employment Book, while this ratio remains below 10% at firms in full foreign control. The ratio of firms employing employees with Occasional Employment Book is highest in tourism and agriculture. The Occasional Employment Book has been a hit especially in the regions where unemployment rate is relatively high and activity is low. From this perspective the Occasional Employment Book seems to be a useful institution to mitigate labour market problems and kick off more favourable tendencies.

Labour shortage: Almost every twelfth firm indicated they had vacancies they had not been able to fill at the offered wage for over half year. It is the processing and building industries that stand out among branches of the economy as having higher than average permanent labour shortage. Apart from training and health commerce

and agriculture are the branches with the lowest number of firms that account for persistently vacant positions.

Training activities of companies: 28% of firms provide training for their own employees. The growth of this indicator is paralleled by the increase in the size of the firm. Unfortunately Hungarian firms lag behind their purely or partly foreign owned counterparts in terms of training activity. Over half of foreign firms, whereas only every fourth Hungarian firm trained their employees in 2006. 10 % of company employees are granted training delivered or supported by the firm. The ratio of firms granting their employees training is highest in the financial sector and lowest in tourism among branches of economy. Yet, if considering practical training, firms in tourism management represent the highest proportion.

1. A felvételről

1.1. A vizsgálat célja és háttere

2006 október 1. és november 17. között második alkalommal került sor a Szociális és Munkaügyi Minisztérium és az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet (GVI) közös kutatására, a versenyszektor rövid távú gazdasági kilátásait és munkaerőpiaci döntéseit előrejelző megalapozó vállalati empirikus vizsgálatra. A 2006-os adatfelvételben több mint 6000 cég vezetője került megkérdezésre, azaz e vizsgálat a legkiterjedtebb a magyarországi munkaerőpiacot és konjunktúrát vizsgáló vállalati adatfelvételek között.

A jelen felvétel egyaránt épít az Állami Foglalkoztatási Szolgálat és jogelődjei keretében 1991 óta félévente, majd évente végzett rövid távú munkaerőpiaci prognózis tapasztalataira és a GVI 1998 óta folyó konjunktúra vizsgálatainak eredményeire. Leghangsúlyosabb eleme és központi célja a versenyszektor munkaerő-gazdálkodásának megfigyelése, ezen belül a tervezett elbocsátások és létszámfelvételek nagyságának, összetételének elemzése, valamint előrejelzése.

Az egységes adatfelvételre alapozódó kutatási program létrejöttében fontos mozzanatot jelentett annak felismerése, hogy a versenyszektort a korábbiaknál jobban reprezentáló adatfelvétel és pontosabb előrejelzést adó módszer csak a kamarák és az állam együttműködésében, közelebbről a területi kamarák szakértői hálózatán és az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) intézményi, szakértői bázisán keresztül valósítható meg.

A 2006-os vizsgálat még egy fontos újdonságot szolgáltat. A GVI kezdeményezésére ugyanis 2007-től indult el az adatfelvétel adatait on-line módon elérhetővé tévő internetes felület a „Magyar Munkaerőpiaci Prognózis”, amely segítségével a <http://mmpp.hu> oldalon az érdeklődők kiválaszthatják a felvétel egy-egy kérdését, és tetszőleges kombinációkban indíthatnak erre vonatkozóan lekérdezéseket, a kapott eredményeket pedig saját gépükre menthetik. Az eredmények ilyen formában és tartalommal megvalósuló közzététele nemcsak az elemzők, a döntéshozók érdeklődését elégítheti ki, hanem a munkaerőpiac szereplőit is (munkát keresők, pályakezdők, szakképző intézmények, vállalkozások) is. Az MMPP-ből kapott eredmények a helyi és az országos munkaerőpiacokra vonatkozó más információk mellett hozzásegíthetik a felhasználókat ahhoz, hogy a korábbinál megalapozottabb döntéseket hozzanak a szakmaválasztás, álláskeresés, vagy állások meghirdetése során.

1.2. Az adatgyűjtés és a minta jellemzői

2005-ben még külön-külön folytattuk le az adatfelvételeket harmonizált módszerek és kérdőívek segítségével úgy, hogy a két felvétel eredményeit egymással összekapcsolhatóvá tettük, és együtt, valamint külön-külön is elemeztük. 2006-ban az adatfelvételre már egységes módszertani keretben, az MKIK GVI irányításával került sor. Ennek során különösen nagy gondot fordítottunk a kérdezők betanítására, a személyes kikérdezéses technika követelményeinek betartására, a lekérdezés, valamint az adatfelvétel egészének kontrolljára. A kérdőív viszonylagos nagy terjedelmét úgy korrigáltuk, hogy a korábbiaktól eltérően két részre bontottuk a kérdőívet egy főleg reáladatokat tartalmazó, a cégek által kitöltendő részre és egy a gazdasági döntések háttérét vizsgáló, attitűdkérdéseket tartalmazó, valamint a várakozásokra vonatkozó és kizárólag személyes lekérdezéssel lekérdezendő részre.

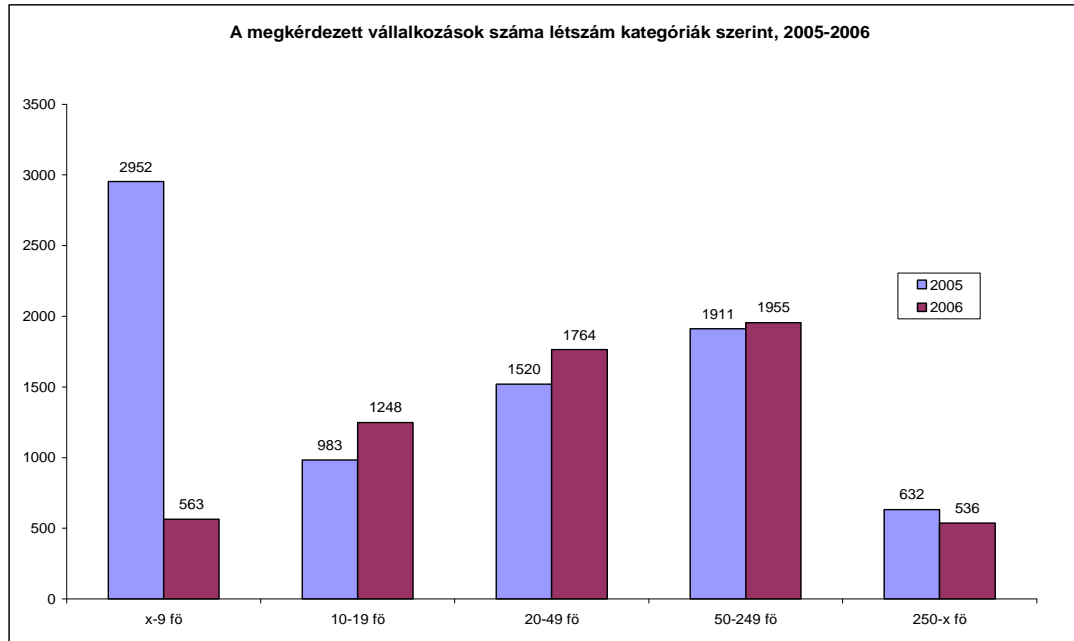
Az adatgyűjtés most is területi alapon szerveződött, és az Állami Foglalkoztatási Szolgálat országos hálózatára, valamint a Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet országos kérdezői hálózatára épült. Az adatok feldolgozása, kiértékelése és elemzése négy szinten (munkaügyi vonzaskörzeti, megyei, regionális és országos) valósult meg. Jelen kötet az országos szintű információ-feldolgozást tartalmazza.

A közös SZMM-GVI adatfelvétel a legnagyobb mintaelemszámú a hazai munkaerőpiaci előrejelzéssel és a vállalatok üzleti kilátásaival foglalkozó kutatások között. A megkérdezett cégek és vállalkozások aggregált foglalkoztatotti létszáma a versenyszektorban 2005-ben megközelítette a 610 ezer főt, a 2006-os, második adatfelvétel során pedig a 650 ezer főt, ami a nemzetgazdaságban alkalmazásban lévők közel egynegyedét reprezentálja. Ez a különösen kiterjedt minta, miközben minden eddiginél nagyobb érvényességű előrejelzések lehetőségét hordozza, lehetővé teszi azt is, hogy behatóbban és eredményesebben vizsgálhassuk az egyes cégcsoportok üzleti kilátásaiban megmutatkozó különbségeket.

A megkérdezett vállalkozások között egyaránt szerepelnek kisvállalkozások és több mint 250 főt foglalkoztató nagy cégek, s a magyar konjunktúra vizsgálatokra egyébként jellemző torzítás – a külföldi többségi tulajdonban lévő cégek a ténylegesnél jóval alacsonyabb aránya – sem jellemzi ezt a felvételt, mivel a megkérdezett több mint 6000 cégen belül 17%-ot meghaladó volt a többségében külföldi tulajdonban lévő cégek aránya.

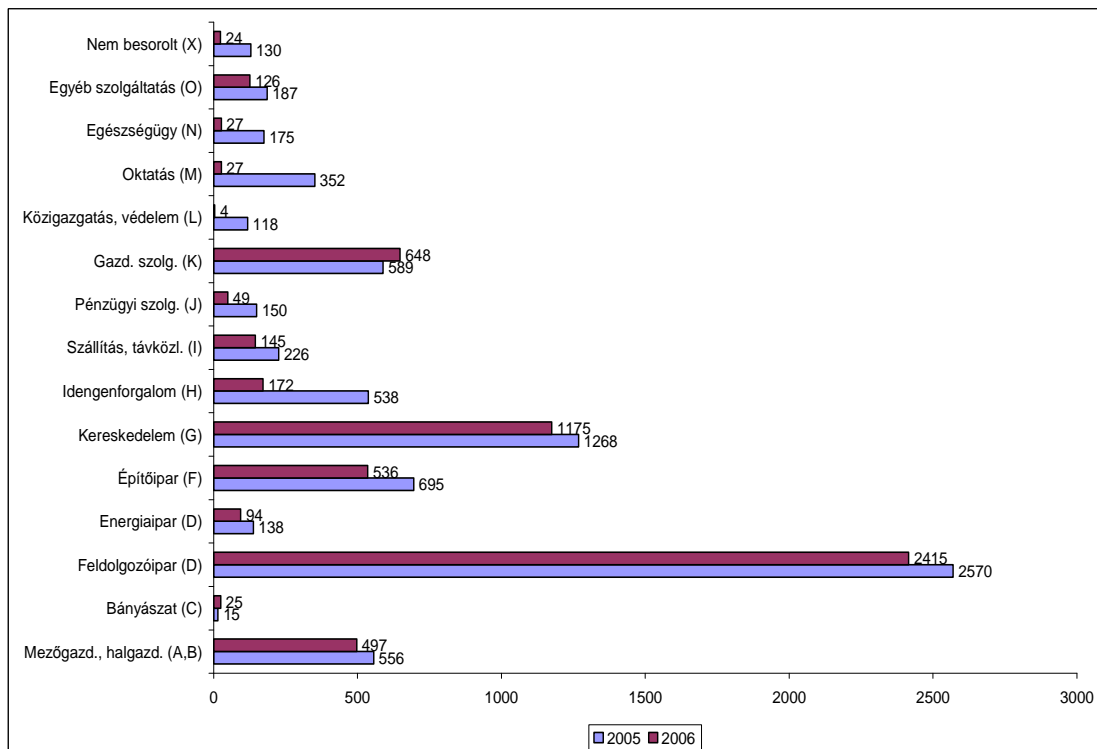
Az adatok érvényességéhez és pontosságához hozzájárul, hogy a tényadatok önálló kitöltéssel, a várakozások pedig személyes kikérdezés módszerével kerültek felmérésre. Minden esetben a vállalkozás tulajdonosa vagy a felső vezetés egy tagja válaszolt a feltett kérdésekre. A 2005-ös vizsgálat során 8040 céget mértünk fel, a 2006-ös felvétel során pedig 6132 gazdasági szervezetnél történt lekérdezés. A két felvétel cégnagyság és ágazati szerinti összetétele meglehetősen elért egymástól (lásd a 1.2.1. és a 1.2.2. ábrát).

1.2.1. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek száma létszám kategóriák szerint, (N_{2005} : 7998, N_{2006} : 6066)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek
Súlyozatlan nyers adatok

1.2.1. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek száma gazdasági ágak szerint, (N_{2005} : 7707, N_{2006} : 5964)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek
Súlyozatlan nyers adatok

A két minta eredményeinek összehasonlítása érdekében gazdasági ág és létszámnagyság együttes megoszlása szerint statisztikailag hasonló összetételű (homogén) mintákat állítottunk elő. Egyrészt mindkét felvétel során csak a versenyszektor ágazataiba tartozó cégeket vettük figyelembe, másrészt mindkét felvétel eredményeit azonos szempont szerint súlyoztuk a vállalati létszám-kategória, a gazdasági ág és regionális hovatartozás szerinti összetétel alapján.

Két súlyozással dolgoztunk: egy GDP-arányos súlyozással és egy létszám-arányos súlyozással. Mindkettő közös vonása az, hogy egyszerre két ismérvt, a cégek nagyság-kategóriái és a gazdasági ágak szerint alakítottuk ki a súlyokat¹. Másik közös vonás, hogy mindkét esetben az első lépésben kapott súlyokat korrigáltuk egy területi metszettel: mindkét év adatait, mindkét súlyozás esetében a központi régió 2006-os felvételben kapott arányával korrigáltuk: azaz a közép-magyarországi (budapesti és pest megyei) cégek aránya a súlyozások után a 2006-os felvételben kapottnak felel meg.

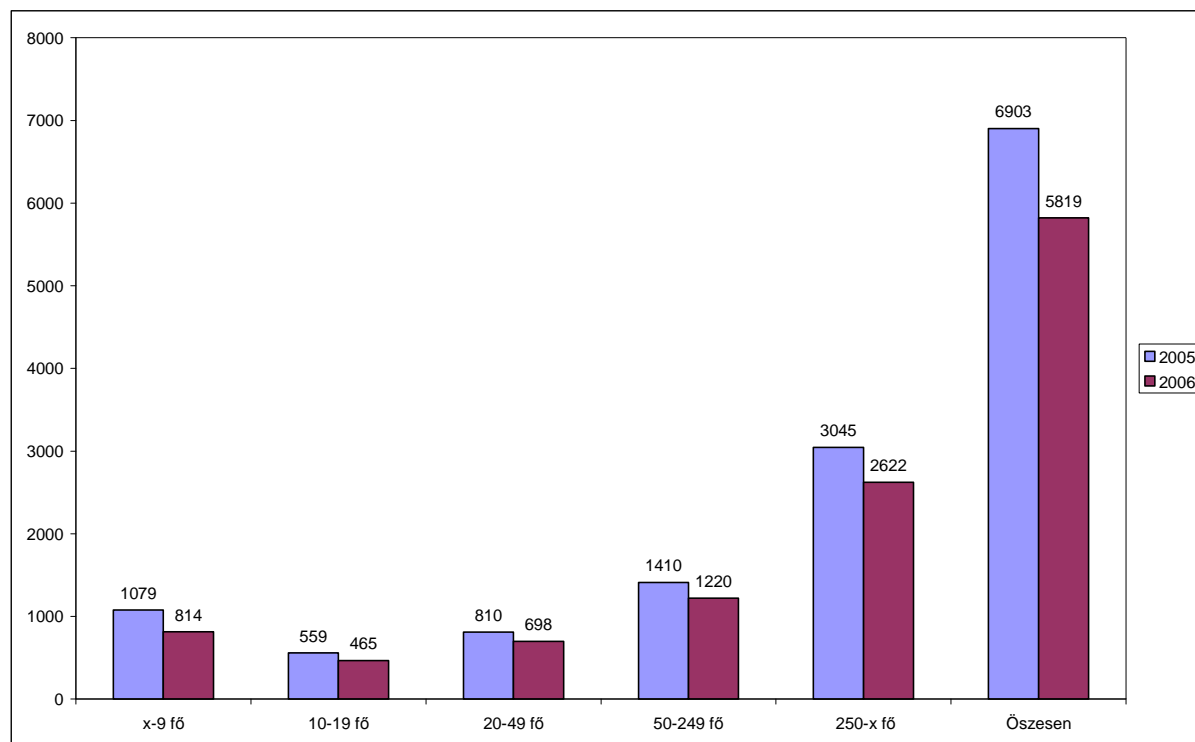
A GDP-arányos súlyozás alapját a különböző nagyságú cégek csoportjai és az egyes gazdasági ágak GDP-hez való becsült hozzájárulása adta. A konjunkturális várakozásokra vonatkozó eredményeknél ezt a súlyt alkalmaztuk, a többi eredménynél a 10 fő feletti cégek sokaságára súlyoztunk. Az alábbiakban a súlyozott adatokból kapott eredményeket ismertetjük. A GDP-hez való becsült hozzájárulás alapján képzett súlyokkal a súlyozott minta megoszlását létszám-kategóriák és gazdasági ágak szerint az 1.2.3. és 1.2.4. ábra tartalmazza. Ezt a súlyt az üzleti helyzetre és az üzleti várakozásokra vonatkozó kérdések elemzésénél alkalmaztuk, mivel a célunk az volt, hogy a GDP várható mozgását leképező indikátorokhoz jussunk.

1.2.1. Táblázat: A GDP arányos súlyozásnál alkalmazott várt GDP szerinti megoszlások a cégek létszám-kategóriái és gazdasági ágak szerint, %

GDP arányos becsült megoszlás, %					
létszám-kategóriák	mezőgazdaság	ipar	építőipar	szolgáltatások	összesen
x-9 fő	0,686	4,508	0,882	7,910	14,0
10-19 fő	0,392	2,576	0,504	4,520	8,0
20-49 fő	0,588	3,864	0,756	6,780	12,0
50-249 fő	1,029	6,762	1,323	11,865	21,0
250-x fő	2,205	14,490	2,835	25,425	45,0
Összesen	4,9	32,2	6,3	56,5	100,0

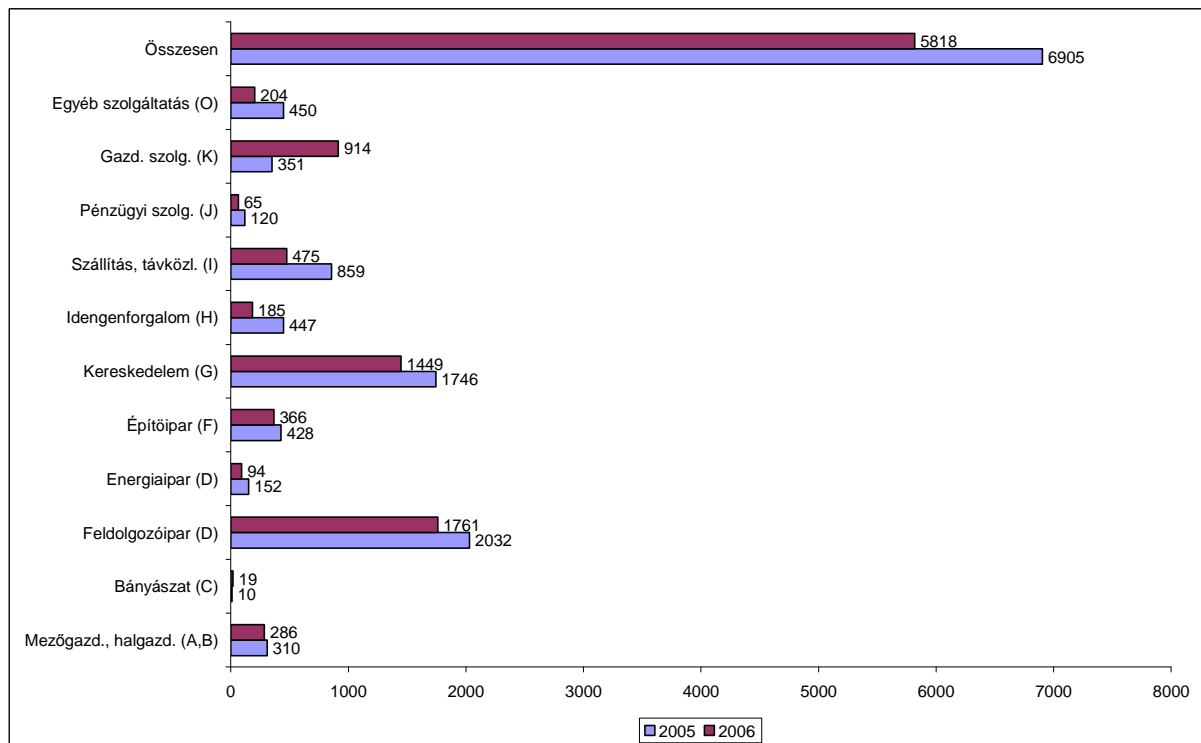
¹ A két minta a cégek létszám-kategóriák és gazdasági ágak együttes megoszlása szerint, mindkét súlyozás esetén homogénnek tekinthető az elvégzett homogenitás vizsgálat szerint. A GDP arányos súlyozás esetében az empirikus $kh^2 = 15,28 < kh^2_{(1-0,05)}(19) = 30,1$, az összlétszám arányos súlyozás esetében az empirikus $kh^2 = 22,76 < kh^2_{(1-0,05)}(15) = 25,0$.

1.2.3. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek száma létszámkategóriák szerint, (N_{2005} : 6903, N_{2006} : 5819)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek
Súlyozás: GDP arányos súlyok

1.2.4. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek száma gazdasági ágak szerint, (N_{2005} : 6905, N_{2006} : 5818)

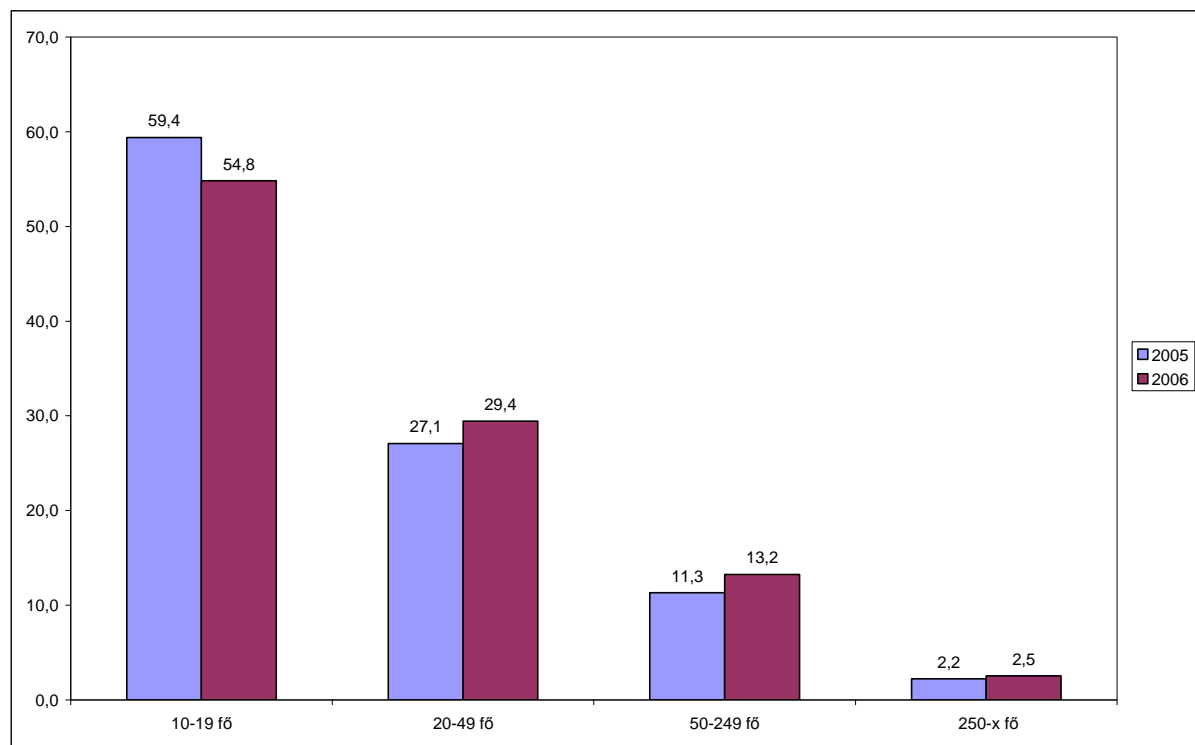

Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek

Súlyozás: GDP arányos súlyok

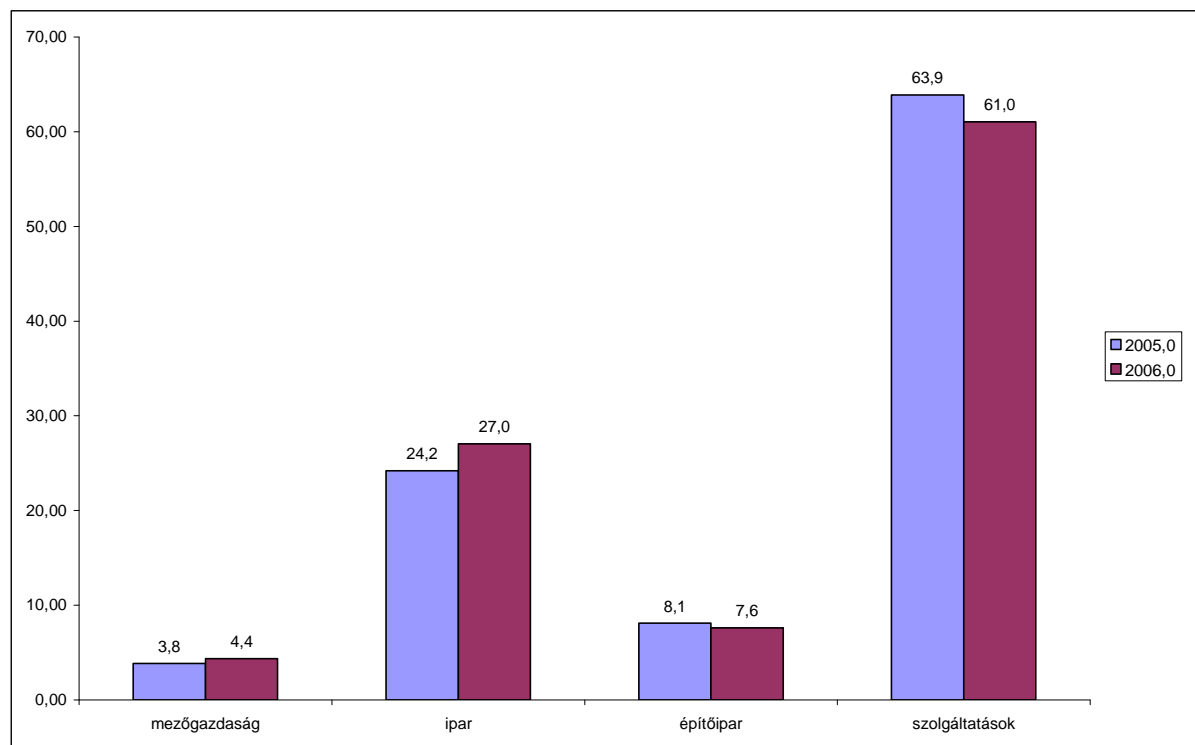
A vizsgált gazdasági ágak és vállalati nagyságcsoportoknak a foglalkoztatottak aggregált számához való becsült hozzájárulása alapján kialakítottunk egy másik súlyt is. A létszám arányos súlyoknál a 2006-os felvételnél eltekintünk a megkérdezett 10 fő alatti cégektől, mivel ezeknek az aggregált létszámhoz való hozzájárulása viszonylag magas, de a 2006-os felvételbeli száma (563 cég) nagyon alacsony volt. A létszám arányos súlyokkal súlyozott minta szerinti megoszlást létszám kategóriák szerint az 1.2.5. és 1.2.6. ábra tartalmazza.

1.2.5. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek megoszlása létszámkategóriák szerint, (N_{2005} : 4473, N_{2006} : 5435)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek
Súlyozás: létszámarányos súlyok

1.2.6. Ábra: A 2005-ös és 2006-os felvétel során megkérdezett gazdasági szervezetek megoszlása gazdasági ágak szerint, (N_{2005} : 4468, N_{2006} : 5235)

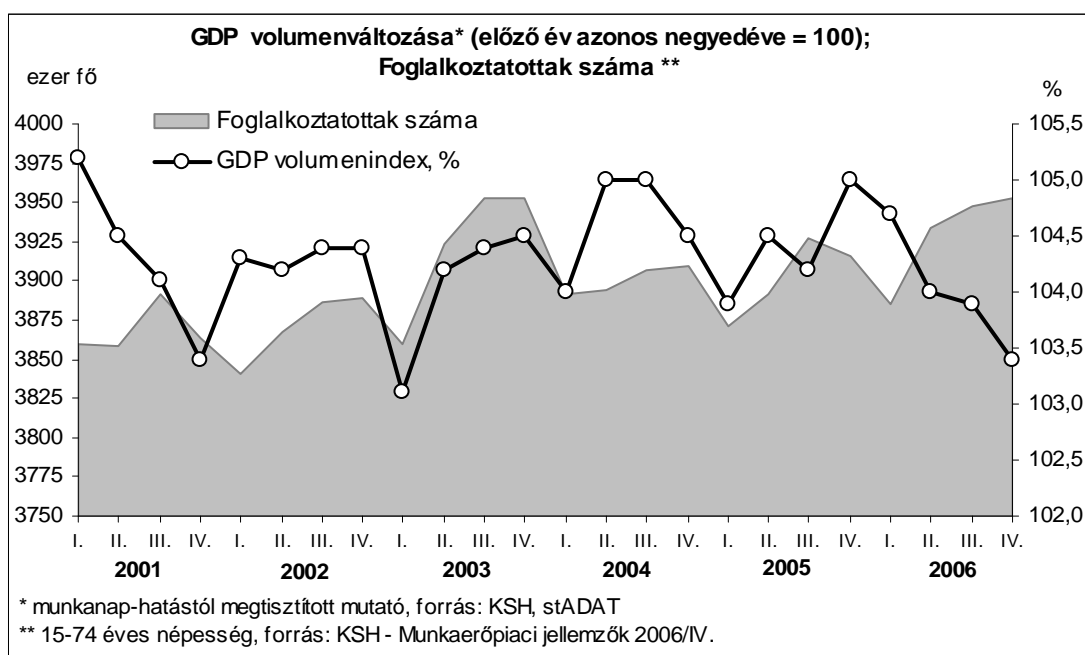
Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek
Súlyozás: létszamarányos súlyok

2. Makrogazdasági helyzet

2.1. Makrogazdasági trendek

A makrogazdasági mutatók alapján sikeresnek tekinthető 2005. évet követően 2006 első felében a magyar gazdaságot még stabil, 4% feletti gazdasági növekedési ütem jellemezte. A jelentősen felduzzadt államháztartási hiány és a laza fiskális politika az ország pénzügyi stabilitását veszélyeztetve már 2005 végén beárnyékolta a kedvező makrogazdasági folyamatok megítélését. A költségvetési egyensúly helyreállítására irányuló első kormányzati intézkedések hatásai már 2006 III. negyedévében megmutatkoztak a növekedési ütem mérséklődésében, a beruházások visszaesésében és az infláció megugrásában. Az utolsó negyedévben a GDP már csak 3,4%-kal bővült az egy évvel korábbi szinthez képest, ami 2003 I. negyedéve óta a legalacsonyabb növekedési ütemnek számít.

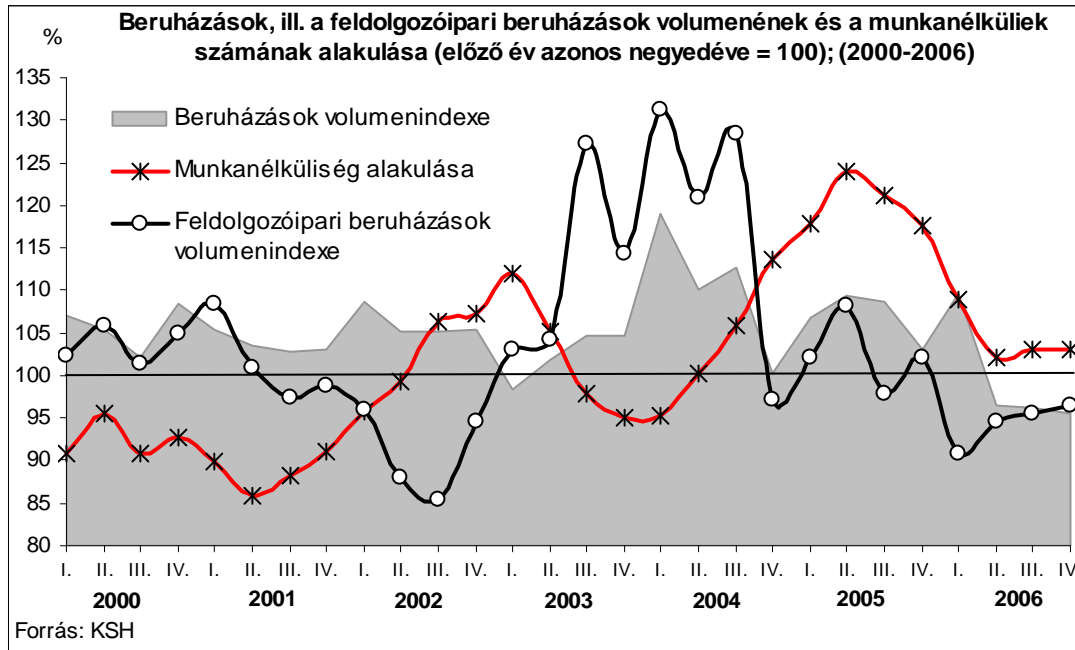
2.1.1. Ábra: A GDP volumenváltozása (előző év azonos negyedéve = 100) és a foglalkoztatottak száma

Az adóterhek növekedése elsősorban a vállalkozások jövedelmezőségére volt kedvezőtlen hatással, miközben a további megszorításokkal kapcsolatos negatív várakozások és a forintárfolyam erősödő volatilitása is óvatosságra intették a vállalkozókat és cégvezetőket. A bizalmatlanság erősödésében az is szerepet játszhatott, hogy a szabályozási környezet több, jelentős módosítására évközben került sor, ami az éves üzleti terveket is felborította. Ezzel magyarázható, hogy a beruházások volumene a második negyedévtől (a feldolgozóiparban már az év elejétől) az egy évvel korábbi szint alá esett. A nemzetgazdaság beruházási

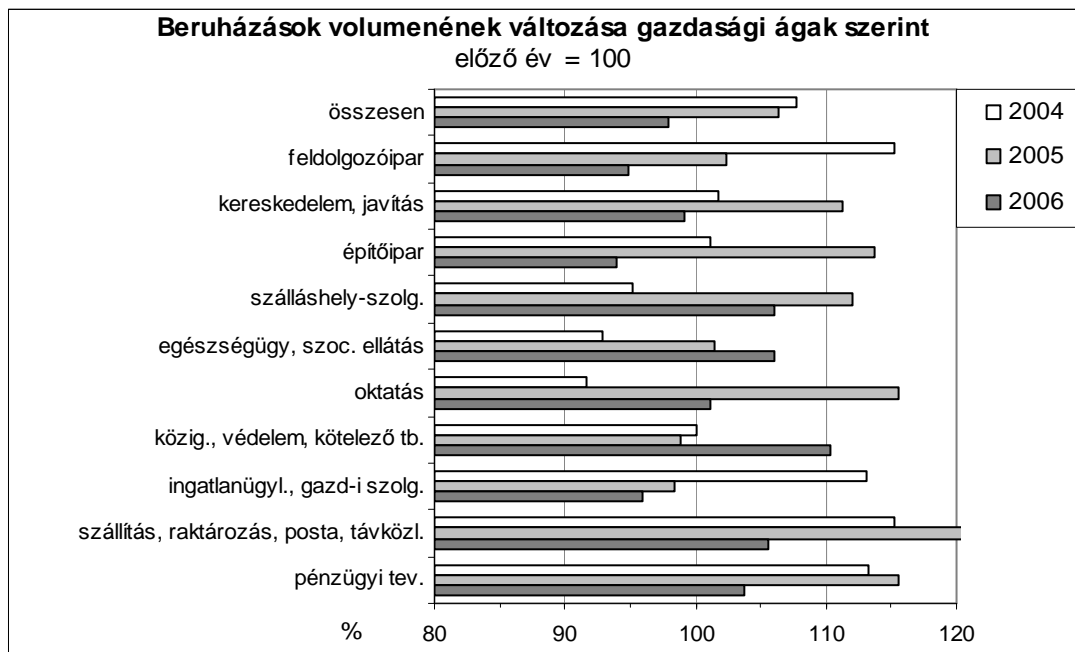
aktivitása az év végén több mint négy százalékkal volt alacsonyabb, mint 2005 azonos időszakában.

2.1.2. Ábra: Beruházások, ill. a feldolgozóipari beruházások volumenének és a munkanélküliek számának alakulása (előző év azonos negyedéve=100), (2000-2006)

A beruházások növekedésére elsősorban a költségvetési szektorban került sor, így az egészségügyben, a társadalombiztosításban, az oktatásban, a közigazgatásban. A versenyszférában a pénzügyi tevékenységek, a szállítás, raktározás és a vendéglátás területén erősödött a beruházási kedv az egy évvel korábbi sinthez képest, ami azonban ütemlassulással járt együtt. A legnagyobb, több mint 6%-os visszaesés az építőipari beruházásokban következett be.

2.1.3. Ábra: Beruházások volumenváltozása gazdasági ágak szerint (előző év=100)

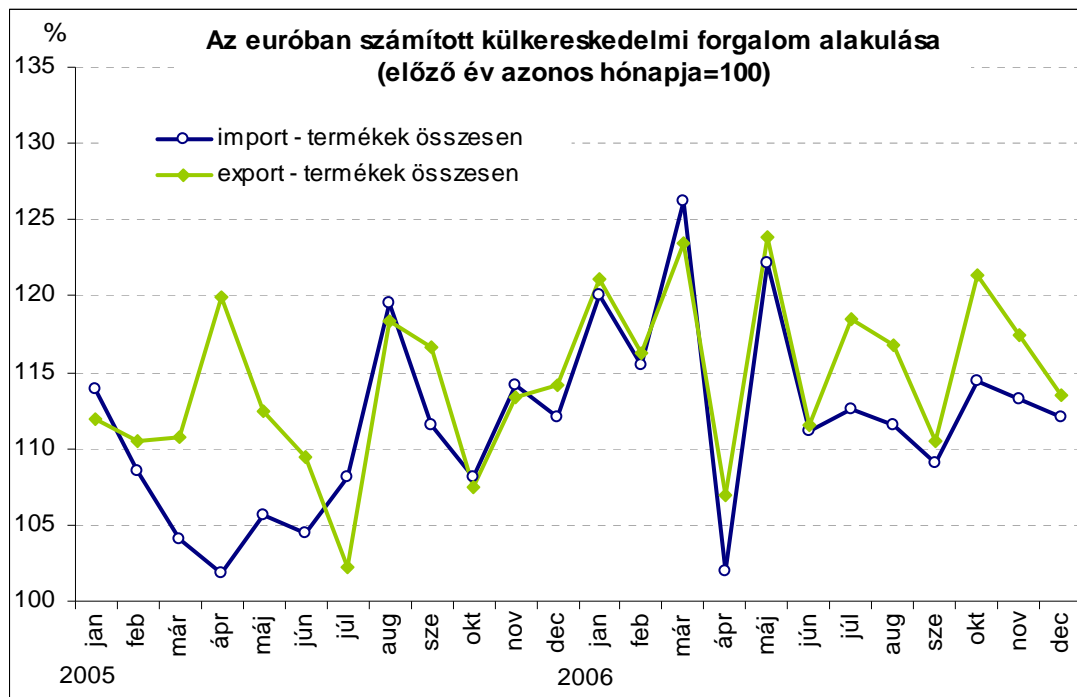

Forrás: KSH

A gazdasági növekedés ütemének visszaesése és a beruházások volumenének csökkenése egyelőre nem vonta magával a foglalkoztatottak számának csökkenését, ill. a munkanélküliség számottevő növekedését. Azt azonban figyelembe kell venni, hogy a növekedés ütemében vagy a beruházásokban bekövetkezett markáns visszaeséseket az elmúlt években kedvezőtlen munkaerőpiaci változások kísérték, amire ebből következően 2007-ben is a szokásosnál nagyobb valószínűséggel kell számítani.

A gazdasági növekedés legnagyobb hajtóerejét kínálati oldalról továbbra is az ipar fejtette ki. 2006-ban az ipar növekedési üteme a 10%-ot is meghaladta. A 11%-kal bővülő feldolgozóipari termelés lendületét elsősorban a járműgyártók (25,7%-os növekedéssel), valamint a gépek és berendezések gyártói (20,1%-os bővüléssel) adták, de dinamikus bővülés mutatkozott a villamosgép-, műszergyártásban (12,9%), a műanyagtermékek (12,4%), ill. a fémalapanyag, fémfeldolgozási termékek gyártásában (12,3%). Az élelmiszeriparra 2006-ban stagnálás volt jellemző, az ágazatok közül a legnagyobb mértékben, 4%-kal a kis súlyú textiláru, textiláru gyártása maradt el a 2005. évitől.

2.1.4. ábra: Az euróban számított külkereskedelmi forgalom alakulása (előző év azonos hónapja=100), (2005-2006)

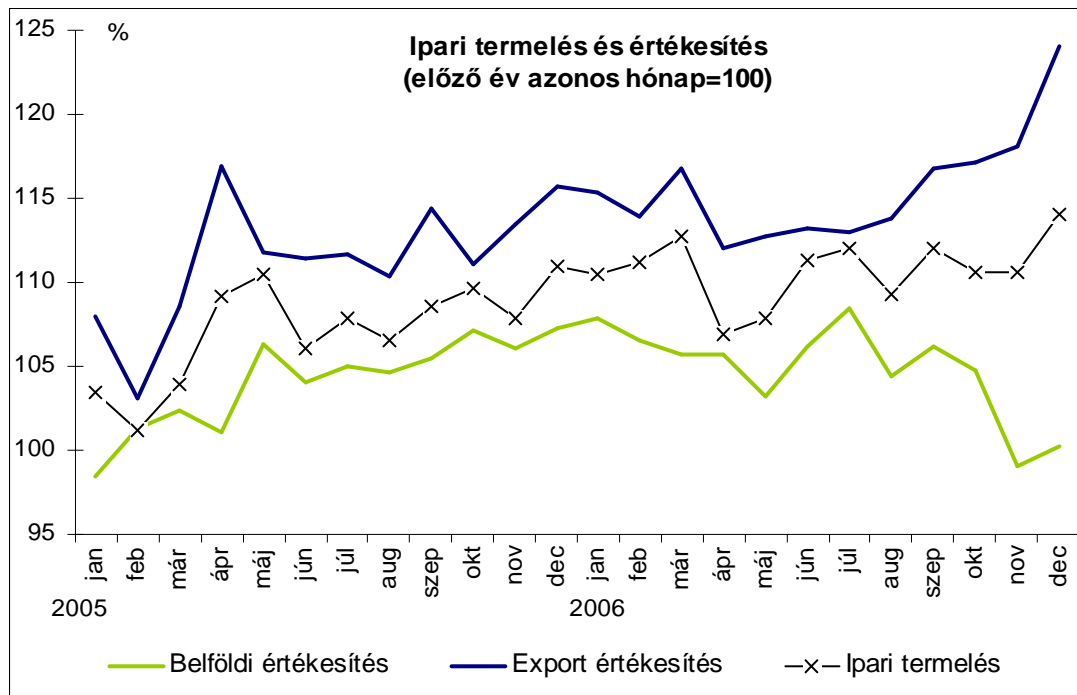

Forrás: KSH

A növekedés hajtóerejét keresleti oldalról – gyakorlatilag stagnáló belföldi felhasználás mellett – a nettó export dinamikus bővülése jelentette. 2006-ban – euróban mérve – a kivitel 17%-kal, a behozatal 14%-kal bővült, így folytatódhatott a külkereskedelmi egyenleg már tartósnak tekinthető javuló tendenciája. Az áruexport lendülete a 2006-os év folyamán mindvégig töretlen volt, és dinamikája meghaladta az importét.

A tartósan kedvező nemzetközi gazdasági környezet számottevően hozzájárult az exportbővülés lendületéhez, míg az import mérséklődése a belföldi felhasználás általánosabb visszaeséséből következett (lásd a 2.1.4. és a 2.1.5. ábrát).

2.1.5. Ábra: Ipari termelés és értékesítés (előző év azonos hónap=100)

Forrás: KSH

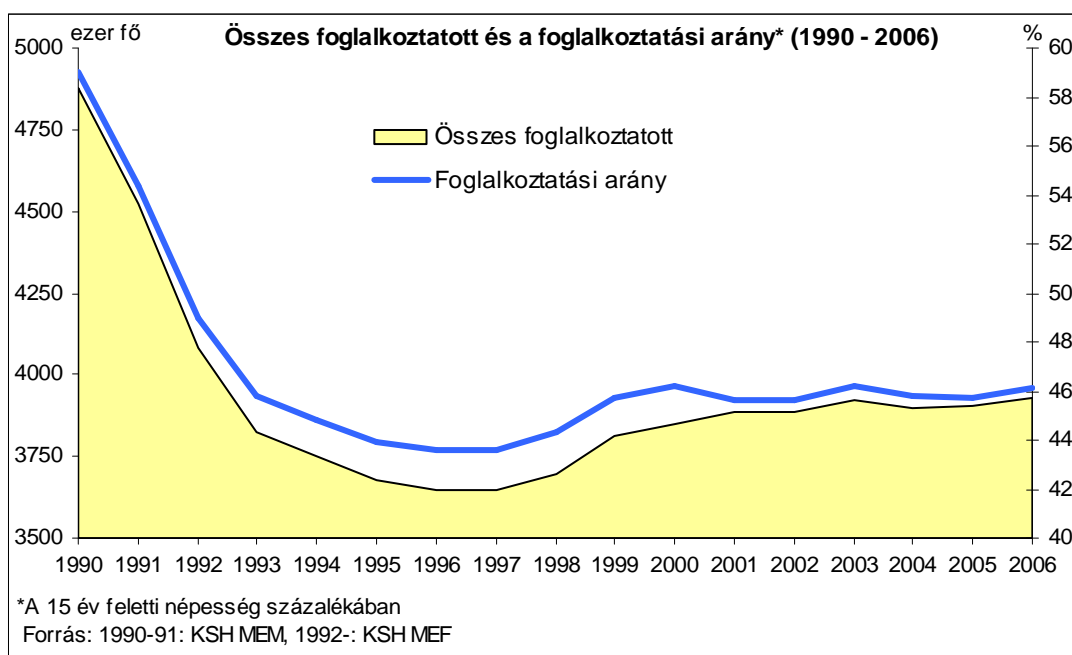
A külső konjunkturális kilátások továbbra is kedvezőek, aminek megalapozottságát erősíti az a tény, hogy a közelmúltban több európai kutatóintézet felfelé módosította a gazdasági növekedésre vonatkozó korábbi előrejelzését. A müncheni ifo gazdaságkutató intézet 2006 júniusában a 2007. évre a német gazdaság 1,7%-os, és az euróövezet gazdaságának 2,1%-os növekedési ütemét prognosztizálta. Decemberre a vártnál kedvezőbb folyamatoknak köszönhetően az Intézet a növekedés ütemét 1,9%-ra, ill. 2,2%-ra módosította.

Összességében megállapítható, hogy a kedvezőtlen irányú makrogazdasági változások, a mérséklődő belső kereslet és a csökkenő beruházási aktivitás negatív hatásait nagyrészt ellensúlyozta a kimondottan kedvező külső konjunkturális környezet, és az ehhez kapcsolódó dinamikus exportnövekedés. A változások azonban növekvő bizonytalansággal járnak együtt, ami a munkaerőpiaci folyamatokra nézve is kockázatokat jelent. A munkavállalói oldalról kézenfekvő reakció lehet a változásokra, hogy a foglalkoztatottak felértékelik jelenlegi munkahelyüket, mivel a bizonytalanabb gazdasági környezetben az eddiginél jobban tartanak a munkanélküliséggel járó nehézségektől. Ennek következtében mérséklődhet a fluktuáció a munkaerőpiacon, és enyhülhet a bérek kitartóan erős dinamikája is.

2.2. A foglalkoztatottság hosszú távú alakulása

A kilencvenes években a munkaerőpiaci folyamatokat Magyarországon a nyolcvanas évek végén bekövetkezett gazdasági szerkezetváltás és az átmeneti gazdaság hatásai alakították. Az átmeneti gazdaságokra jellemző munkahelyrombolási és -teremtési hullám Magyarországon a 90-es évek második felére lecsengett. Az első években csökkent a GDP és a foglalkoztatási szint, nőtt a munkanélküliség és az inaktivitás, majd az évtized közepétől a kilencvenes évek végéig a GDP előbb lassabb, majd gyorsabb ütemben növekedett, a foglalkoztatás többnyire stagnált, de a munkanélküliség némileg visszaszorult. Az elmúlt tíz évben lezárult a munkaerőpiaci szerkezetváltás. Ennek egyik jeleként megszorodott a felsőfokú végzettséget igénylő állások száma, és ezekben az állásokban 10-20 százalékponttal, 90% fölé emelkedett a diplomások aránya. A gazdaságot ebben az időszakban dinamikus fejlődés, élénkülő beruházási aktivitás és növekvő foglalkoztatás jellemezte. A korszerű beruházások, a külföldi tőke beáramlása és a külföldi multinacionális cégek megjelenése a nyugati munkakultúra meghonosodását idézte elő. A termelés és a hatékonyság növekedésével a bérszínvonal is fokozatosan emelkedhetett, ami alatt elsősorban a képzett, ill. magasan képzett munkaerő relatív bérhozájának növekedése értendő. Az ezredforduló után lassuló ütemben nőtt a GDP és a foglalkoztatás – ez utóbbi 2001-ben már csökkent –, ugyanakkor tovább csökkent a munkanélküliség is, igaz 2002-ben ismét enyhe növekedésnek indult és 2005 folyamán ismét megugrott.

2.2.1. Ábra: Összes foglalkoztatott és a foglalkoztatási arány (1990 – 2006)

Magyarázat: jobb oldali tengely: foglalkoztatottak száma,
 bal oldali tengely: foglalkoztatási arány

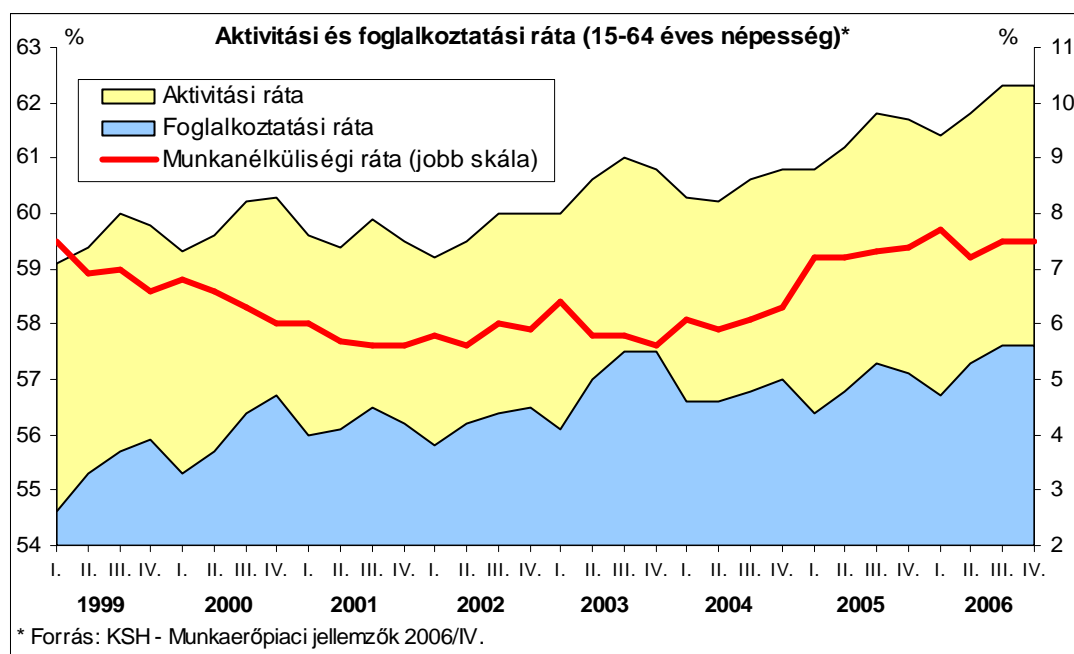
A munkaerőpiaci és oktatási kutatások megállapításai a főbb tendenciák tekintetében egységes képet mutatnak. Az új foglalkozások és új technológiák megjelenése, az elkerülhetetlen munkahelyrombolási hullám és a külföldi vállalatok elvárásai elsősorban az alacsony végzettségűeket, az ipar egyes ágaiban dolgozó szakmunkásokat hozta nehéz helyzetbe és egyben leértékelte a szocializmus korában szerzett munkatapasztalatot. A változások a képzetesebb, fiatal és az új követelményekhez rugalmasan alkalmazkodó munkaerőnek és a felsőfokú végzettségűeknek kedvezett.

A munkaerőpiaci átalakulás folyamata jól nyomon követhető a foglalkoztatottak számának és a 15 év feletti népesség foglalkoztatási rátájának alakulását szemléltető 2.2.1. ábrán. Szembetűnő a foglalkoztatás 90-es évek elején bekövetkezett visszaesése, valamint az, hogy a 90-es évek vége felé beinduló, eleinte még lendületes javulás üteme folyamatosan alábbhagyott.

2.3. Aktivitás és munkanélküliség alakulása

Az alacsony aktivitási szint 2006-ban sem változott számottevő mértékben. A 7 millió 721 ezer fős 15-74 év közötti népességből mindössze 4 millió 247 ezer fő volt aktív a munkaerőpiacon, ami 55 százalékos aktivitási rátát jelent. Az Eurostat által is vizsgált 15-64 év közötti népességből 2004-ben 60,5%, 2005-ben 61,4% és 2006-ban 62% jelent meg a munkaerőpiacon, azaz 2006-ban lassabban emelkedett az aktivitási arány, mint egy évvel korábban. Az aktivitás szerény ütemű javulását a 2.3.1. ábrán figyelhetjük meg.

2.3.1. Ábra: Aktivitási és foglalkoztatási ráta (15-64 éves népesség)

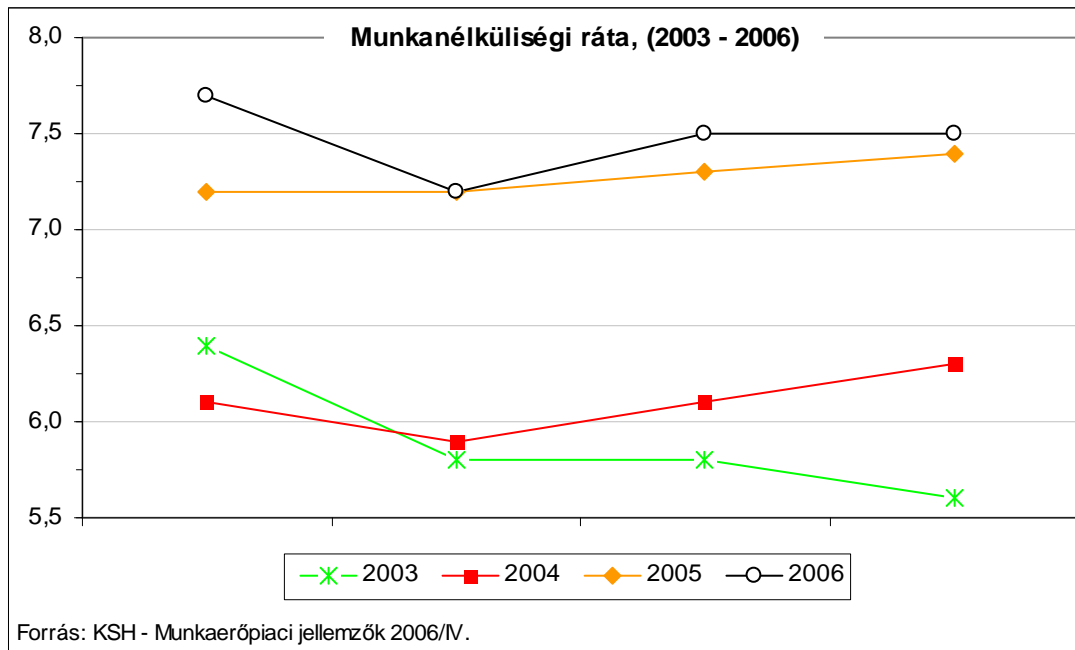
Magyarázat: jobb oldali tengely: munkanélküliségi ráta,
bal oldali tengely: aktivitási és foglalkoztatási ráta

Vegyük észre azt is, hogy az aktivitási ráta emelkedéséhez nem csak a foglalkoztatottak, hanem a munkanélküliek táborának bővülése is hozzájárult. 2005-ről 2006-ra a munkanélküliek átlagos száma 303 ezerről 316 ezerre gyarapodott, miközben a foglalkoztatottak száma is nőtt 27 ezer fővel, 3 millió 879 ezerről 3 millió 906 ezerre – a 15-64 év közötti népesség körében². Az mindenképpen pozitívan értékelhető, hogy az aktivitás növekedéséhez a foglalkoztatottak számának növekedése nagyobb mértékben (27 ezer fővel) járult hozzá, mint a munkanélküliek számának (13 ezer fős) növekedése. A foglalkoztatottság növekedése különösen

² Ezt a megvalósult foglalkoztatás bővülést a 2005-ös, több mint 8000 cégre kiterjedő SZMM és GVI közös munkaerőpiaci felmérés már pontosan jelezte előre.

fontos a jelenlegi, szociális feszültségekkel és gazdaságátalkítási reformok költségeivel terhelt gazdasági környezetben.

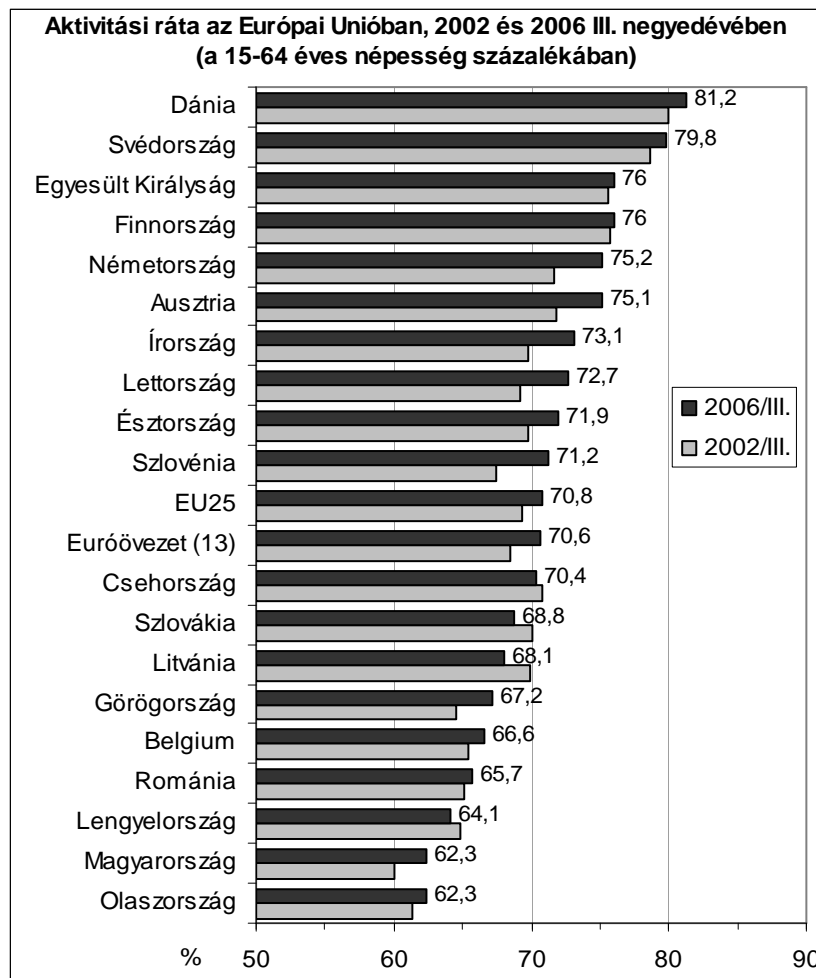
2.3.2. Ábra: Munkanélküliségi ráta alakulása negyedévenként (2003-2006)

A több évig tartó csökkenés, majd stagnálás után a munkanélküliségi ráta 2005-ben ugrott meg először számottevően, 6,1%-ról 7,2%-ra. A 13 ezer új munkanélküli 2006-ban 7,2%-ról 7,5%-os szintre emelte a munkanélküliséget (lásd a 2.3.2. ábrát). A munkanélküliek között a 2005. évhez hasonlóan magasabb volt a női munkanélküliség a férfiakénál.

A magyar munkanélküliségi ráta az Eurostat adatai szerint még mindig kevéssel alacsonyabb, mint az Európai Unió átlagos 7,9%-os (2003-óta csökkenő) rátája. Uniós viszonylatban ennél kedvezőtlenebb képet fest hazánkról a hagyományosan alacsony aktivitási rátánk. A 62%-os aktivitási rátával Magyarország a sereghajtók között szerepel a tagországok Eurostat által felállított rangsorában. Összehasonlításként Szlovákiában vagy Csehországban a 15-64 éves népesség 69, ill. 70 százaléka jelent meg 2006 III. negyedévében a munkaerőpiacon (lásd a 2.3.3. ábrát).

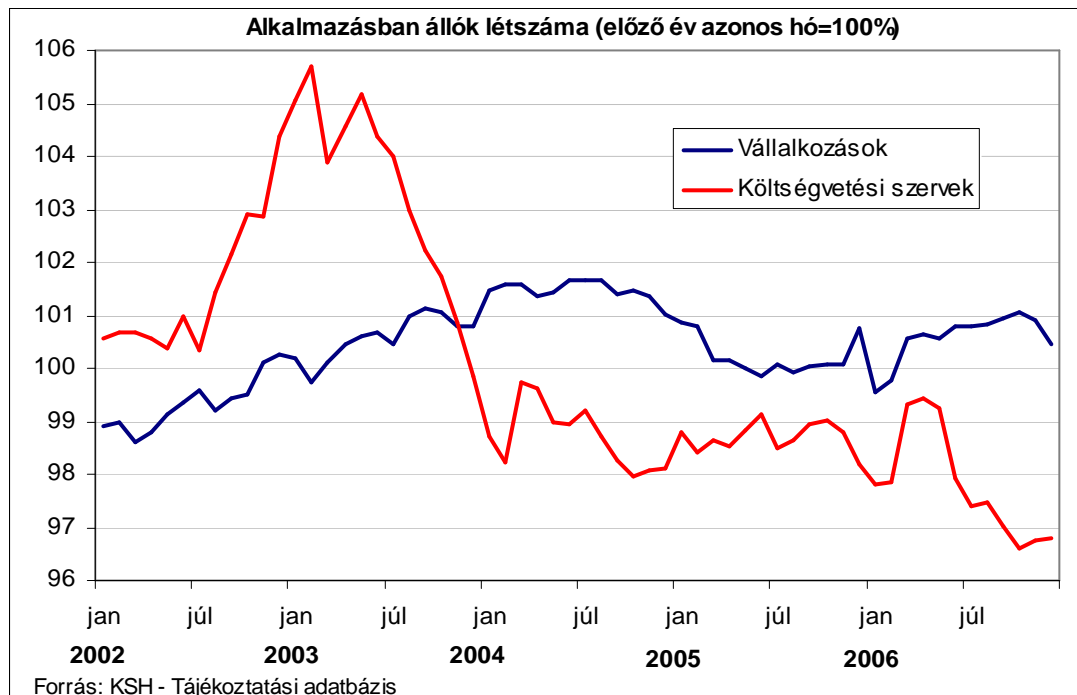
2.3.3. Ábra: Aktivitási ráta az Európai Unióban, 2002 és 2006 III. negyedében (a 15-64 éves népesség százalékában)

Forrás: Eurostat

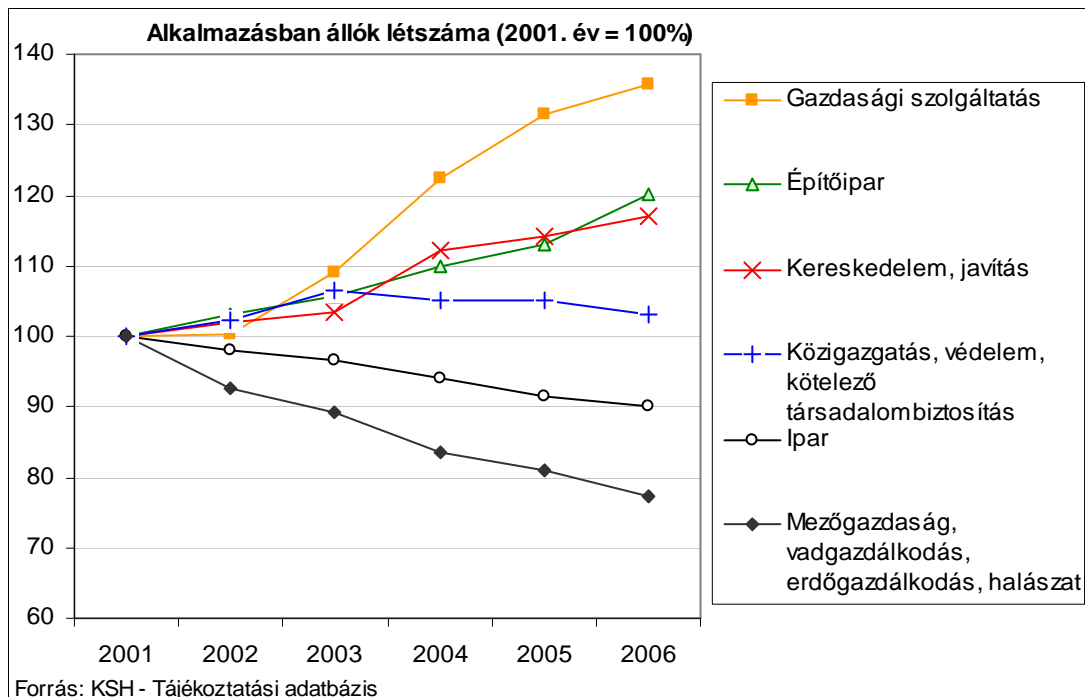
A munkanélküliség jellemzőinek, okozati összefüggéseinek ismertetése előtt érdemes kiemelni a foglalkoztatottság alakulásának néhány jellegzetességét. Az ezredforduló után a gazdasági szerkezetváltás mellett a kormányzati intézkedések is a foglalkoztatottság egyre meghatározóbb mozgatórugójává váltak. Ezek közül ki kell emelni a közszférában 2002–2003-ban megvalósított bérfelzárkóztatást. Az aránytalanul nagy, teljesítmény nélküli jövedelemkiáramlás egyrészt foglalkoztatási gondokat okozott a kiemelkedően élőmunka-igényes ágazatokban, másrészt 2002 második félévétől jelentősen megnövelte a közszférában foglalkoztatottak számát, aminek hatását felerősítették az EU-csatlakozással összefüggő intézményfejlesztések is (lásd a 2.3.4. ábrát).

2.3.4. Ábra: Alkalmazásban állók létszáma (előző év azonos hó=100%)

A munkaerő elsősorban a közsféra olyan területeire áramlott be – mint pl. az egészségügy vagy az oktatás –, amelyekben az alacsony bérek miatt addig kevésbé voltak vonzóak a munkalehetőségek. A bérkiráramlás a foglalkoztatás egészére is pozitívan hatott, 2003-ban számottevően megugrott a foglalkoztatottság és 6% alá csúszott a munkanélküliségi ráta. A pozitív irányú változás azonban nem bizonyult tartósnak. A közszférában foglalkoztatottak számának hirtelen megugrását gyors visszaesés követte. 2004-ben már csökkent a közszférában foglalkoztatottak száma, és a leépítések az elmúlt két évben gyorsuló ütemben folytatódtak. Az üzleti szféra munkaerő-felszívó ereje 2006-ban nem volt elegendő a közszférában bekövetkezett leépítések maradéktalan ellensúlyozására. A költségvetési szervek alkalmazotti létszáma közel 18 ezer fővel csökkent, miközben a vállalkozásoknál alkalmazottak száma csak 11 ezer fővel növekedett, ami hozzájárult a munkanélküliség növekedéséhez. Azt is figyelembe kell venni, hogy a leépítés üteme a közigazgatásban még korántsem mondható drasztikusnak. A 2.3.5. ábrából kitűnik, hogy 2003-ban olyan dinamikus növekedett a közalkalmazotti létszám, hogy azt a folyamatos csökkentés ellenére 2006-ban sem sikerült a 2001. évi szint alá szorítani.

2.3.5. Ábra: Alkalmazásban állók létszáma (2001. év=100%)

A foglalkoztatottság alakulásának és szerkezetének másik meghatározó tényezője az a már korábban is megfigyelt tendencia, hogy a lassulás a növekedési szerkezet átalakulásával jár együtt. A gyakorlatilag stagnáló belföldi felhasználás mellett a növekedés hajtóerejét a nettó export bővülése jelentette. Mindez változásokkal párosult a termelés szerkezetében is: a feldolgozóipar súlya növekedett, míg az építőipar teret veszített³. Az export erősödése az ipari ágazatoknak kedvez, amit önmagában, a munkaerőpiaci folyamatokra nézve örömteli tendenciaként értékelhetnénk, hiszen az alkalmazásban állók legnagyobb hányadát (27%-át) az ipari cégek foglalkoztatják. Ám az export kedvező hatásai az ipari munkaerőpiacán mégsem tudnak érvényesülni. Az ipari, feldolgozóipari cégek ugyanis a növekvő bérköltségek, a bérek dinamikus emelkedése és az élesedő külpiazi verseny következtében kevésbé élőmunkaerő-igényes termelésre igyekeznek átállni. Ez párhuzamban van azzal a technológiai szerkezetváltással, amelyben a szakértelem és a tudás felértékelődik, a munkaerő-igényes rutinmunka pedig visszaszorul. Ez tükröződik abban a jelenségben, hogy az ipari foglalkoztatottak számának (2006 decemberében 1,4%-os) csökkenése mellett folyamatosan és gyors ütemben (2006 decemberében 11,9%-kal) javul az egy főre jutó ipari termelés, azaz a munkaerő termelékenység mutatója. Ez a folyamat részleges magyarázatot adhat a munkanélküliség stagnálására, ill. lassú emelkedésére.

Az iparra, és a mezőgazdaságra jellemző csökkenő foglalkoztatást szerencsére részben ellensúlyozza a gazdasági szerkezetváltás másik meghatározó folyamata, a gazdasági szolgáltatások, a kereskedelem és javítás gazdasági ágak előtérbe kerülése. Ezekben a szektorokban ugyanis az elmúlt években folyamatosan nőtt a foglalkoztatás, és ezt egyelőre a szolgáltatási szektor számára meghatározó belföldi

³ Jelentés az infláció alakulásáról; MNB – 2007. február

kereslet lanyhulása sem törte meg. Érdekes módon az építőipar lendülete is csak a termelésben csillapodott, a foglalkoztatásban folytatódott az alkalmazottak számának növekedése. A 2.3.5. ábrán megfigyelhetjük, hogy a gazdasági szolgáltatások, a kereskedelem és javítás gazdasági ágak, valamint az építőipar – amelyek együttesen az iparéhoz közeli foglalkoztatási erővel rendelkeznek – az elmúlt 4-5 évben képesek voltak ellensúlyozni a foglalkoztatás iparban bekövetkezett visszaesését.

2.4. Munkanélküliség és a foglalkoztatottság alakulásának jellegzetességei

A munkanélküliségi ráta éves változása alapján 2005-ben a fiatalokat sújtotta jobban a munkanélküliség növekedése, 2006-ban azonban épp ezekben a korcsoportokban kisebb korrekció ment végbe, azaz mérséklődött a munkanélküliség (lásd a 2.4.1. táblázatot).

2.4.1. táblázat: A munkanélküliségi ráta alakulása korcsoportonként (2004-2006)

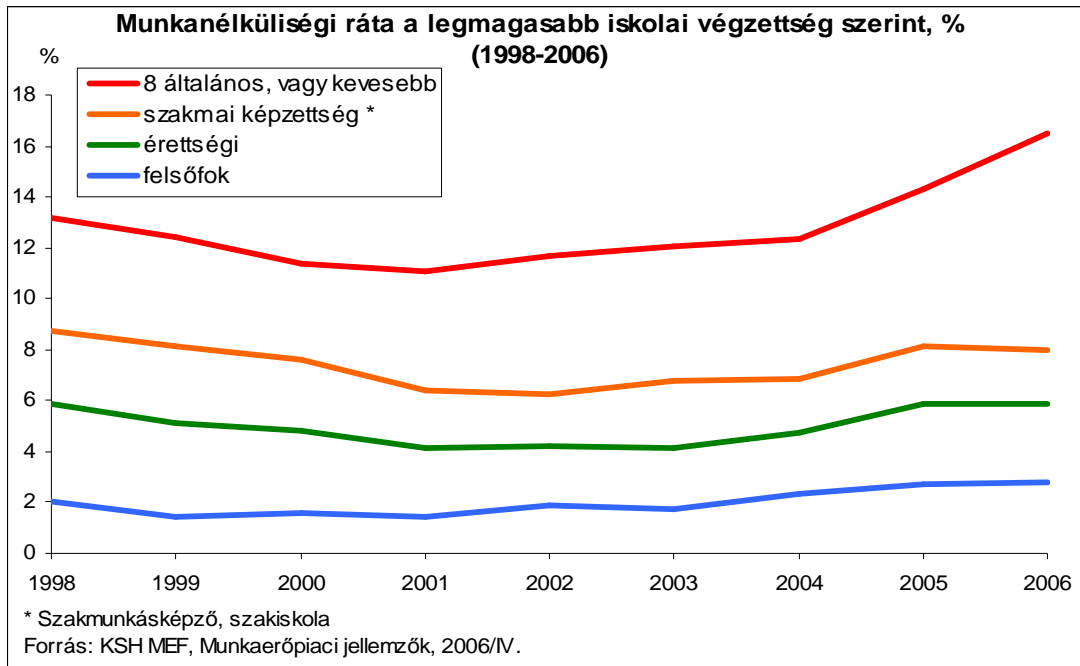
Korcsoport	Munkanélküliségi ráta* (%)			változás (százalékpont)	
	2004	2005	2006	2004-2005	2005-2006
15-19 év	34,9	37,8	37,0	2,9	-0,8
20-24 év	13,4	17,5	17,2	4,1	-0,3
25-29 év	6,5	8,2	8,6	1,7	0,4
30-39 év	6,0	6,8	6,9	0,8	0,1
40-49 év	5,0	5,7	6,4	0,7	0,7
50-59 év	3,9	4,8	4,9	0,9	0,1
Összesen	6,1	7,2	7,5	1,1	0,3

* Forrás KSH Munkaerőfelvétel; Az adatok a 15-74 éves népességre vonatkoznak

Ettől eltekintve a munkanélküliségi ráta változásában a 2005. évvel szemben 2006-ban már nem mutatkozott számottevő különbség a korcsoportok között. A 15-24 éves fiatalok munkanélküliségének 2006-ban bekövetkezett mérséklődése részben annak a következménye, hogy a korosztály létszáma 20 ezer fővel csökkent (1322 ezer fő 2005-ben és 1302 ezer fő 2006-ban)⁴, miközben nőtt a nappali tagozaton tanulók száma. Ennek következtében a 15–24 éves korosztályba tartozók gazdasági aktivitása az elmúlt évek tendenciájának megfelelően tovább csökkent (2006-ban 26,8% volt), amiben jelentős szerepet játszik az oktatási, képzési idő meghosszabbodása.

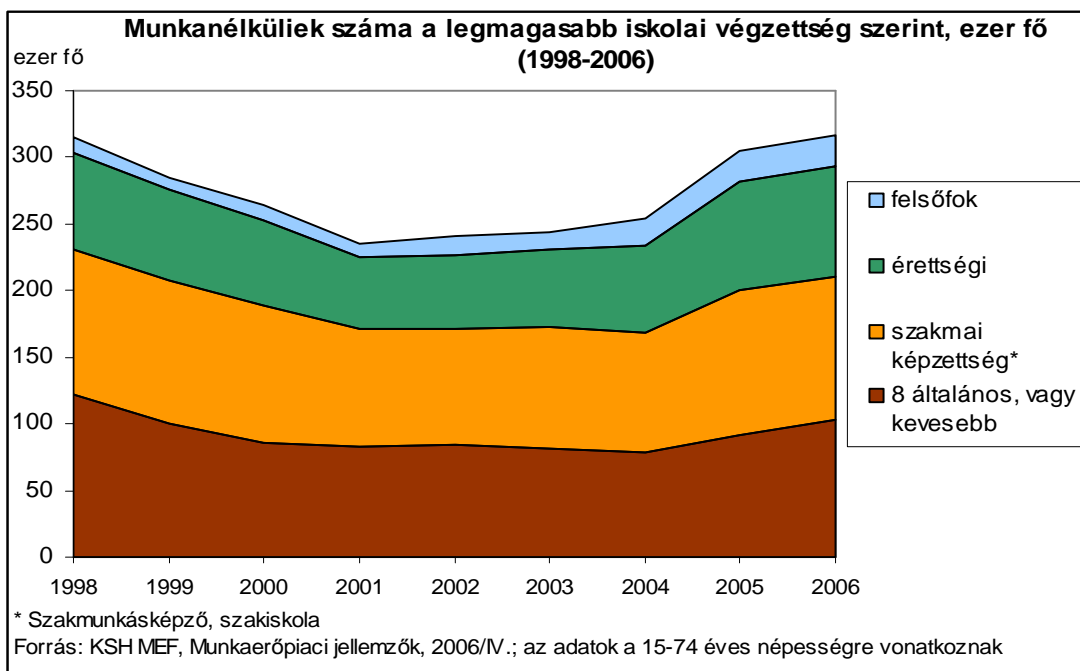
⁴ Fazekas Károly – Kézdi Gábor (szerk.) (2006): *Munkaerőpiaci Tükör – 2006*, MTA KTI, Budapest, 163. oldal.

2.4.1. Ábra: Munkanélküliség alakulása a legmagasabb iskolai végzettség szerint (1998 – 2006)

A munkanélküliség és az iskolai végzettség közötti összefüggésekben a 2005. év folyamán történt szembetűnő változás. A munkanélküliség növekedése minden végzettségi szinten jelentkezett, de legerősebben a legalacsonyabb, legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező rétegeket érintette.

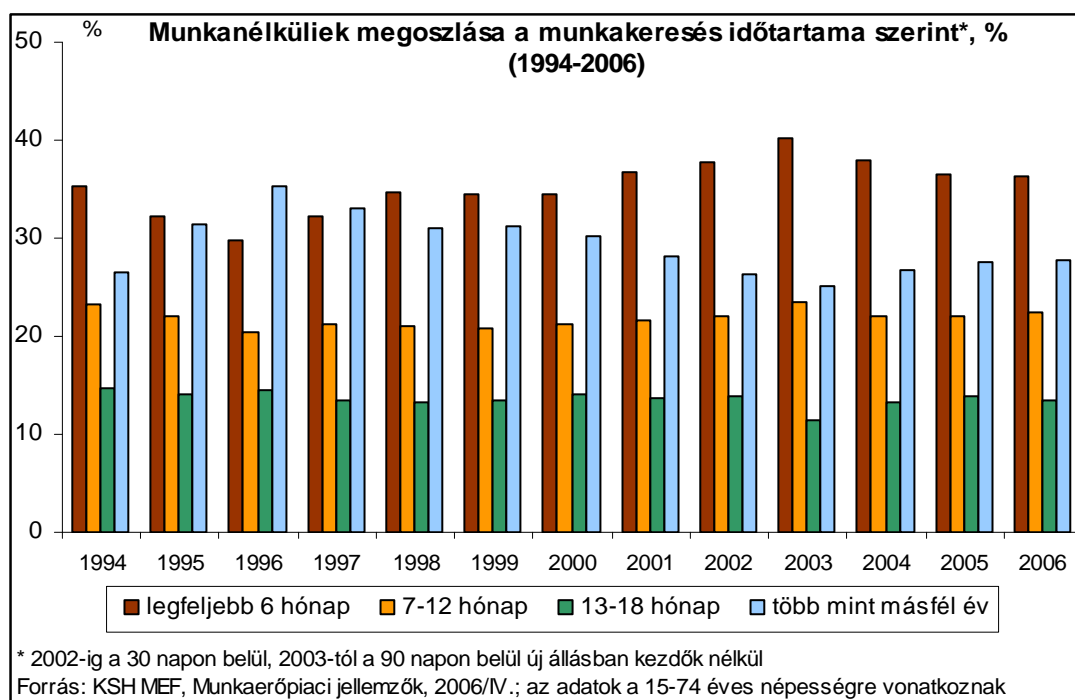
2.4.2. Ábra: munkanélküliek száma a legmagasabb iskolai végzettség szerint, ezer fő (1998-2006)

Ez a hatás abból tevődött össze, hogy a gazdaságilag aktív 15-74 éves népességben belül folytatódott legalacsonyabb iskolázottsággal rendelkezők számának csökkenése, miközben a munkanélküliek száma ezekben a rétegekben többéves stagnálás után ismét megemelkedett. Ez a jelenség 2006-ban folytatódott, azaz az alacsony végzettségűek munkaerőpiaci helyzete tovább romlott, a többi végzettségi szinten azonban a 2005. évi ugrást követően már csak elenyésző mértékben növekedett a munkanélküliség. Sőt, a szakképesítéssel rendelkezők munkanélküliségében még enyhe csökkenés is megfigyelhető (lásd a 2.4.1. és a 2.4.2. ábrát).

Magyarországon a munkanélküliség kedvezőtlen ismerve a munkakeresés viszonylag hosszú átlagos időtartama. 2006 utolsó negyedévében a munkanélküliek 48,2%-a egy éve vagy annál régebben keresett állást, a munkanélküliség átlagos időtartama 17,2 hónapnak felelt meg. A 2.4.3. ábrán látható hosszabb idősről kiténik, hogy 2003 után ismét enyhe emelkedésnek indult az egy évnél, illetve a másfél évnél is hosszabb ideje munkát keresők aránya. Ez részben a KSH munkaerő-felmérésében történt módszertani változásnak tudható be, de ettől függetlenül megállapítható, hogy a tartós munkanélküliség 1997 óta tartó csökkenő tendenciája 2003-ban megtorpant, és stagnálásba, ill. enyhe növekedésbe ment át.

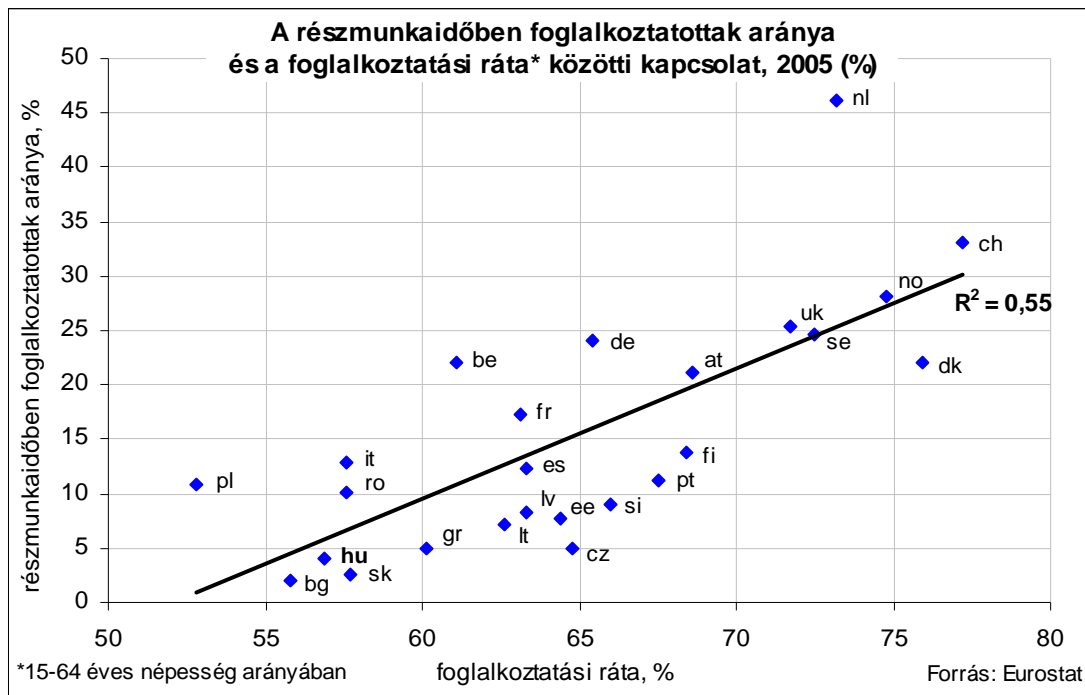
2.4.3. Ábra: Munkanélküliek megoszlása a munkakeresés időtartama szerint, % (1994-2006)

Uniók viszonylatban és a fejlett gazdaságokhoz viszonyítva a magyar munkaerőpiacon az atipikus formákban történő foglalkoztatás nem tekinthető elterjedtnek. Különösen igaz ez a részmunkaidős foglalkoztatásra. Magyarországon 2005-ben a foglalkoztatottak 4,1%-a volt részmunkaidős alkalmazásban. Szlovákiában ez az

arány 2,5%, Csehországban 4,9%, Lengyelországban 10,8%. A részmunkaidős foglalkoztatottak arányának uniós átlaga 18,4%.

2.4.4. Ábra: A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya és a foglalkoztatási ráta közötti kapcsolat, 2005 (%)

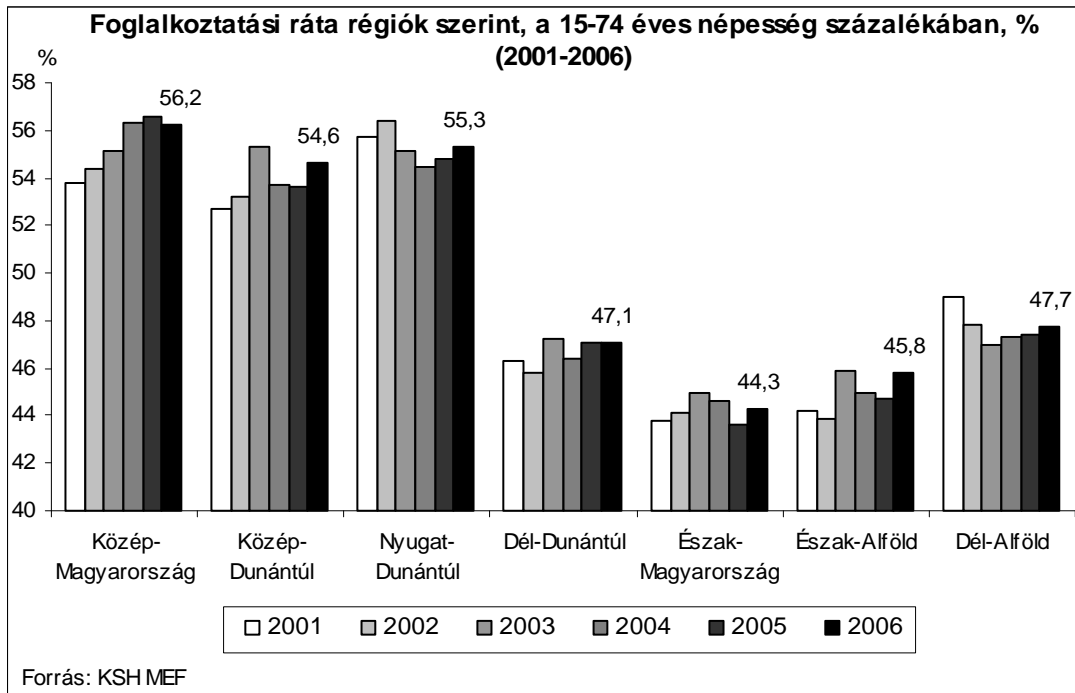
Jelmagyarázat: **at**=Ausztria; **be**=Belgium; **bg**=Bulgária; **cz**=Csehország; **de**=Németország; **dk**=Dánia; **ee**=Észtország; **es**=Spanyolország; **fi**=Finnország; **fr**=Franciaország; **gr**=Görögország; **hu**=Magyarország; **it**=Olaszország; **lt**=Litvánia; **lv**=Lettország; **nl**=Hollandia; **pl**=Lengyelország; **pt**=Portugália; **ro**=Románia; **se**=Svédország; **si**=Szlovénia; **sk**=Szlovákia; **uk**=Egyesült Királyság;

Az is megfigyelhető, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás elterjedtsége és a foglalkoztatottság között az európai országok körében közepesen erős, pozitív kapcsolat áll fenn. Igaz, ez az összefüggés épp a közép-kelet-európai térségben nem teljesen egyértelmű, azaz a magasabb részmunkaidős foglalkoztatottság néhány esetben nem jár együtt magasabb foglalkoztatottsággal (lásd pl. Csehországot és Lengyelországot a 2.4.4. ábrán). Belátható ugyanakkor, hogy a magasabb foglalkoztatottság felé vezető úton fontos szerepet játszik a részmunkaidős foglalkoztatás elterjedése. Az Eurostat adatai szerint Görögországot és Csehországot leszámítva ugyanis 5% körüli részmunkaidős foglalkoztatottsággal egyetlen európai ország sem tud az EU átlag feletti foglalkoztatottsági rátát felmutatni. Mindemellett a részmunkaidős foglalkoztatás erősödése fontos szerepet tölthet be a tartós munkanélküliség és az inaktivitás visszaszorításában is.

Másik fontos mozzanat a foglalkoztatási ráta számottevő regionális különbségében érhető tetten. Régiók szerint változatlanul Közép-Magyarországon, Nyugat-Dunántúlon és Közép-Dunántúlon magasabb, s a többi régióban messze alacsonyabb a foglalkoztatottság. E téren az ország két homogén tömbre szakad: az

elsőben (Közép-Magyarország és Közép-, valamint Nyugat-Dunántúl) 55-56%-os, az utóbbiban pedig 44-47%-os a foglalkoztatási ráta (lásd a 2.4.5. ábrát).

2.4.5. Ábra: Foglalkoztatási ráta régiók szerint, a 15-74 éves népesség százalékában, % (2001-2006)

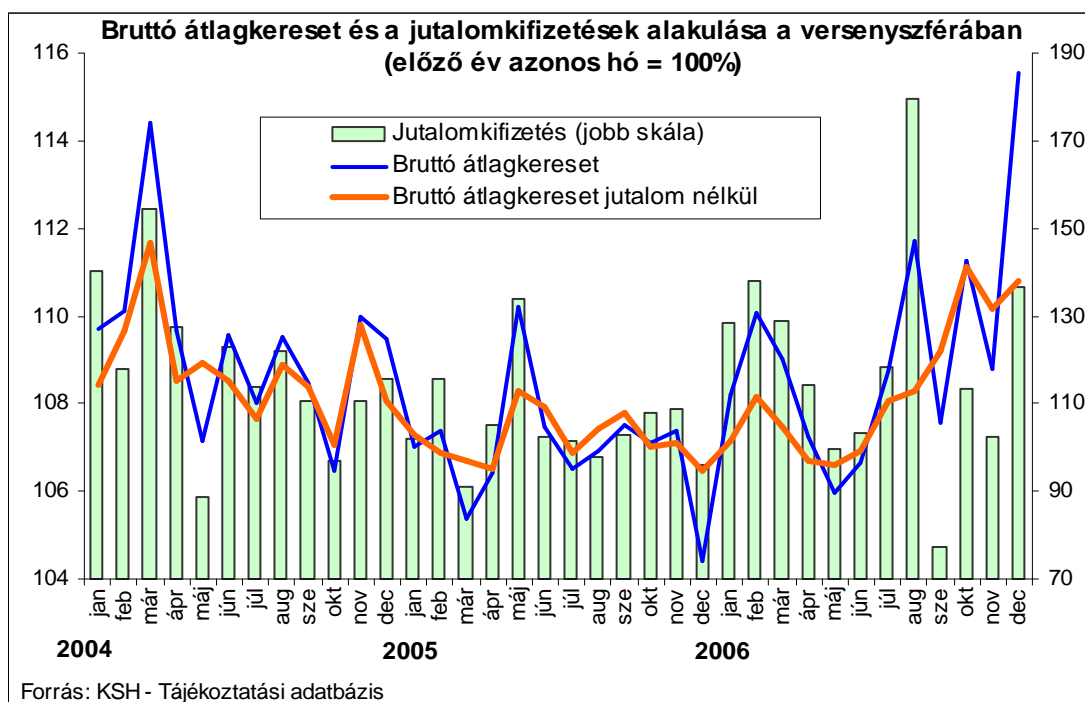

A többi régióban érvényesülő javulás üteme egy lassú és elhúzódó, illetve bizonytalan felzárkózási folyamatot vetít előre. 2006-ban egyedül Észak-Alföldön következett be markáns, több mint 1 százalékpontos javulás a foglalkoztatottságban. A jobb helyzetben lévő régiók közül Közép-Dunántúlon mutatkozott hasonló mértékű javulás, az élvonal közép-magyarországi régióban viszont közel fél százalékpontos visszaesés következett be.

2.5. Bérek és jutalom – kifizetések

2006-ban a bruttó átlagkeresetek a nemzetgazdaságban 8,1%-kal, a nettó keresetek 7,5%-kal emelkedtek. A versenyszférában átlagon felüli, 9,3%-os volt a bruttó bérek emelkedése, a költségvetési szerveknél a létszámleépítéssel együtt a béremelkedés dinamikája is a 2005. évi 12,8%-ról 6,4%-ra mérséklődött. A 2006. év végi adatok alapján a bérdinamika továbbra is erősnek mondható. A 2006. augusztus-szeptemberi adatok arra utalnak, hogy a nyár folyamán felerősödő bérkiáramlás nem az általános bérnyomás jele, hanem a szabályozási változásokból adódó előrehozott jutalom-kifizetésekkel függ össze (lásd a 2.5.1. ábrát). Az MNB szakértői szerint⁵ a rendszeres kifizetések stabilan erős növekedése ugyanakkor már a várakozások megemelkedéséről tanúskodhat, amiben azonban a színlelt szerződések növekvő arányú megszüntetésének („kifehéredés”) méréstorzító hatása is szerepet játszhat.

2.5.1. Ábra: Bruttó átlagkereset és a jutalom-kifizetések alakulása a versenyszférában (előző év azonos hó=100%)

⁵ MNB: Jelentés az infláció alakulásáról - időközi felülvizsgálat -, 2007. február

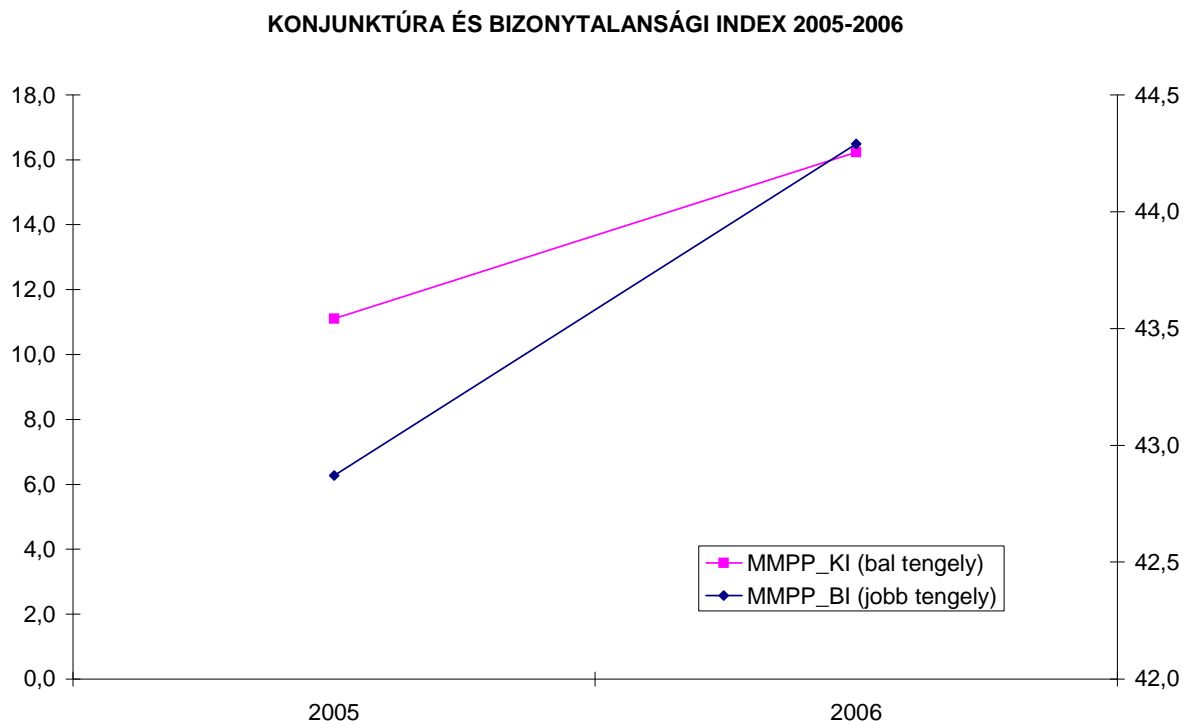
3. A vállalkozások üzleti helyzete, foglalkoztatási tervei és várakozásai

Az SZMM – GVI munkaerőpiaci felmérése alapján a konjunkturális várakozások szerint a gazdasági növekedés a nemzetgazdaság versenyszektorában az európai átlagot meghaladó ütemű marad 2007-ben. A vállalkozások várakozásai minden megfigyelt indikátor (kapacitáskihasználás, üzleti helyzet, rendelésállomány, termelési szint, beruházási aktivitás, várható munkaerő kereslet) esetében javultak a tavalyi felvételhez viszonyítva.

3.1. Üzleti helyzet

A megkérdezett vállalkozások alapvetően kedvezően ítélik meg jelenlegi üzleti helyzetüket, valamint optimistán tekintenek a jövőbe. A cégek mindössze 12,4%-a jelzett rossz üzleti helyzetet és 15,9%-uk számít annak romlására. A helyzetértékelések és várakozások felülmúlják az egy évvel korábban tapasztalt vélekedéseket, ugyanakkor a várakozások körüli bizonytalanság is növekedett 2005-höz képest (3.1.1. ábra):

3.1.1. ábra: Konjunktúra és bizonytalansági index, 2005-2006

súlyozás: GDP arányos súlyok

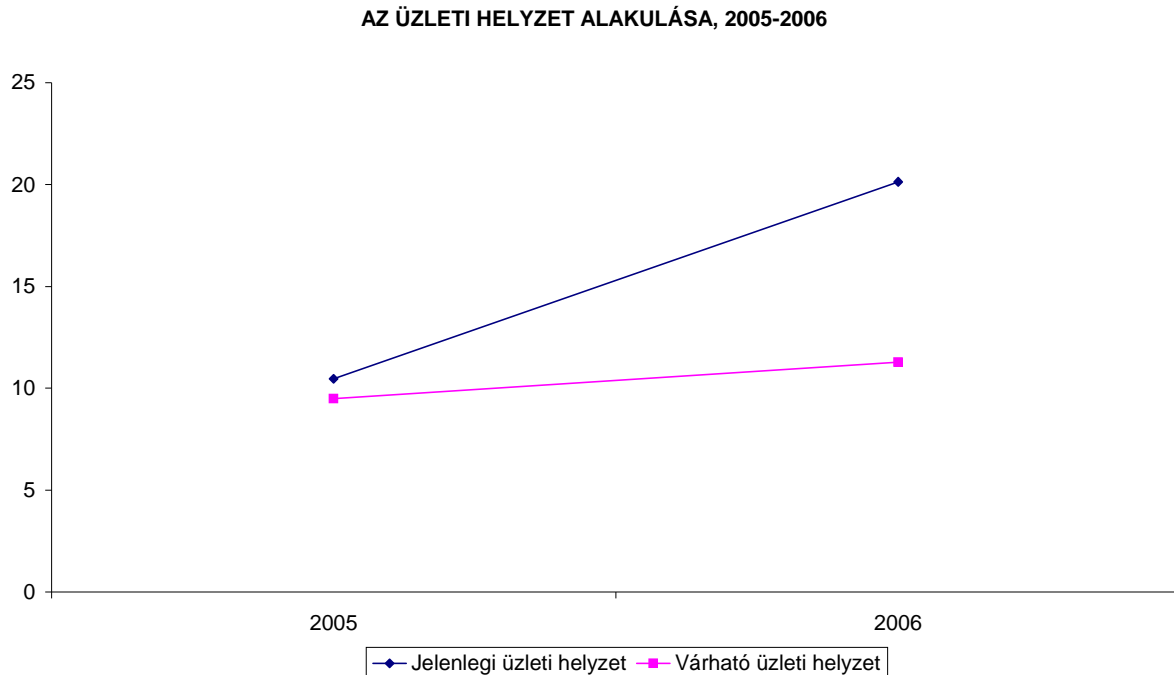
Megjegyzés:

$-100 \leq MMPP_KI \leq 100$, $0 \leq MMPP_BI$

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A megkérdezett vállalkozások körében mind a jelenlegi, mind a várható üzleti helyzet javulást mutat az egy évvel korábbi állapothoz képest, ahogy ezt a 3.1.2. ábra szemlélteti:

3.1.2. ábra: Az üzleti helyzet alakulása, 2005-2006

súlyozás: GDP arányos súlyok

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek –100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. –100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Ugyanakkor az ábra azt is mutatja, hogy a jövőbeli üzleti helyzetre vonatkozó várakozások javulása elmarad a jelenlegi helyzetértékeléstől, vagyis a vállalkozások jobb helyzetben vannak, mint egy évvel korábban, mindazonáltal a jövőt illetően kevésbé optimisták, inkább stagnálásra számítanak.

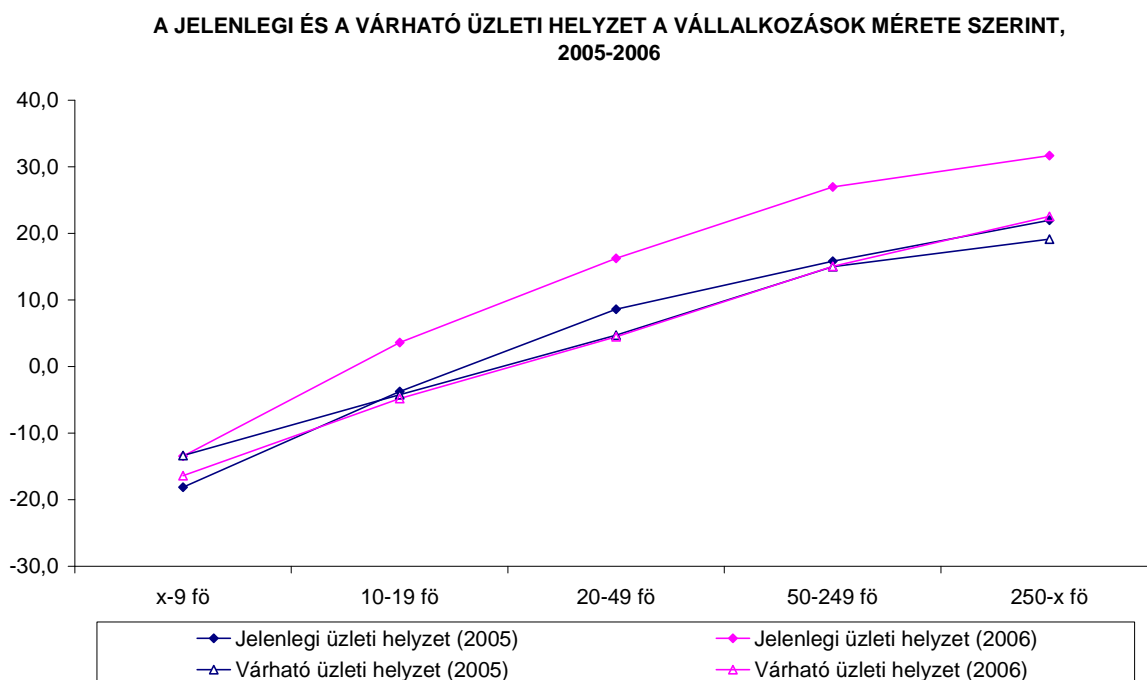
A legkedvezőbb helyzetben a közép- és nyugat-dunántúli, valamint a közép-magyarországi régióban működő vállalkozások vannak, míg a legrosszabb üzleti helyzet a dél-alföldi és a dél-dunántúli cégekre jellemző. Az üzleti helyzet jövőbeli alakulására vonatkozó várakozások a közép-dunántúli régióban a legoptimistábbak és az észak-alföldi régióban a leginkább borúlátóak.

Ahogy azt már korábbi felméréseinkben tapasztaltuk, az üzleti helyzet megítélése nagymértékben eltér a vállalkozások tulajdonosi szerkezete szerint. A külföldi tulajdonhánnyal rendelkező cégek kedvezőbb üzleti helyzetről számoltak be, mint a kizárólag magyar kézben lévő vállalkozások: előbbiek mindössze 4,7%-a jelzett rossz és 44,1%-a jó üzleti helyzetet, ezzel szemben utóbbiak 15,1%-a számolt be rossz és csupán 26,-%-a jó üzleti helyzetről. A jelenlegi üzleti helyzet megítélésével

párhuzamosan emelkedik a várható üzleti helyzet értékelése a külföldi tulajdonhányad növekedésével.

A tulajdonosi háttér mellett a vállalkozások létszáma is jelentős különbségeket okoz az üzleti helyzet megítélésében. A nagyobb cégek kedvezőbb üzleti helyzetről számolnak be és optimistábbak annak jövőbeli alakulását illetően, mint a kisebb vállalkozások. Ezt mutatja be a 3.1.3. ábra:

3.1.3. ábra: A jelenlegi és a várható üzleti helyzet a vállalkozások mérete szerint, 2005-2006

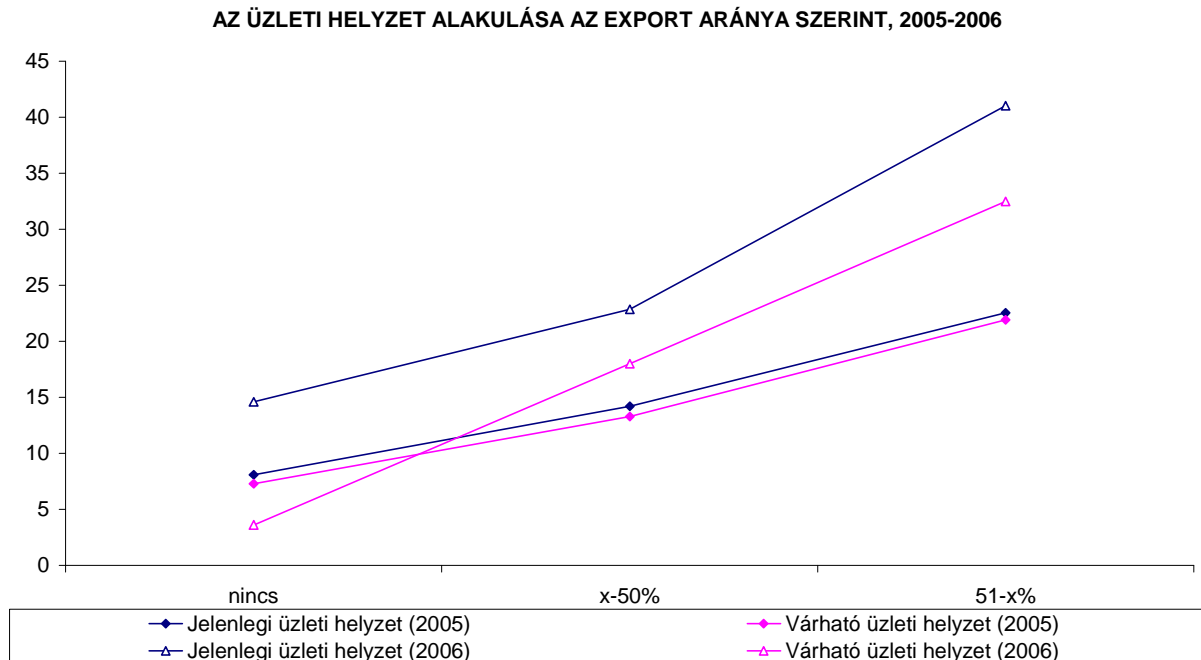
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A 250 főnél több alkalmazottat foglalkoztató cégek 39,4%-a számolt be jó üzleti helyzetről és 33,4%-a ennek folytatódására számít 2007 első félévében. Ezzel szemben a mikrovállalkozások csupán 15,4%-a ítéli jónak üzleti helyzetét és 15,2%-uk várja ennek fennmaradását.

Korábbi felvételeinkhez képest az sem jelent újdonságot, hogy az exporttevékenység jelentős különbségeket okoz az üzleti helyzet megítélésében. Mostani felmérésünkben is azt tapasztaltuk, hogy az export összes árbevételen belüli arányának növekedésével a vállalkozások egyre kedvezőbben ítélik meg jelenlegi üzleti helyzetüket, és egyre optimistábban tekintenek a jövőbe. Ezt az összefüggést mutatja be a 3.1.4. ábra:

3.1.4. ábra: Az üzleti helyzet alakulása az export aránya szerint, 2005-2006

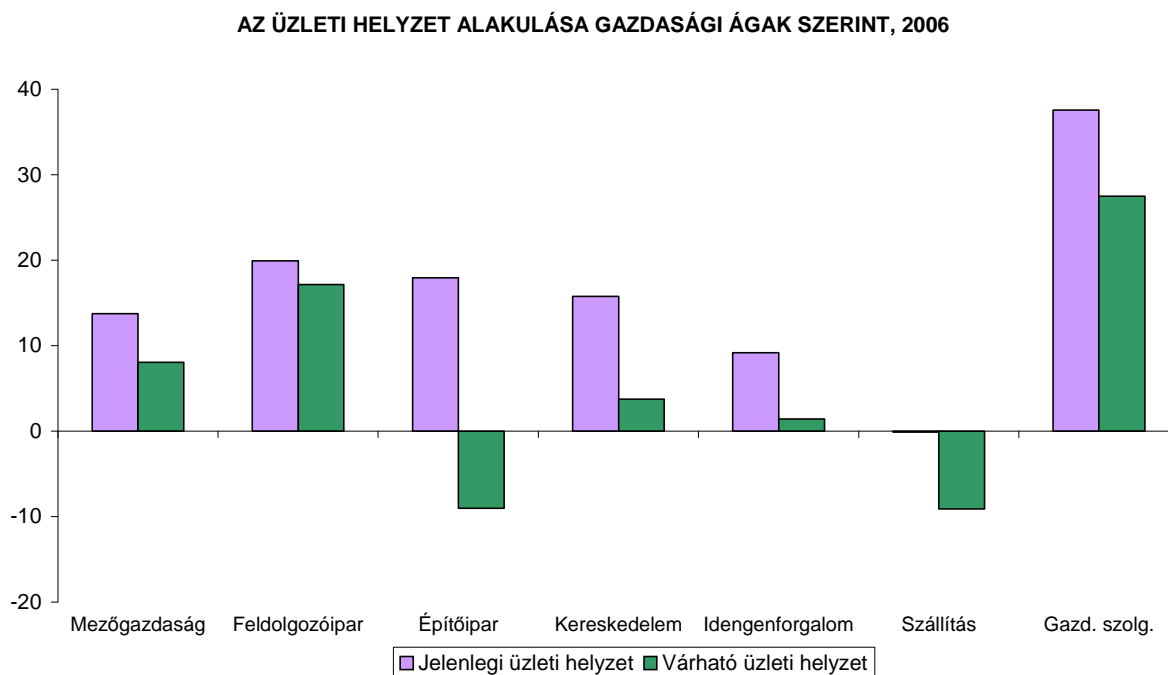
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A különbség abból adódik, hogy míg a döntően exportáló cégek 46,6%-a jó üzleti helyzetről számolt be és 42,1%-a ilyen folytatásban is bízik, addig a kizárólag belpiacra termelő vállalkozások csupán 28,9%-a tartja jónak üzleti helyzetét, és mindössze 22,5%-a számít jó üzleti helyzetre 2007 első félévében.

Nemzetgazdasági ágak szerint legnagyobb arányban a gazdasági szolgáltatások területén működő vállalkozások jeleztek jó üzleti helyzetet, de a feldolgozóipari cégek is jó évet zártak 2006-ban: előbbiek 43,8%-a, utóbbiak 33,5%-a minősítette jónak üzleti helyzetét. Legkevésbé a szállítás és távközlés, illetve az idegenforgalom területén tevékenykedő gazdasági szervezetek voltak elégedettek üzleti helyzetükkel: az első csoportba tartozó cégek 21,8%-a, a másodikba tartozóknak pedig 14,1%-a számolt be rossz üzleti helyzetről. A jövőt illetően a legjobb helyzetben lévő, vagyis a gazdasági szolgáltatásokat nyújtó, illetve a feldolgozóipari cégek a legoptimistábbak: előbbiek 38,1%-a, utóbbiak 30,4%-a bízik jó üzleti helyzetben 2007 első félévében. A leginkább borúlátóak a szállítással, illetve távközléssel foglalkozó és az építőipari vállalkozások, akiknek 23,6, illetve 19,5%-a számít rossz üzleti helyzetre (3.1.5. ábra):

3.1.5. ábra: Az üzleti helyzet alakulása gazdasági ágak szerint, 2006

súlyozás: GDP arányos súlyok

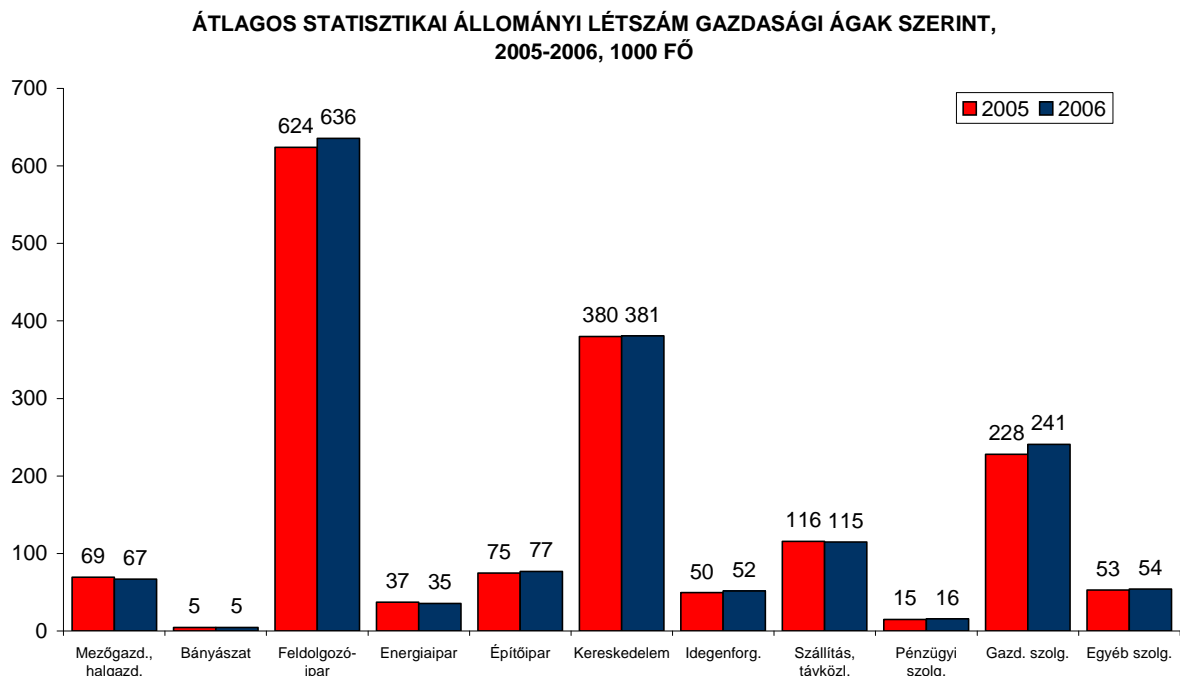
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

3.2. Foglalkoztatás

A felvétel alapján kiszámítható a vizsgált sokaságban foglalkoztatottak becsült száma. A 2006-os felvétel adatait sokasági súlyokkal súlyozva azt kapjuk, hogy 2006-ban mintegy 27 ezer fővel bővülhetett a foglalkoztatás 2005-höz képest a sokaságban – a vizsgált szektorokba tartozó és 10 fő felett foglalkoztató cégek körében⁶. A 3.2.1. és a 3.2.2. ábra azt mutatja, hogy a foglalkoztatás ágazati és létszámnagyság szerinti szerkezete nem változott tavalyhoz viszonyítva. A legnagyobb létszámnövekedést a feldolgozóiparban becsülhetjük, ahol mintegy 12 ezerrel bővült egy év alatt a munkahelyek száma.

3.2.1. ábra: A foglalkoztatottak becsült aggregált létszáma (átlagos statisztikai állományi létszám) gazdasági ágak szerint, 2005-2006, ezer fő

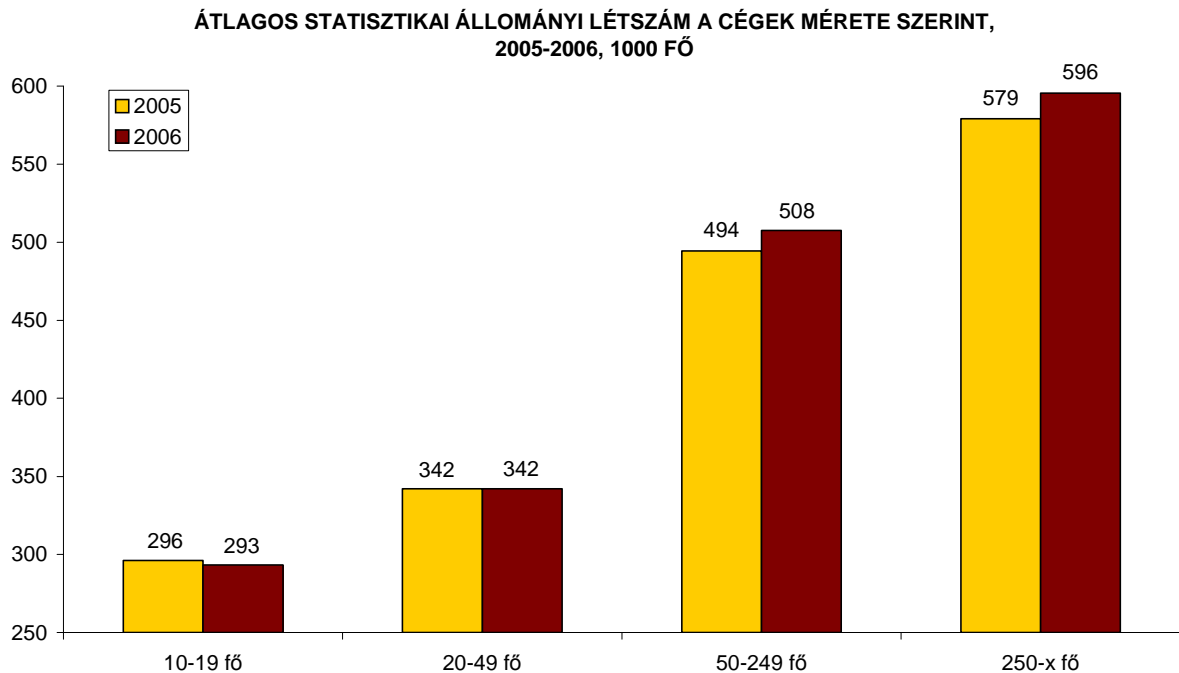
súlyozás: létszámarányos súlyok

Megjegyzés: az ábra csak azon vállalkozások válaszait tartalmazza, amelyek a 2006-os felvételben mind 2005-re, mind 2006-ra érvényes választ adtak (N= 5809)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

⁶ Ennél a becslésnél csak azon vállalkozások válaszait vettük figyelembe, amelyek a 2006-os felvételben mind 2005-re, mind 2006-ra érvényes választ adtak. A foglalkoztatottság várható bővülése – mint később látni fogjuk – ennél mintegy 5000 fővel magasabbra becsülhető, ha azon cégek válaszait is figyelembe vesszük, amelyek 2005-re nem adtak meg létszámadatot.

3.2.2. ábra: A foglalkoztatottak becsült aggregált létszáma (átlagos statisztikai állományi létszám) a cégek mérete szerint, 2005-2006, ezer fő

súlyozás: létszámarányos súlyok

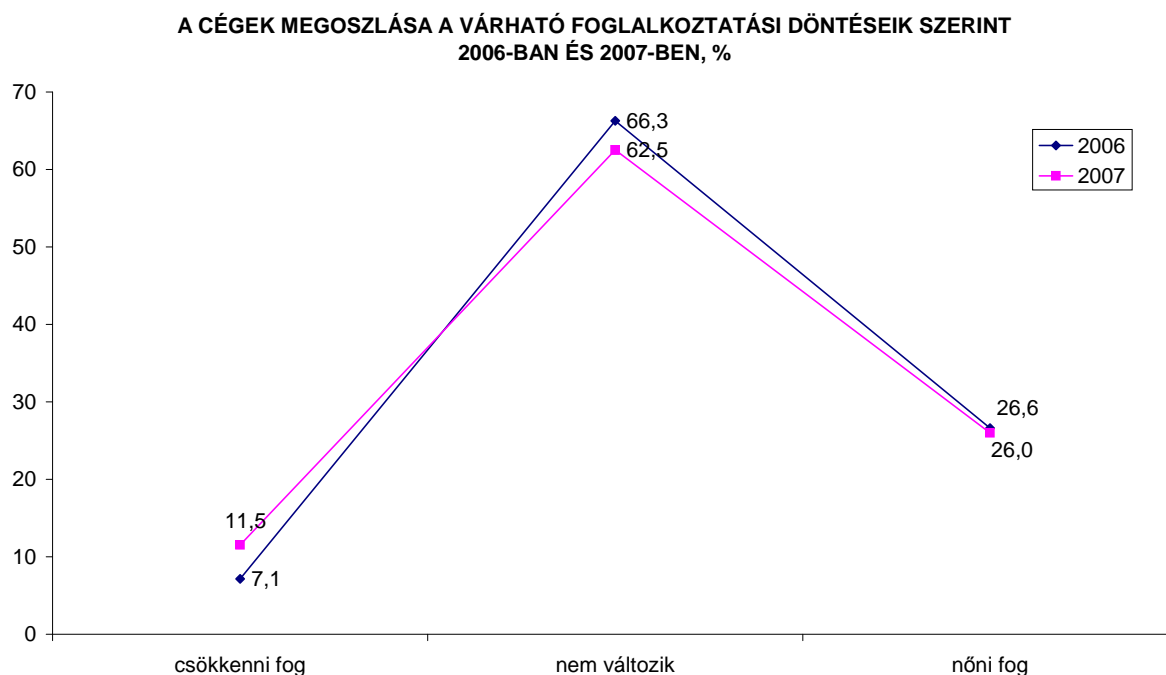
Megjegyzés: az ábra csak azon vállalkozások válaszait tartalmazza, amelyek a 2006-os felvételen mind 2005-re, mind 2006-ra érvényes választ adtak (N=5809).

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A vállalati vezetők várakozásai szerint 2007-ben is folytatódik a tavaly elindult növekedés a versenyszféra foglalkoztatásában. A megelőző évek dinamikus gazdasági növekedése csak mérsékelt foglalkoztatás-bővülést eredményezett. A megkérdezett gazdasági szervezetek várakozásai alapján 2006-ban közel 32 ezer fős foglalkoztatás-bővülést, 2007-ben további 33 ezer főt meghaladó munkahelyteremtést valószínűsítettek, illetve valószínűsítene a versenyszektorban a 10 főnél többet foglalkoztató cégek körében. Figyelembe véve a közszféra várhatóan csökkenő foglalkoztatását, ez 2007-ben nemzetgazdasági szinten 20-25 ezer új munkahely létrehozásának felel meg.

A következőkben azt vizsgáljuk, hogy a cégek körében milyen súlyúak a létszámbővítési szándékok. Az eredmények alapján várhatóan nem változik tavalyhoz képest a cégek munkaerőpiaci aktivitása: a vállalkozások mintegy kétharmada változatlan létszámmal számol 2007-ben (3.2.3. ábra).

3.2.3. ábra: A cégek megoszlása a várható foglalkoztatási döntéseik szerint 2006-ban és 2007-ben, százalék

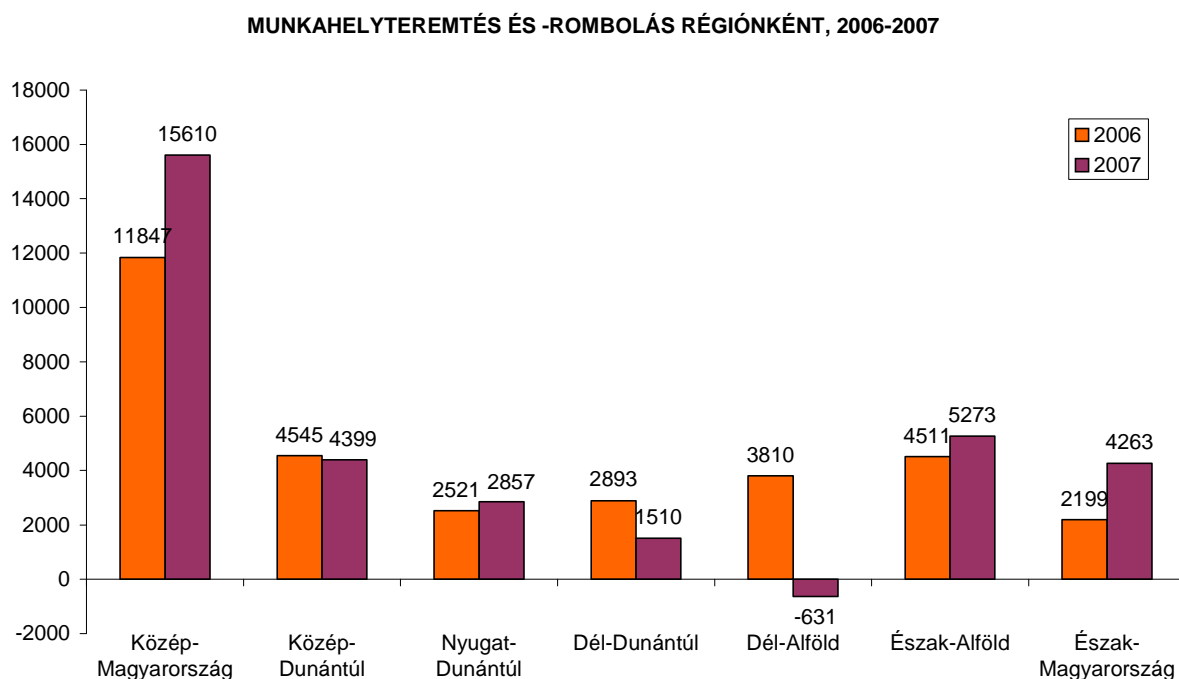
súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az ábra alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy a létszámfelvételi szándékok nem, csupán ezek létszámvonzata változott tavalyhoz képest.

Regionális szinten jelentős különbségek tapasztalhatók a létszámváltozást illetően (3.2.4. ábra).

3.2.4. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás 2006-ban és 2007-ben régiónként

súlyozás: létszámarányos súlyok

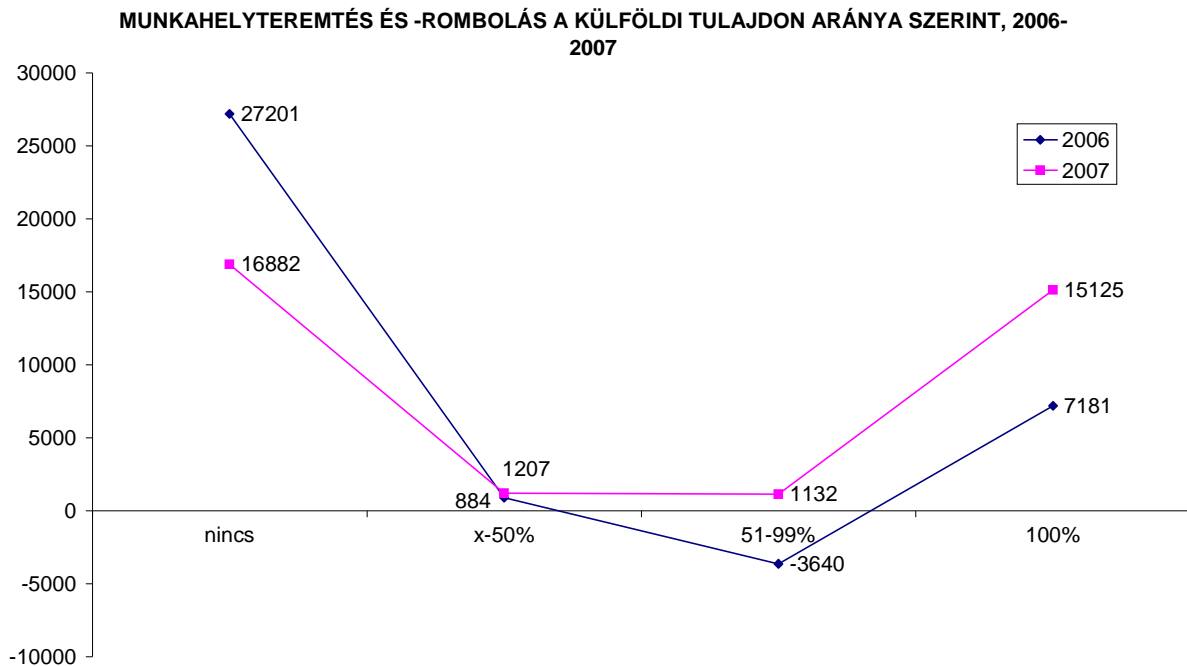
Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A 2007-re prognosztizált foglalkoztatás-bővülés közel fele várhatóan a Budapestet magában foglaló közép-magyarországi régióban fog megvalósulni, azaz várhatóan tovább javul e régió az ország többi részéhez képes kedvező foglalkoztatási helyzete. A régiók között egyedülként a dél-alföldi régióban a munkahelyek számának csökkenésére lehet számítani.

Gyökeresen átalakult a várható foglalkoztatás-bővülés szerkezete tavalyhoz képest, ha a munkahelyteremtést a cégek mérete szerint vizsgáljuk. 2006-ra azt lehetett előre jelezni, hogy a létszámbővülés mintegy felét a mikrovállalkozások fogják megvalósítani, a nagyvállalatokra pedig a munkahelyrombolás lesz jellemző. Ezzel szemben 2007-ben azt várjuk, hogy az összes létszámkategóriában emelkedni fog az alkalmazottak száma, de míg a mikrovállalkozásoknál csupán 5 ezer fővel, addig a nagyvállalatoknál ennek kétszeresével. A 250 főnél nagyobb létszámú vállalkozásokra jellemző legmagasabb munkaerőpiaci aktivitás: mindössze 41,6%-uk esetében nem fog változni a létszám (a mikrovállalkozásoknál 65,1% ez az arány).

Meglehetősen polarizált képet kapunk, ha az átlagos statisztikai állományi létszám várható alakulását a külföldi tulajdon alapján vizsgáljuk, ugyanis a 2007-re prognosztizált munkahelyteremtések fele a kizárólag magyar, fele a teljes mértékben külföldi tulajdonban lévő vállalkozásoknál fog megvalósulni (lásd a 3.2.5. ábrát).

3.2.5. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás a külföldi tulajdon aránya szerint, 2006-2007

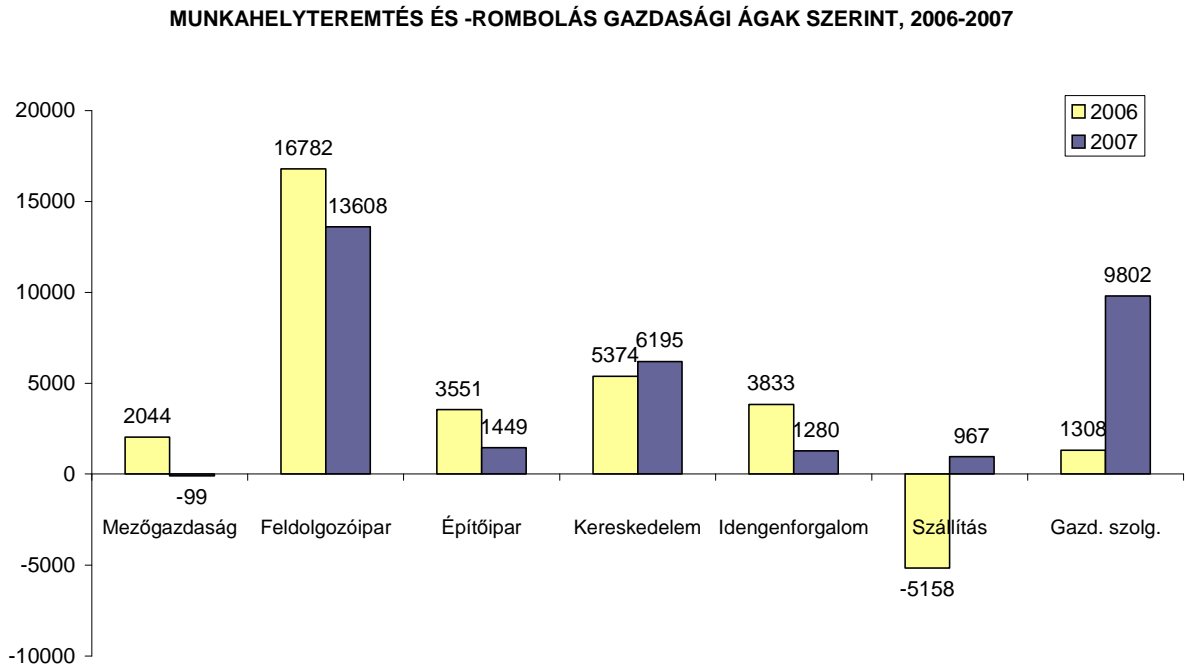
súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az ábrán megfigyelhető, hogy tavalyhoz képest kiegyenesedett a „trapéz”, vagyis a többségében vagy teljesen külföldi tulajdonban lévő vállalkozások utolérték a magyar cégeket a létszámfelvételt tekintve. A munkaerőpiaci aktivitást figyelembe véve azonban megállapítható, hogy a külföldi tulajdon jelenléte növeli a létszám bővítés valószínűségét: míg a tisztán magyar tulajdonban lévők 24%-a tervezi bővíteni foglalkoztatottainak számát, addig a többségében és tisztán külföldi tulajdonban lévők közel 37%-a számol ezzel.

Az exporttevékenység szerint nem, gazdasági ágak szerint viszont jelentős különbségeket találtunk a tervezett létszámot illetően (3.2.4. ábra).

3.2.5. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás gazdasági ágak szerint, 2006-2007

súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

2007-ben a feldolgozóiparban, az idegenforgalomban, valamint a pénzügyi és gazdasági szolgáltatásoknál átlagot meghaladó, 2% feletti foglalkoztatás-bővülést jeleznek a cégek. Kedvező jelenség, hogy a feldolgozóiparba tartozó gazdasági szervezetek összességében munkaerő-feltevők lesznek 2007-ben: ebben a szektorban a vállalatok összességében közel 14 ezer fővel kívánják növelni a foglalkoztatottak számát.

3.3. Beruházás

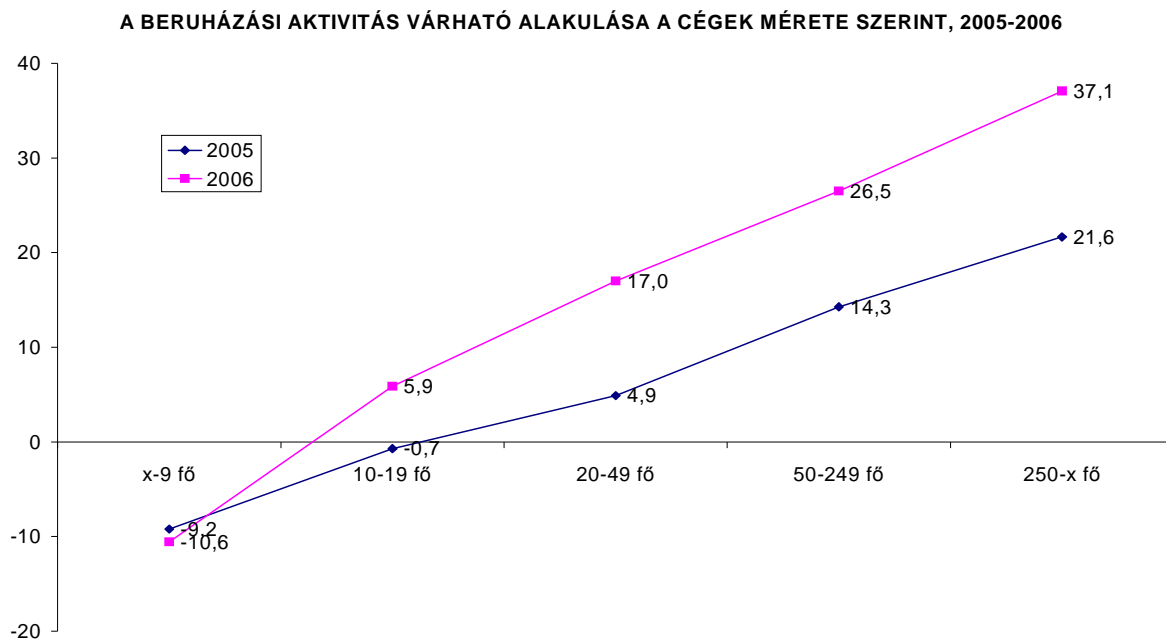
3.3.1. Beruházási tervek

A megkérdezett vállalkozások körében 2007 első félévében a beruházási kedv enyhe emelkedésére lehet számítani: a cégek 27,1%-a tervezi növelni beruházási aktivitását (tavaly 24,2% állította ezt), és csak a vállalkozások 14,2%-ánál nem lesz beruházás (egy évvel korábban 19,9% volt a megfelelő arány).

Regionális szinten nem található lényeges különbség a várható beruházási aktivitásban, csupán talán a dél-alföldi régió lóg ki a sorból, ahol egyedülálló módon csökkent a beruházási kedv 2006-hoz képest. Ebben a régióban a cégek mindössze 18,3%-a szándékozik növelni beruházási aktivitását (tavaly 22%-os volt ez az arány).

A beruházási szándékok létszámnagyság-kategória szerinti alakulása megegyezik a kapacitáskihasználtság esetében megfigyelt tendenciával: a nagyobb létszámot foglalkoztató, jobb tőkehasznosítással rendelkező vállalkozások lényegesen nagyobb arányban tervezik növelni beruházási aktivitásukat, mint a kisebb cégek. Továbbá, mint láttuk, a területi szóródás ebben az esetben sem jelentős, a létszámnagyság-kategória nagyobb szerepet játszik a beruházások alakulásánál, amint azt a 3.3.1.1. ábra grafikon mutatja.

3.3.1.1. ábra: A beruházási aktivitás várható alakulása a cégek mérete szerint, 2005-2006

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az ábra azt mutatja, hogy a beruházási kedv a létszámmal arányosan emelkedik. Amíg a 10 főnél kevesebbet foglalkoztató vállalkozások 16,8%-a tervezi növelni beruházási aktivitását és 34,4%-uk nem fog beruházni, addig a 250 főnél nagyobb létszámú cégek 30,4%-ánál a beruházási kedv emelkedésére lehet számítani, és csak 5,6%-uk nem tervez beruházást 2007 első félévére.

A beruházási tervek a külföldi tulajdon aránya szerint is párhuzamba állíthatók a kapacitás-kihasználtsági mutatókkal. A tisztán magyar tulajdonban lévő vállalkozásokra alacsonyabb beruházási kedv jellemző, mint a 100%-ban külföldi tulajdonosi háttérrel rendelkező cégekre: amíg előbbiek 15,5%-a nem tervez beruházást, 25,8%-uk pedig növeli beruházási aktivitását, addig utóbbiak 10,3%-ánál elmaradnak a beruházások, 29,9%-uk viszont emeli azok szintjét.

A cégek exporttevékenységét tekintve nem tapasztalható lényeges különbség a várható beruházási aktivitásban, viszont gazdasági ágak szerint komoly eltéréseket tapasztalhatunk. A beruházások elmaradása leginkább az idegenforgalom és a kereskedelem területén működő cégekre jellemző: előbbiek 19,4%-a, utóbbiak 18,9%-a nem tervez beruházást 2007 első félévében. Ezzel szemben a pénzügyi szolgáltatásokkal foglalkozó cégek 37,5%-a, egyéb szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások 33,8%-a, illetve a mezőgazdaságban működő gazdálkodó szervezetek 33,5%-a tervezi a beruházási aktivitásának élénkítését. Egyedül a bányászatban és az energiaiparban csökkent a beruházási aktivitás az egy évvel korábbihoz képest, a legnagyobb növekedés pedig a pénzügyi szolgáltatások, a gazdasági szolgáltatások és a mezőgazdaság területén működő vállalkozásokat jellemzi. A feldolgozóipari cégek 14,3%-a nem eszközöl beruházásokat (tavaly 20% volt ez az arány), 27,2%-ánál pedig a beruházási kedv emelkedése várható (2006-ban 2 százalékponttal volt alacsonyabb ezen cégek aránya).

3.3.2. Foglalkoztatási hatások beruházás-típusok szerint

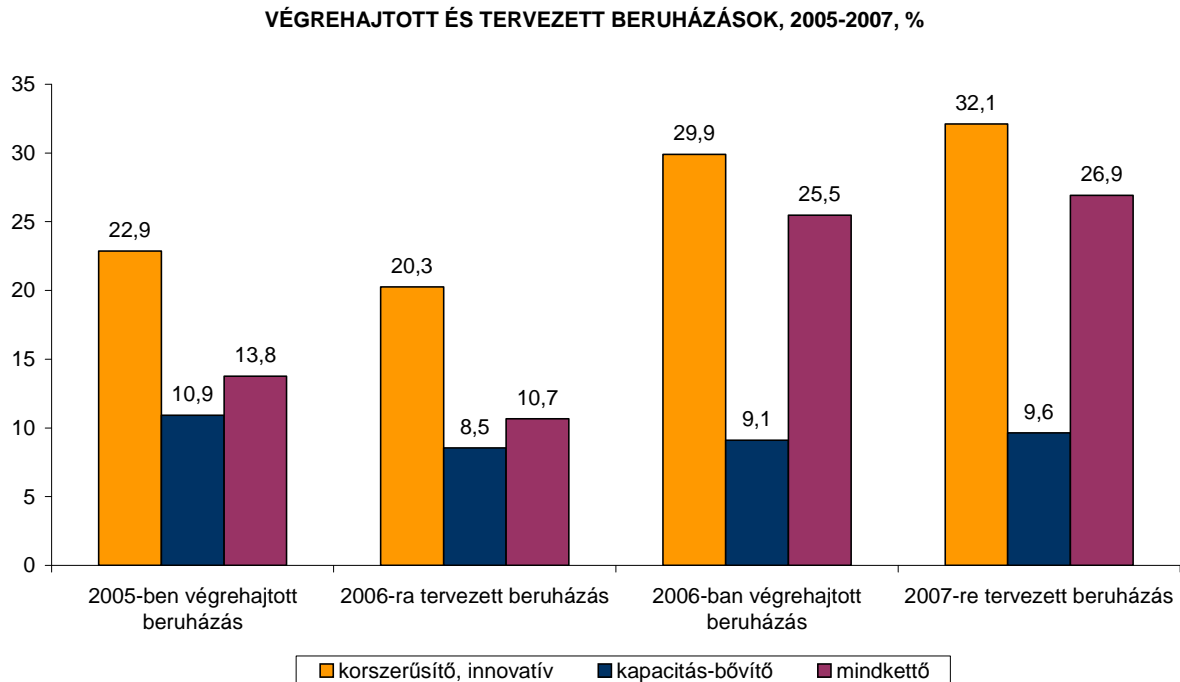
Csakúgy, mint a tavalyi felmérésben, most is három kategóriába soroltuk a gazdasági szervezeteket a beruházás típusa alapján: megkülönböztettünk korszerűsítést, innovációt végrehajtó, kapacitás-bővítést végrehajtó, illetve innovációt és kapacitás-bővítést egyaránt végrehajtó vállalkozásokat, valamint rákérdeztünk a végrehajtott és a tervezett beruházásokra is.

2006-ban mintegy 17 százalékponttal magasabb a beruházást végrehajtó cégek aránya 2005-höz képest: 2006-ban a megkérdezett gazdasági szervezetek 64,5% hajtott végre beruházást. Az innovatív beruházást 2006-ban végrehajtó vállalkozások aránya 7 százalékponttal emelkedett tavalyhoz viszonyítva, míg a kapacitás-bővítésbe beruházó cégek aránya enyhén csökkent, vagyis a beruházások csak kismértékben jártak a foglalkoztatás növekedésével.

A beruházási kedv előző fejezetben leírt várható emelkedését erősíti, hogy 2007-re a megkeresett cégek 68,7%-a tervez beruházást, míg tavaly mindössze 39,5%-os volt ez az arány. Továbbra is az innovatív beruházások dominanciájára lehet számítani, a kapacitás-bővítő beruházások aránya változatlanul alacsony.

A tervezett és a végrehajtott beruházások típusát foglalja össze a 3.3.2.1. ábra.

3.3.2.1. ábra: Végrehajtott és tervezett beruházások, 2005-2007, százalék

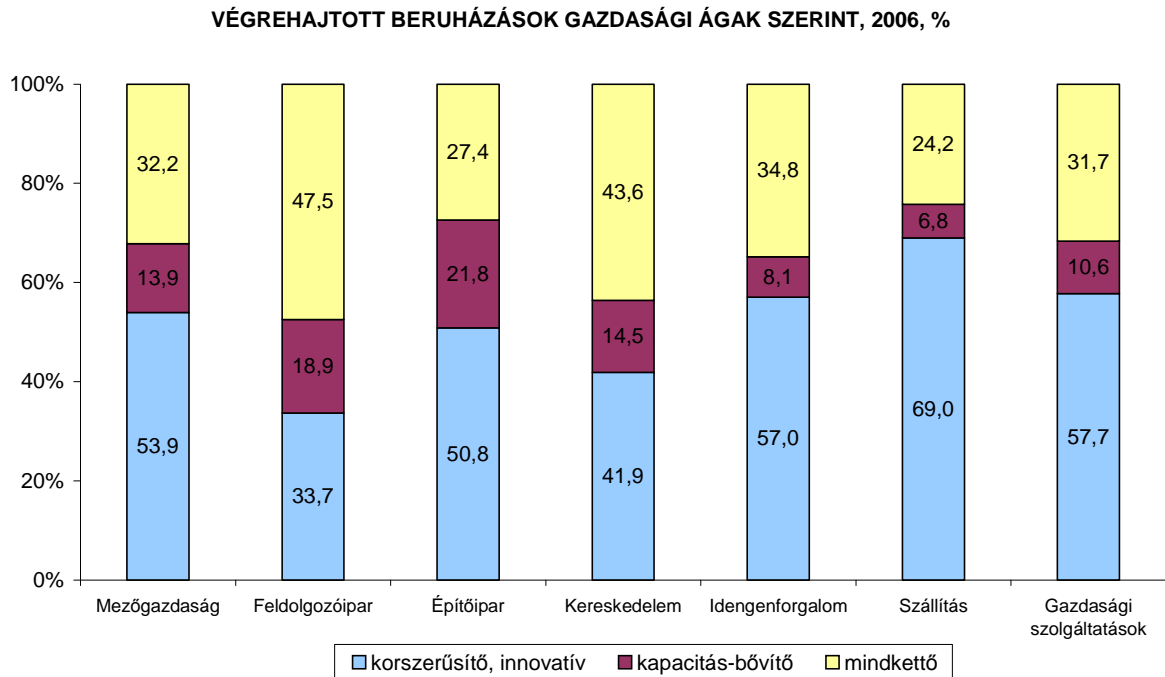
súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az ábra jól mutatja a beruházási kedv erősödését, egyrészt a végrehajtott, másrészt a tervezett beruházások tekintetében: 2006-ban nagyobb arányban hajtottak végre beruházást a cégek, mint 2005-ben; 2007-re nagyobb arányban terveznek befektetést, mint 2006-ra; valamint 2006-ban nagyobb arányban hajtottak végre beruházást, mint ahogyan azt tervezték.

Gazdasági ágak szerint innovatív beruházást legnagyobb arányban a szállítás, a gazdasági szolgáltatások és az idegenforgalom területén működő vállalkozások hajtottak végre, míg a kapacitás-bővítő beruházás az építőipari és feldolgozóipari cégekre jellemző (3.3.2.2. ábra).

3.3.2.2. ábra: Végrehajtott beruházások gazdasági ágak szerint, 2006, százalék

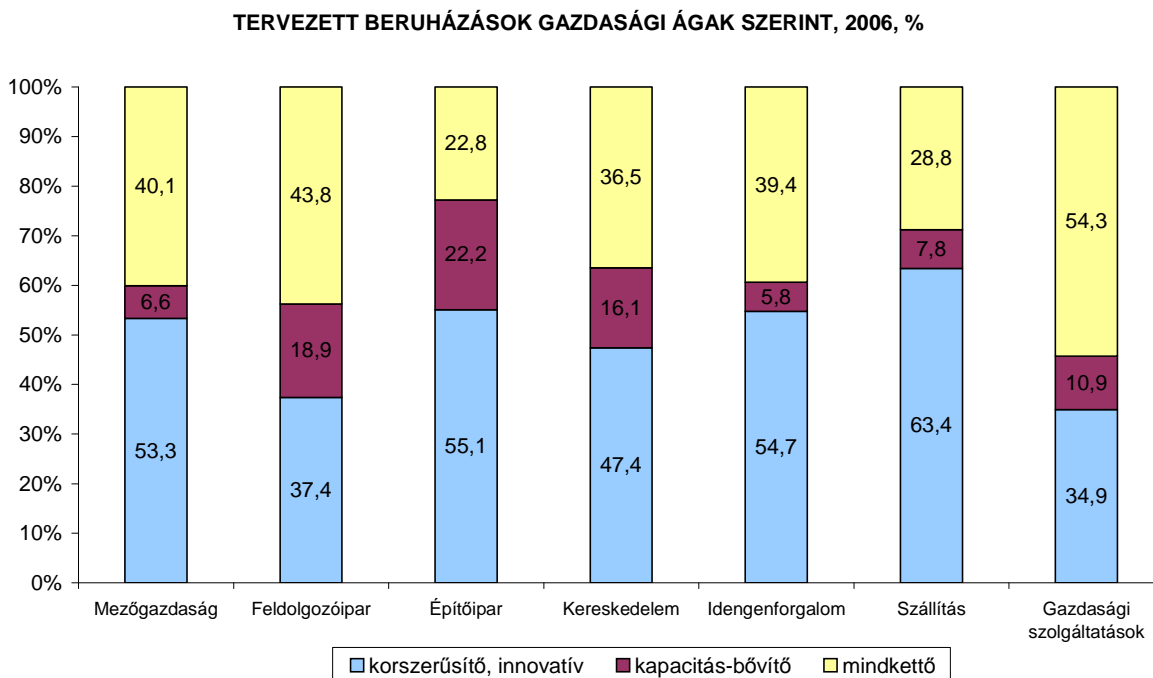

súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Ágazati szinten a 2007-re tervezett beruházások megoszlása nagymértékben megegyezik a 2006-ban végrehajtott befektetésekkel, ahogy azt a 3.3.2.3. ábra szemlélteti.

3.3.2.3. ábra: Tervezett beruházások gazdasági ágak szerint, 2006, százalék

súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az előzőekben már megállapítottuk, hogy a cégek létszámának emelkedésével növekszik a beruházási kedv. A végrehajtott és a tervezett beruházások típusait a gazdasági szervezetek nagysága szerint vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy ez az összefüggés csak az innovatív beruházást végrehajtó, illetve tervező cégek esetében érvényesül tisztán, a kapacitás-bővítő beruházás inkább a közepes nagyságú cégekre jellemző, mint a nagyvállalatokra (3.3.2.1. és 3.3.2.2. táblák).

3.3.2.1. tábla: Végrehajtott beruházások fajtája a cégek mérete szerint, 2005-2006

Vállalkozások mérete	Végrehajtott beruházás fajtája (%)					
	innovatív		kapacitás-bővítő		mindkettő	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
x-9 fő	10,6	20,7	9,9	6,2	5,0	9,9
10-19 fő	10,9	27,1	8,0	10,5	8,5	13,8
20-49 fő	15,6	28,1	10,8	12,4	7,7	16,9
50-249 fő	23,6	30,5	11,7	13,6	12,7	26,8
250-x fő	27,4	33,6	11,1	6,7	17,5	34,5
Összesen	22,9	29,9	10,9	9,1	13,8	25,5

Súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

3.3.2.2. tábla: Tervezett beruházások fajtája a cégek mérete szerint, 2005-2006

Vállalkozások mérete	Tervezett beruházás fajtája (%)					
	innovatív		kapacitás-bővítő		mindkettő	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
x-9 fő	10,9	21,8	7,7	9,3	4,5	11,0
10-19 fő	11,3	28,0	6,3	11,7	6,6	14,7
20-49 fő	11,7	30,7	8,9	13,2	6,7	19,9
50-249 fő	15,9	33,4	10,2	11,9	8,0	29,0
250-x fő	26,9	36,1	8,0	7,3	14,2	35,5
Összesen	20,2	32,1	8,5	9,6	10,7	26,9

Súlyozás: GDP arányos súlyok
 Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A külföldi tulajdon arányát tekintve nem találtunk lényeges eltéréseket a végrehajtott és tervezett beruházásokat illetően, viszont az exporttevékenység alapján könnyen elkülöníthetők a vállalkozások. Az alábbi táblázatok azt mutatják, hogy az exportáló cégekre inkább a kapacitás-bővítő beruházások jellemzőek, míg a hazai piacra termelők innovatív beruházásokat hajtanak végre, illetve terveznek (3.3.2.3. és 3.3.2.4. ábrák).

3.3.2.3. ábra: Végrehajtott beruházások fajtája az export aránya szerint, 2005-2006

Export árbevétel	Végrehajtott beruházás fajtája (%)					
	innovatív		kapacitás-bővítő		mindkettő	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
nincs	23,5	30,8	9,3	7,3	11,3	21,0
x-50%	25,5	29,9	11,5	12,0	16,2	30,9
51-x%	16,9	25,3	17,0	10,9	21,3	37,7
Összesen	22,9	29,6	10,9	8,9	13,8	26,2

Súlyozás: GDP arányos súlyok
 Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

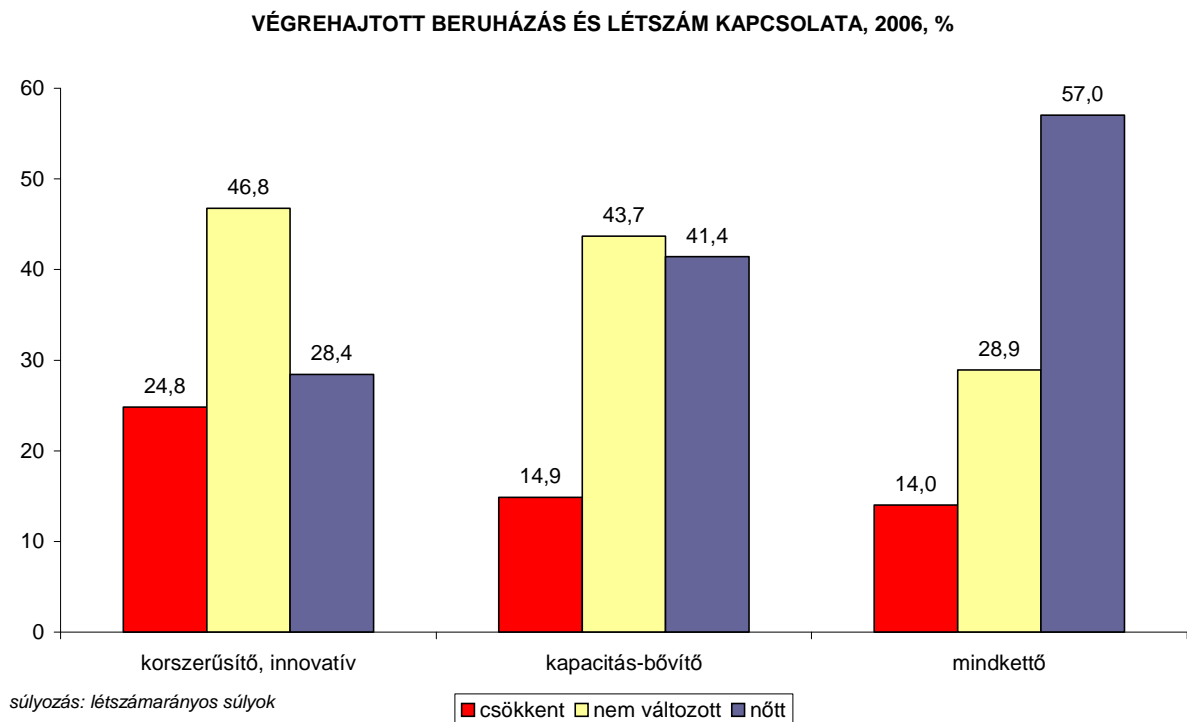
3.3.2.4. ábra: Tervezett beruházások fajtája az export aránya szerint, 2005-2006

Export árbevétel	Tervezett beruházás fajtája (%)					
	innovatív		kapacitás-bővítő		mindkettő	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
nincs	19,0	33,5	7,1	9,2	9,4	21,1
x-50%	26,0	31,2	9,8	8,8	10,1	36,4
51-x%	18,5	27,3	13,2	11,8	16,6	38,4
Összesen	20,2	31,8	8,5	9,7	10,6	27,5

Súlyozás: GDP arányos súlyok
 Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

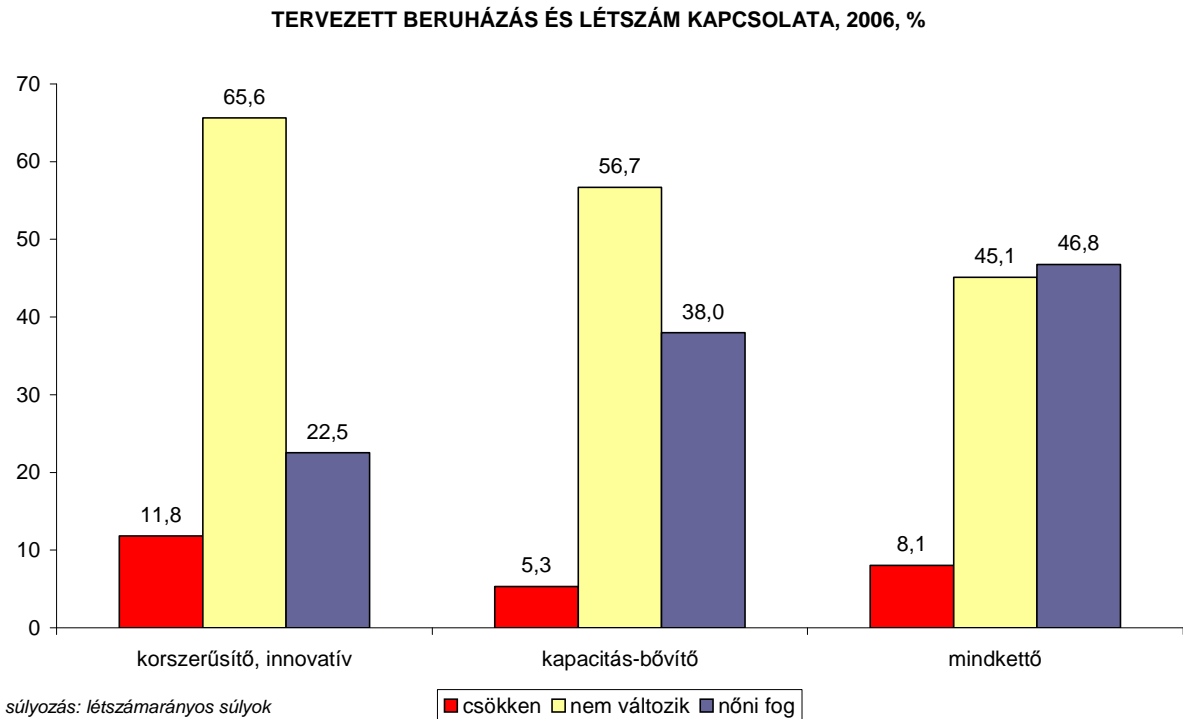
A vállalati munkaerő-kereslet alakulását alapvetően meghatározza a végrehajtott és a tervezett beruházások jellege. Az innovatív, korszerűsítő beruházások esetén többnyire nem változik a foglalkoztatottak száma. A cégek mintegy 47%-a esetében a végrehajtott innovatív beruházás következtében nem változott a létszám, és a jövőt illetően a vállalkozások 66%-a stabil létszámmal számol ebben az esetben, míg a kapacitás-bővítő beruházást végrehajtó gazdasági szervezetek 41%-a növelte az alkalmazottak számát, és 38%-uk úgy nyilatkozott, hogy a termelőkapacitás bővítését szolgáló beruházás eredményeként a jövőben létszámfelvétel várható (3.3.2.4. és 3.3.2.5. ábrák).

3.3.2.4. ábra: Végrehajtott beruházás és létszám kapcsolata, 2006, százalék

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

3.3.2.5. ábra: Tervezett beruházás és létszám kapcsolata, 2006, százalék

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Általánosságban megállapítható, hogy a beruházást tervező gazdasági szervezetekre nem jellemző, hogy csökkentik a foglalkoztatottak számát. Ez azt mutatja, hogy az új technológiák alkalmazásával nem csökken a munkaerő iránti aggregált kereslet. A technológiai váltás a vállalkozások döntő hányadánál nem szorítja háttérbe a munkaerőt a termelési tényezők között, hanem feltehetően a foglalkoztatási szerkezeten belül indukál változást a nem-rutin munkát végző szakképzettek, illetve felsőfokú végzettségűek javára.

4. Termelés

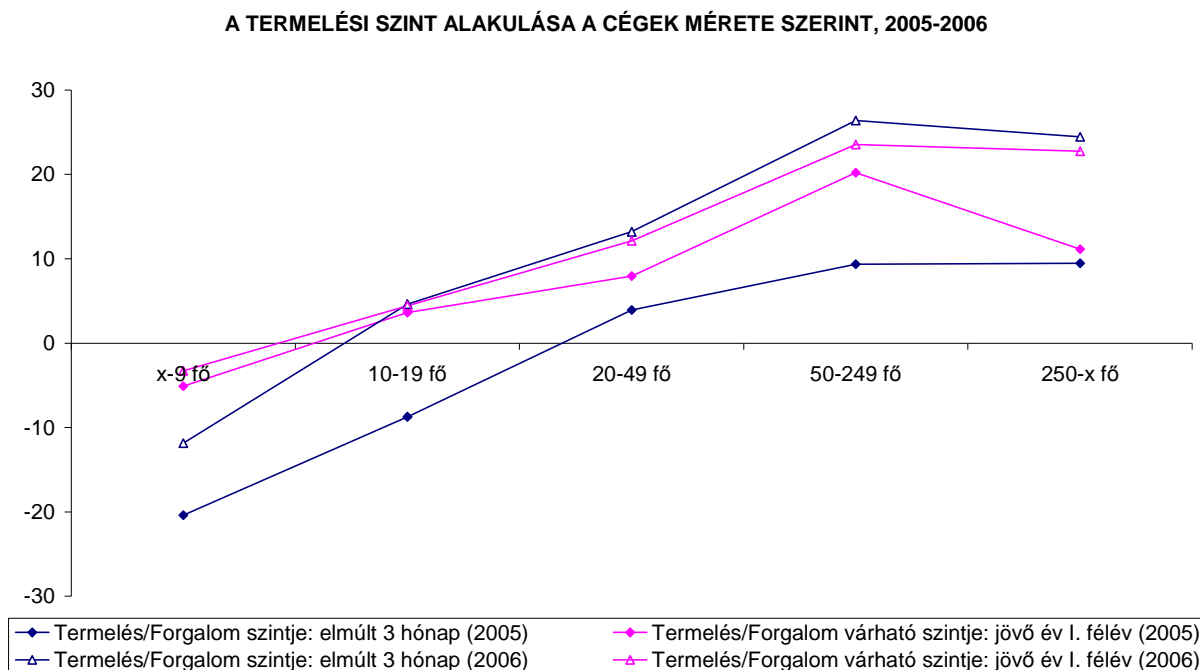
4.1. Termelési szint

A vállalkozások üzleti helyzete mellett a termelés szintje is kedvező képet mutat, a cégek mindössze 20%-a jelzett csökkenő termelési szintet, és csupán 15,5%-uk számít ennek jövőbeli csökkenésére.

A termelési szint elmúlt negyedévi emelkedéséről legnagyobb arányban a nyugat- és közép-dunántúli, illetve az észak-alföldi régióban működő vállalkozások számoltak be, míg a forgalom csökkenését az észak-magyarországi és a dél-alföldi cégek jelezték a legnagyobb arányban.

Csakúgy, mint a többi konjunktúramutató esetében, a termelési szintnél is azt tapasztalhatjuk, hogy a létszám emelkedésével növekszik a cégek forgalma. Ezt az összefüggést mutatja be a 4.1.1. ábra.

4.1.1. ábra: A termelési szint alakulása a cégek mérete szerint, 2005-2006

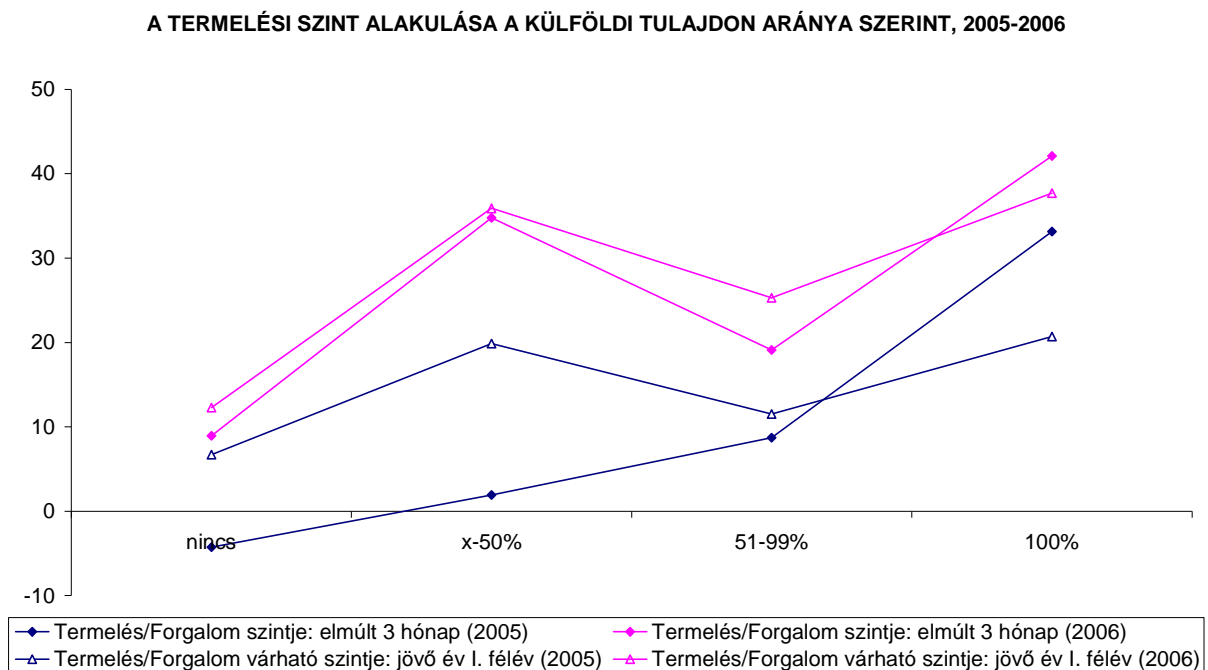
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A mikrovállalkozások csupán 20,6%-a regisztrált növekedést termelési szintjében az elmúlt negyedévben és csak 22,4%-a számít a forgalom bővülésére 2007 első félévében, ezzel szemben a 250 főnél nagyobb létszámú cégek 41%-a jelezte termelési szintjének növekedését, és 35%-a várja ennek folytatódását.

A tulajdonosi szerkezetet, valamint az exporttevékenységet tekintve sem jutunk meglepő eredményekhez, a külföldi tulajdonhánnyal rendelkező, illetve az exportáló cégek magasabb termelési szinttel működnek, mint a kizárólag magyar, illetve a belpiacra termelő cégek (4.1.2. és 4.1.3. ábrák).

4.1.2. ábra: A termelési szint alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2006

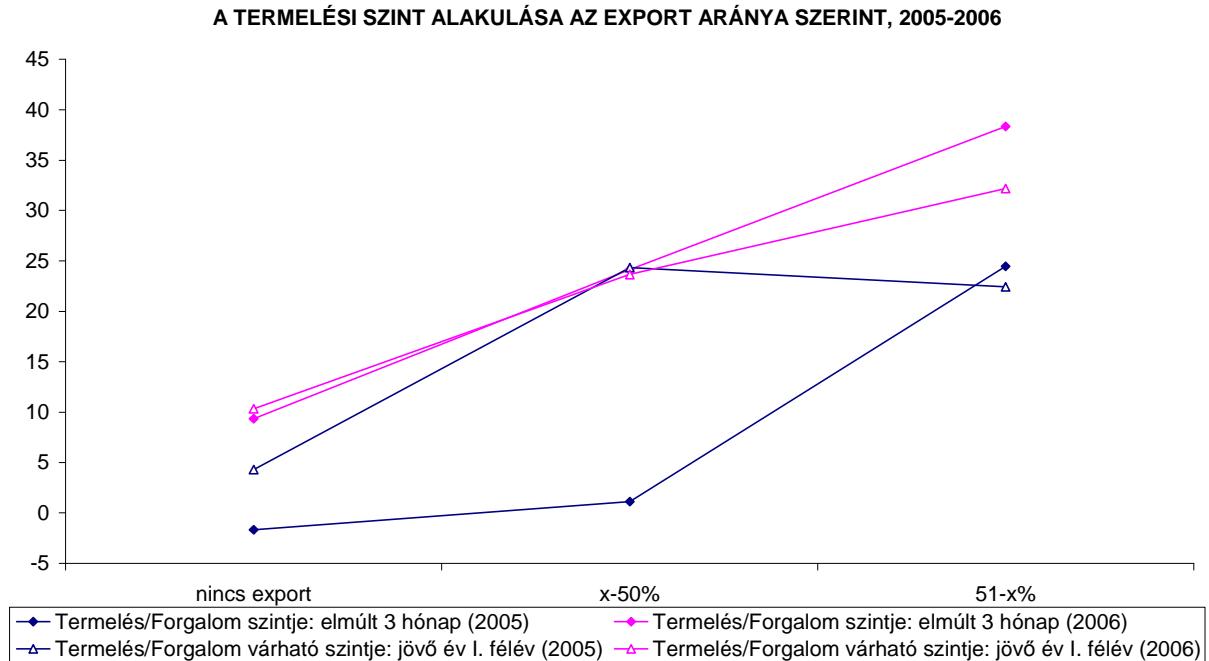

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A teljes mértékben magyar kézben lévő vállalkozások 31,6%-a jelezte a termelési szint növekedését és 28,9%-a várja ezt a jövőben is, a kizárólag külföldiek által tulajdonolt cégeknek pedig több mint a fele növelte forgalmát, s közel ennyien számítanak további bővülésre.

4.1.3. ábra: A termelési szint alakulása az export aránya szerint, 2005-2006

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

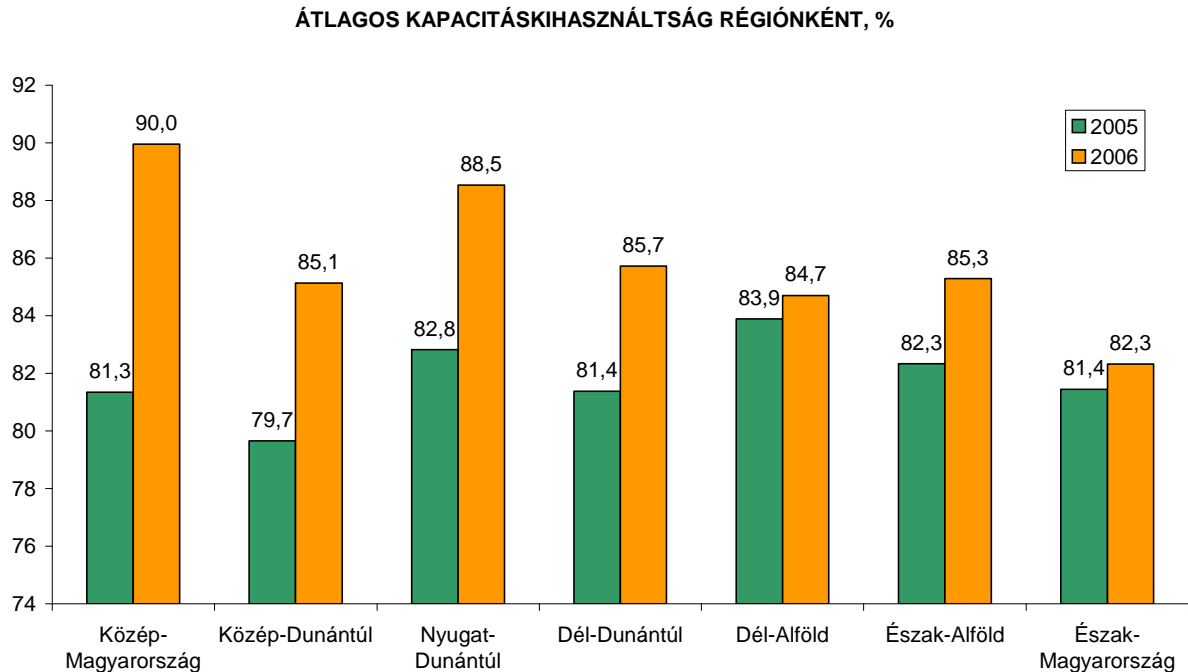
A termékeiket és szolgáltatásaikat a hazai piacon értékesítő cégek 31,8%-a tudta növelni termelési szintjét és 28,4%-a bízik a kedvező folytatásban, ezzel szemben a döntően exportáló vállalkozások fele jelezte forgalmának növekedését és 43,1%-a számít a termelési szint emelkedésére 2007 első félévében.

A feldolgozóipari cégek nagy arányban (44,7%) emelték termelési szintjüket, ezen kívül a gazdasági szolgáltatások (36%), a szállítás és távközlés (33,3%), valamint a kereskedelem (32,6%) területén működő vállalkozások lehetnek elégedettek a forgalom alakulásával.

4.2. Kapacitáskihasználtság

A kapacitáskihasználtság átlagos szintje 2006-ban 87%-ra emelkedett, ami 5 százalékpontos növekedést jelent 2005-höz képest. Amint azt 4.2.1. ábra mutatja, az emelkedés minden régióban megfigyelhető, de a növekedési ütemek eltérőek.

4.2.1. ábra: Átlagos kapacitáskihasználtság régióinként, 2005-2006, százalék

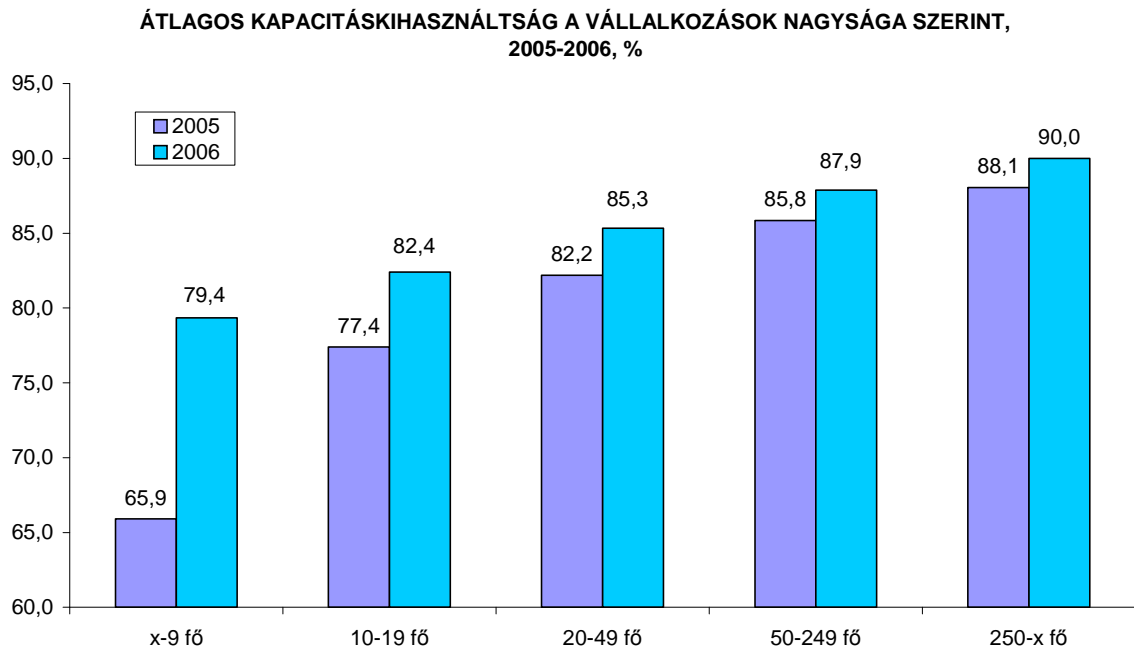
súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A legnagyobb mértékű növekedés a közép-magyarországi régióban figyelhető meg, itt 90%-os a kapacitáskihasználás. A kapacitáskihasználtság hasonlóan magas szintjét láthatjuk a nyugat-dunántúli régióban (88,5%), míg a legalacsonyabb mutatóval az észak-magyarországi (82,3%) és a dél-alföldi (84,7%) régióban működő vállalkozások rendelkeznek.

A következő ábra azt mutatja, hogy a vállalati mérettel arányosan javul a cégek kapacitásainak kihasználtsága (4.2.2. ábra).

4.2.2. ábra: Átlagos kapacitáskihasználtság a vállalkozások nagysága szerint, 2005-2006, százalék

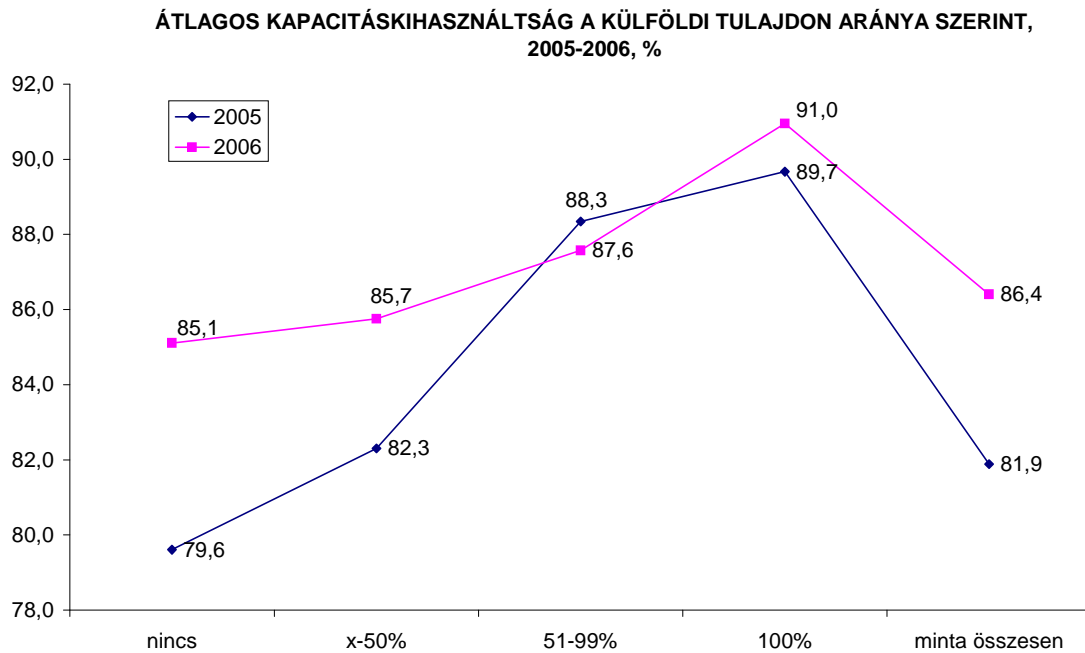
súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Látható, hogy 2005-höz képest mintegy 13 százalékponttal emelkedett a mikro-vállalkozások kapacitáskihasználtsági mutatója, ami azonban így is több mint 10 százalékponttal marad el a 250 főnél nagyobb létszámú cégek mutatójától, amely 2006-ban elérte a 90%-ot.

A megkérdezett vállalatok kapacitáskihasználtsága nem csak a vállalatok mérete szerint, hanem tulajdonosi szerkezetük alapján is eltérést mutatnak. A két évre vonatkozó adatokból olyan általános tendencia rajzolódik ki, miszerint a külföldi tulajdoni hányad mértékének növekedésével arányosan javul a cégek kapacitásának kihasználtsága. Ezt mutatja be a következő grafikon (4.2.3. ábra).

4.2.3. ábra: Átlagos kapacitáskihasználtság a külföldi tulajdon szerint, 2005-2006, százalék

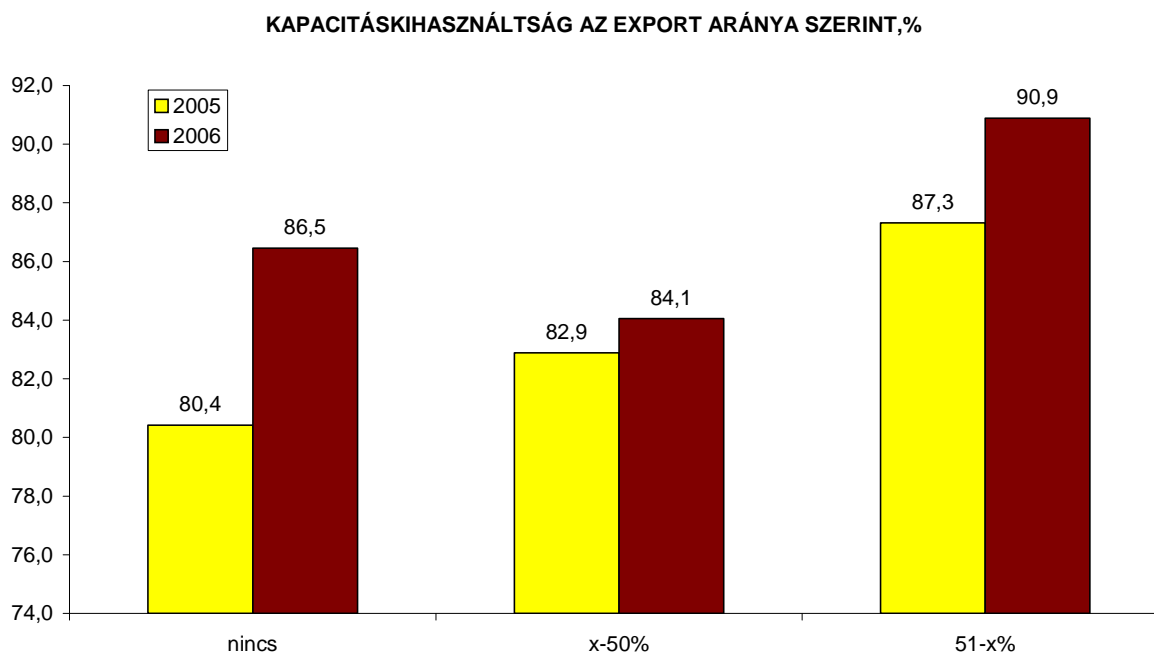
súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Ezen kívül az ábra azt is megmutatja, hogy legnagyobb mértékben a tisztán magyar tulajdonosi háttérrel rendelkező cégeknél nőtt a kapacitások kihasználtsági szintje tavalyhoz viszonyítva.

Kevésbé egyértelmű a helyzet akkor, ha a kapacitáskihasználtságot az exporttevékenység szerint vizsgáljuk, mindazonáltal az megállapítható, hogy a döntően exportáló cégek magasabb kapacitáskihasználtsággal működnek, mint a termékeit vagy szolgáltatásait kizárólag a belpiacon értékesítő vállalkozások. Ezt mutatja be a 4.2.4. ábra.

4.2.4. ábra: Átlagos kapacitáskihasználtság az export aránya szerint, 2005-2006, százalék

súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A gazdasági ágakat tekintve az adatok azt mutatják, hogy a legnagyobb kapacitáskihasználtsággal a pénzügyi (96,6%) és a gazdasági (92,4%) szolgáltatások területén, valamint az építőiparban (92%) tevékenykedő cégek működnek, a legalacsonyabb tőkehasznosítási mutató pedig az idegenforgalom (68,2%), az energiaipar (78,4%) és a bányászat (78,9%) területén működő vállalkozásokra jellemző. 2005-höz képest a mezőgazdaság/halászat és az idegenforgalom kivételével minden szektorban növekedett a kapacitáskihasználtság, legnagyobb mértékben a 2006-ban éllovas pénzügyi és gazdasági szolgáltatásokban (22, illetve 16 százalékponttal). A feldolgozóiparban működő vállalkozások 84,1%-os mutatót produkáltak, ami alig 4 százalékpontos emelkedés az egy évvel korábbi szinthez képest.

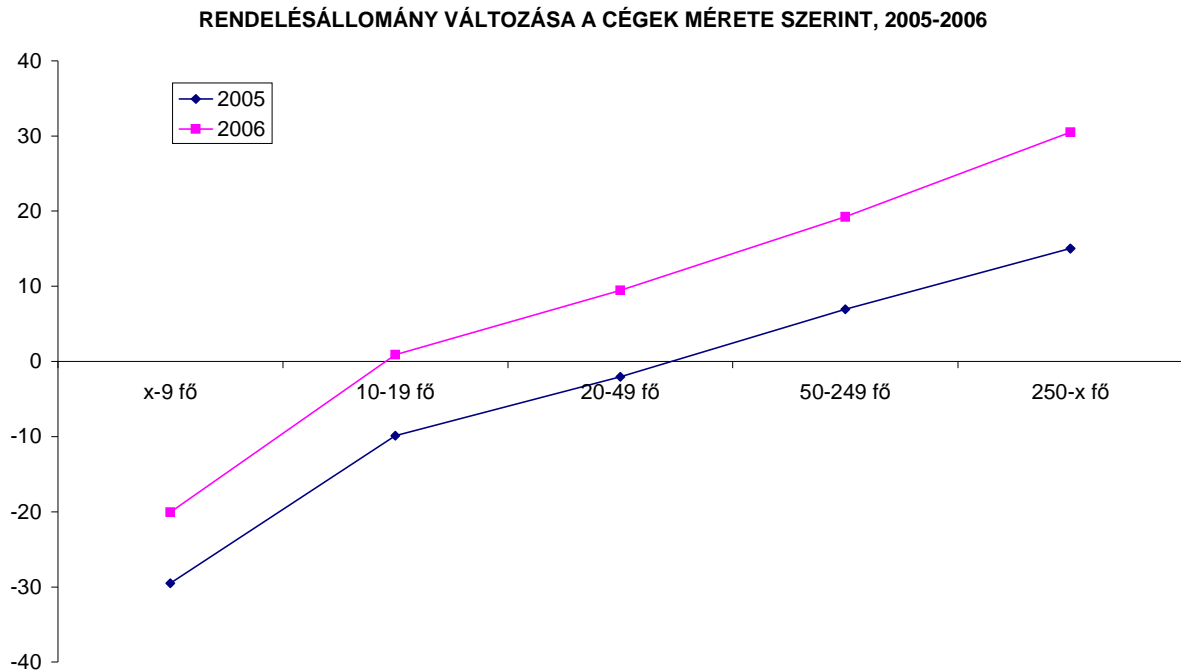
4.3. Rendelésállomány

A többi konjunktúramutatóhoz hasonlóan a cégek rendelésállománya is növekedést mutat: a vállalkozások 8 százalékponttal magasabb arányban jelezték a rendelésállomány növekedését és 6 százalékponttal kisebb arányban számoltak be csökkenésről, mint egy évvel korábban.

A korábban már megfigyelt kedvező helyzetű régiókban a cégek magasabb rendelésállományról adtak számot, így például a nyugat- és a közép-dunántúli régióban 32%-os azon gazdasági szervezetek aránya, akik növelni tudták rendelésállományukat.

Ebben az esetben is megfigyelhető, hogy a mutató értéke a létszámmal arányosan változik (4.3.1. ábra):

4.3.1. ábra: Rendelésállomány változása a cégek mérete szerint, 2005-2006

súlyozás: GDP arányos súlyok

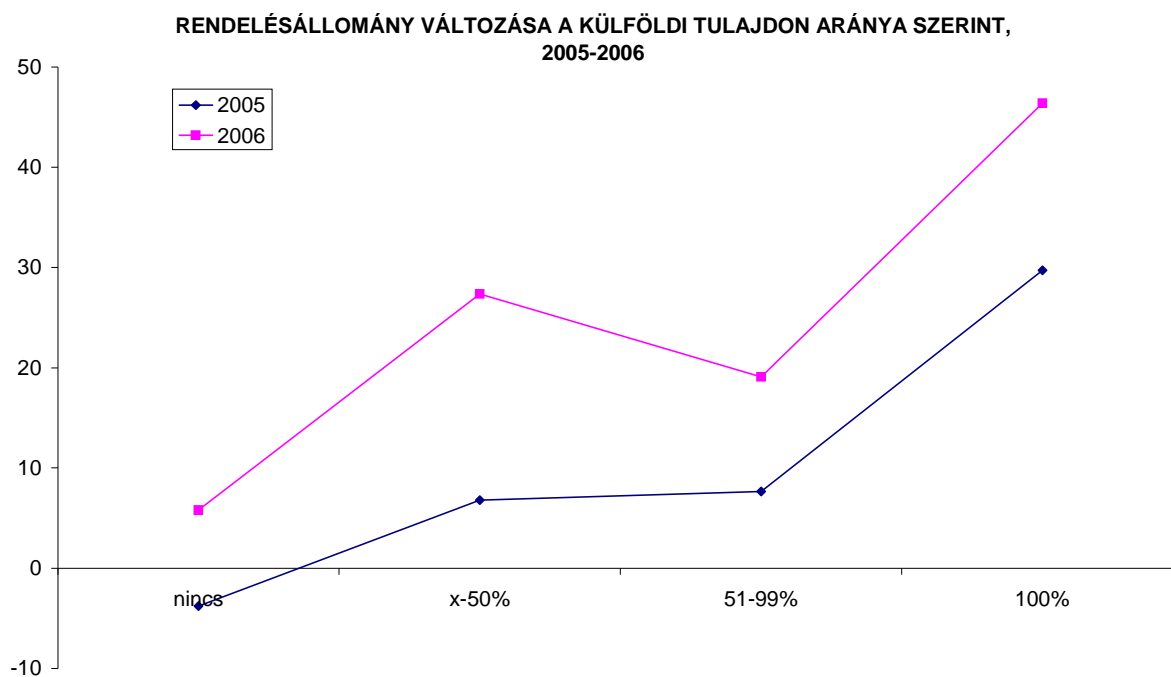
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A mikrovállalkozások mindössze 9,6%-a jelezte a rendelésállomány emelkedését, ezzel szemben a 250 főnél nagyobb létszámú cégek 36,6%-ánál növekedtek a megrendelések.

Hasonlóképpen a többi, korábban megfigyelt összefüggés érvényes a rendelésállományra is, vagyis a külföldi tulajdonosi háttérrel rendelkező, illetve az exportáló cégek nagyobb arányban jelezték rendelésállományuk növekedését, mint a hazai, illetve a belpiacra termelő vállalkozások (4.3.2. és 4.3.3. ábrák).

4.3.2. ábra: Rendelésállomány változása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2006

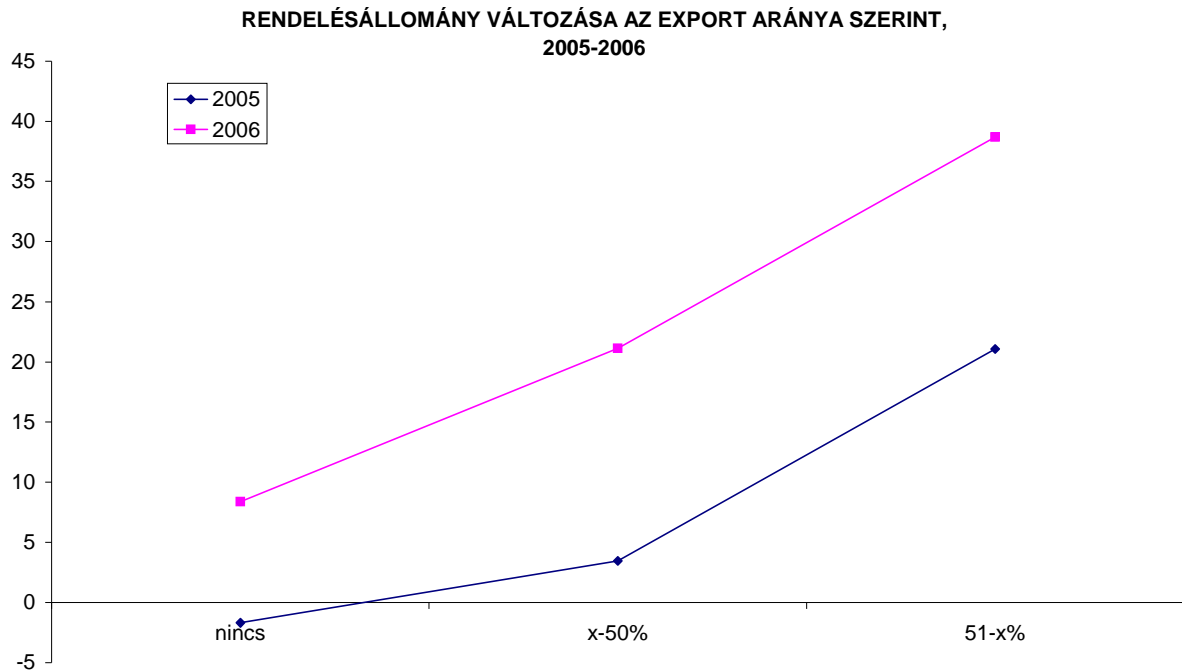

súlyozás: GDP arányos súlyok

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

4.3.3. ábra: Rendelésállomány változása az export aránya szerint, 2005-2006

súlyozás: GDP arányos súlyok

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az exporttevékenységet illetően azt találjuk, hogy a nem exportáló cégek 21,3%-a számolt be a rendelésállomány emelkedéséről, ezzel szemben a döntően exportáló vállalkozások 43,4%-a tudta növelni megrendeléseinek számát.

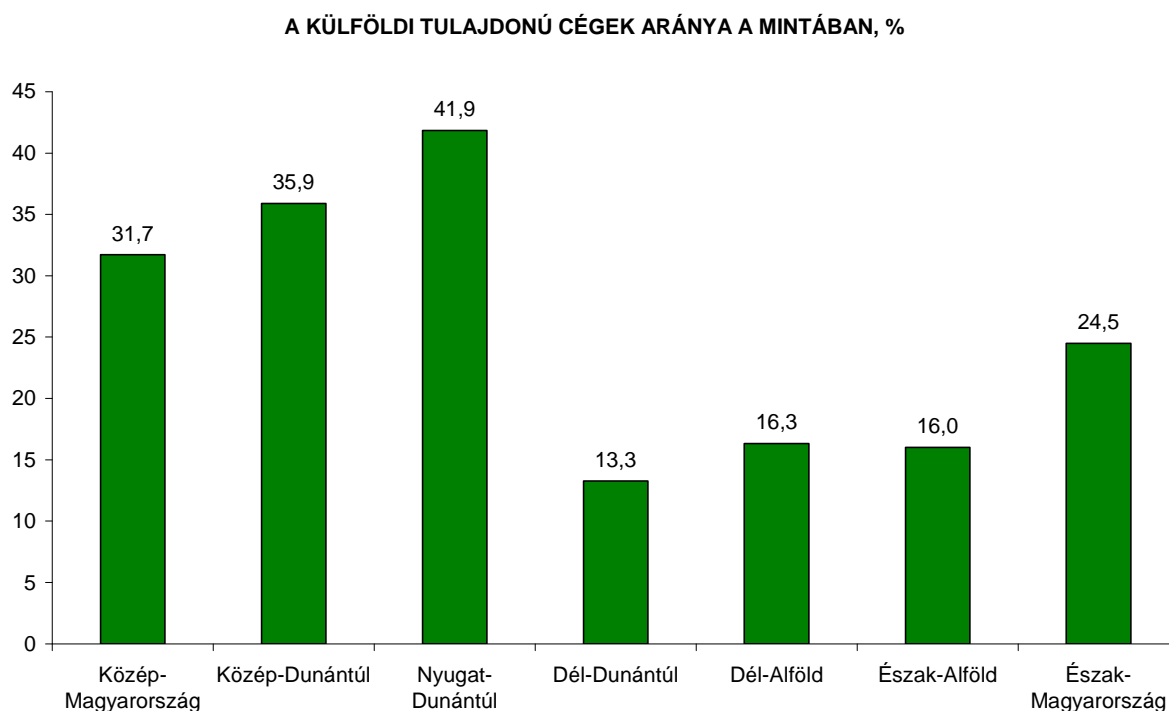
A rendelésállomány növelésében is a feldolgozóipar, a gazdasági szolgáltatások, a kereskedelem, valamint a szállítás és távközlés területén működő cégek voltak a legsikeresebbek: rendre 35, 28, 25,1, illetve 24,2%-uk tudta bővíteni rendelésállományát.

5. Külföldi tulajdonú vállalkozások

5.1. A külföldi tulajdonú vállalkozások jellemzői

A megkérdezett vállalkozások 72,8%-a tisztán hazai, 20,3%-a pedig kizárólag külföldi tulajdonban van. Külföldi tulajdonhányaddal leginkább a nyugat- és közép-dunántúli, illetve a közép-magyarországi cégek rendelkeznek, amint azt az 5.1.1. ábra mutatja.

5.1.1. tábla: A külföldi tulajdonú cégek aránya a mintában, százalék

Súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Gazdasági ágak szerint a legtöbb tisztán magyar tulajdonú cég a bányászat (100%) és a mezőgazdaság (97,5%) területén működik, míg külföldi részesedést leggyakrabban a feldolgozóiparban (44,6%) és a pénzügyi szolgáltatások területén (38,6%) találunk.

Az exporttevékenység a külföldi tulajdonhányaddal rendelkező cégekre jellemző: a döntően exportáló cégek 66,2%-a valamekkora mértékben külföldi tulajdonban van, addig a nem exportáló vállalkozások 85,8%-a tisztán magyar kézben van.

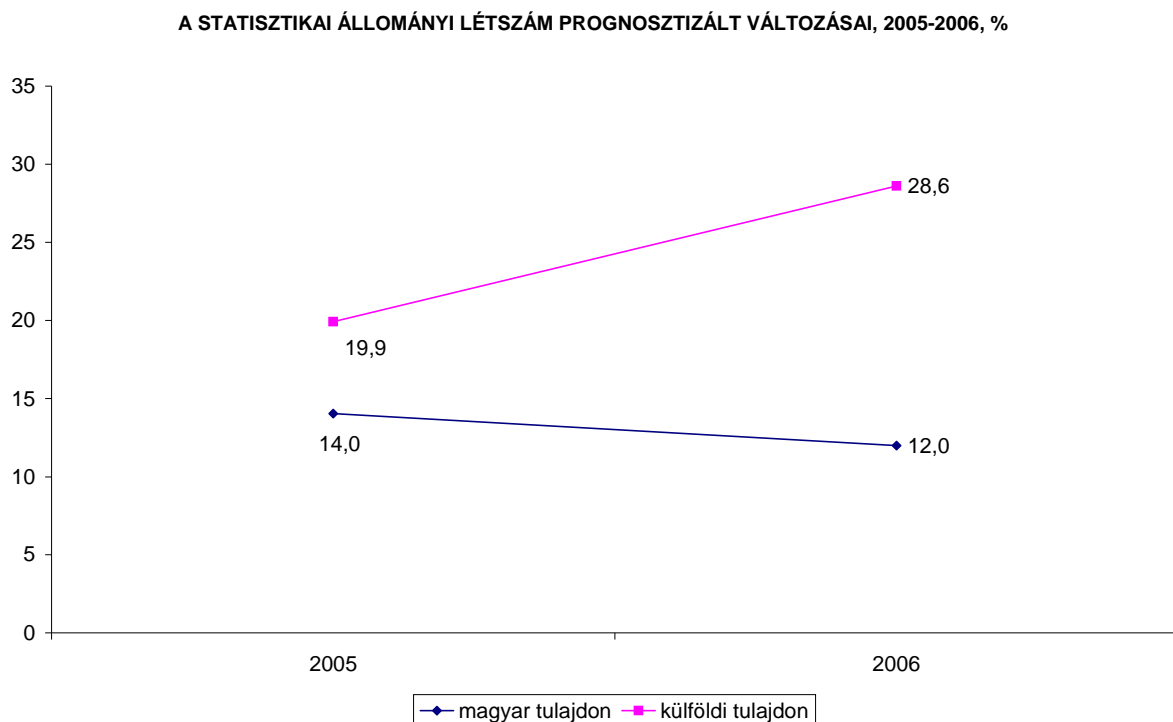
A megkérdezett mikro- és kisvállalkozások között mindössze 21%-ot tett ki a külföldi érdekeltséggel rendelkezők aránya. Ezzel szemben a 250 főnél többet foglalkoztató gazdasági szervezeteknél minden második, a mintába bekerült cég esetében volt a

tulajdonosok között külföldi. Ez is jelzi, hogy a foglalkoztatásban a külföldi tulajdonú cégek nagyobb súlyt képviselnek, mint a tisztán hazaiak.

5.2. A külföldi tulajdonú cégek létszám-gazdálkodási tervei

A magyar és a külföldi tulajdonú cégek létszám-gazdálkodási tervei jelentős eltéréseket mutatnak: mindkét évben a külföldi tulajdonhánnyal rendelkező vállalkozások nagyobb arányú létszám-bővüléssel számolnak, mint a hazai kézben lévő gazdasági szervezetek (6.2.1. ábra):

5.2.1. ábra: A statisztikai állományi létszám várható változása, 2005-2006, százalék

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Mindez annak köszönhető, hogy míg a külföldi tulajdonosi háttérű cégek 36,4%-a tervezi növelni és mindössze 7,7% csökkenteni alkalmazottainak létszámát (2005-ben 28,2%, illetve 8,3% volt a megfelelő arány), addig a hazai cégek csupán 24%-a számít létszám-bővülésre és 12,1%-a létszámcsökkenésre (tavaly 20,2%, illetve 6,2% volt ezen vállalkozások aránya).

Több korábbi felvételünk eredményei mutatják, hogy a külföldi tulajdonú cégek nem csak a létszám-, hanem egyéb gazdálkodási mutatójukat tekintve is felülmúlják hazai társaikat. Ebben az esetben is azt találtuk, hogy a külföldi kézben lévő vállalkozások

magasabb kapacitáskihasználtsággal, rendelésállománnyal, termelési szinttel és beruházási kedvvel, valamint kedvezőbb üzleti helyzettel jellemezhetők, mint a magyar tulajdonú cégek. Ezt mutatja be az 5.2.1. táblázat:

5.2.1. táblázat: A külföldi és hazai érdekeltségű cégek néhány gazdálkodási mutatója, 2006

Gazdálkodási mutató	Meghatározó tulajdoni érdekeltség	
	Magyar	Külföldi
Átlagos kapacitás-kihasználsági arány, %	85,1	89,9
Döntően exportáló cégek aránya, %	6,7	28,5
Növekvő rendelésállományt jelző cégek aránya, %	19,5	45,2
Növekvő termelési szintet jelző cégek aránya, %	31,6	50,1
Növekvő beruházási aktivitást jelző cégek aránya, %	25,8	30,4
Üzleti helyzetétét jónak ítéző cégek aránya, %	26,3	48,2

Súlyozás: GDP arányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A külföldi és magyar tulajdonú cégek között a legnagyobb különbséget értelemszerűen az exporttevékenység terén tapasztalhatjuk: míg előbbiek 28,5%-a esetén az árbevétel több mint felét biztosítja az exportértékesítés, addig utóbbiak 78%-a kizárólag a hazai piacon értékesíti termékeit és szolgáltatásait. Ezen kívül jelentős, több mint 20 százalékpontos különbség figyelhető meg a rendelésállomány, a termelési szint és az üzleti helyzet tekintetében a külföldi tulajdonosi háttérrel rendelkező vállalkozások javára.

6. A foglalkoztatás jellemzői

6.1. Részmunkaidős foglalkoztatás

A részmunkaidős és más atipikus foglalkoztatási formák fontos szerepet játszanak a foglalkoztatottság emelésében. A részmunkaidős foglalkoztatás terén csak lassú ütemben csökken a magyar munkaerőpiac lemaradása a nyugat-európai országokétól. A megkérdezett gazdasági szervezeteknél, az előző évhez hasonlóan, 2005. december és 2006. szeptember között, közel 5%-kal nőtt a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma. A részmunkaidőben foglalkoztatott munkavállalók aránya a két időpont között kismértékben, 6,8%-ról 7,1%-ra bővült. A KSH adatai⁷ alapján 2006-ban az összes foglalkoztatott kevesebb mint 4%-a dolgozott részmunkaidős munkakörben, többségükben idősebb, gyakran már nyugdíjasként munkát vállaló nők. Felmérésünkben feltehetően a költségvetési szféra hiánya torzította felfelé ezt a mutatót 7,1%-ra.

6.1.1. táblázat: Azon cégek aránya, amelyeknél van részmunkaidőben foglalkoztatott munkavállaló, régióként, %, 2005. decemberben és 2006. szeptemberben

Régió	Létszám-kategóriák									
	Mikro-vállalkozás (0-9 fő)		Kis-vállalat (10-49 fő)		Közepes vállalat (50-249 fő)		Nagy-vállalat (249 fő felett)		Összesen	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Közép-Magyarország	30,1	29,1	36,0	40,8	70,6	72,8	80,6	83,2	39,6	43,7
Közép-Dunántúl	18,1	30,2	53,1	54,4	73,1	76,6	65,0	64,5	54,7	57,2
Nyugat-Dunántúl	62,5	45,9	53,4	56,9	75,4	77,5	70,2	73,2	59,8	61,9
Dél-Dunántúl	30,9	35,9	45,9	46,4	73,7	76,1	74,1	77,2	47,3	48,8
Dél-Alföld	46,1	47,4	74,9	79,2	92,1	92,2	94,3	95,8	75,7	79,2
Észak-Alföld	24,7	23,2	51,2	46,4	73,2	81,2	73,9	79,0	51,7	49,5
Észak-Magyarország	29,5	23,1	52,2	55,3	69,0	71,8	79,3	81,8	54,0	56,6
Összesen	30,9	31,1	45,9	48,8	74,3	77,3	76,0	78,5	49,0	51,7

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A növekedéshez a részmunkaidőben foglalkoztató cégek körének bővülése is hozzájárult. 2005-végén a cégek 49%-a foglalkoztatott részmunkaidős munkakörben, 2006. szeptemberben 2,7 százalékponttal nagyobb, 51,7% volt ezen cégek aránya. Ez az arány különösen a közepes és nagy cégek körében magas. Ezek körében a cégek háromnegyede foglalkoztat legalább 1 részmunkaidős munkavállalót, míg a mikro- és kisvállalkozások között mindössze 31, ill. 49%-os ez az arány.

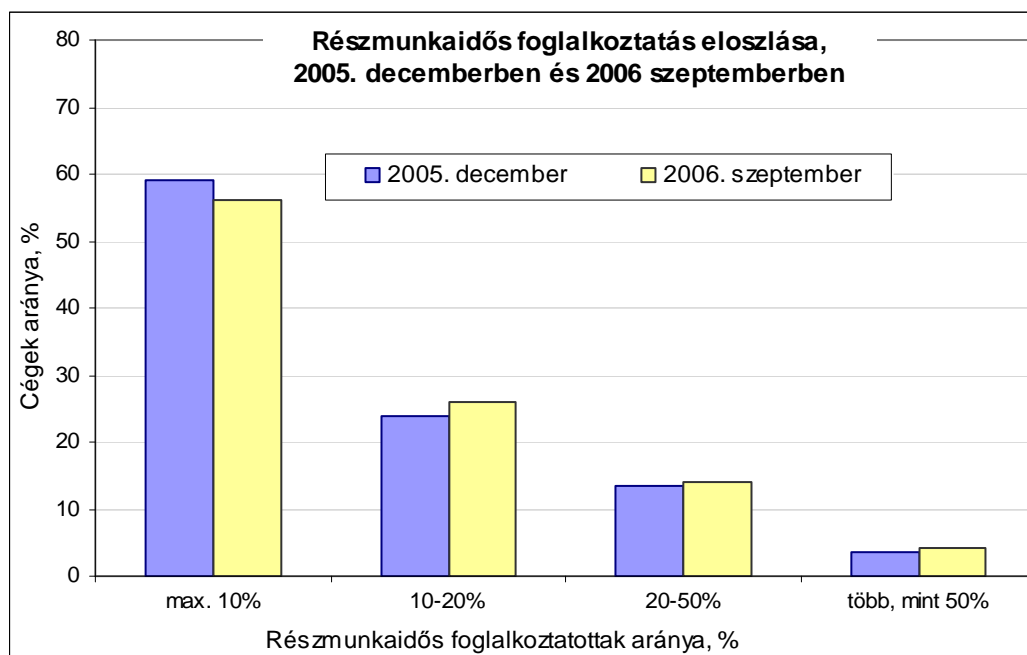
⁷ KSH: Munkaerő-piaci helyzetkép 2006; 2007.02.21.

A legnagyobb vállalatok között tehát a legmagasabb azoknak a cégeknek az aránya, amelyek alkalmaznak részmunkaidőben munkavállalót, a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya azonban ezeknél a cégeknél kevéssel a nemzetgazdasági átlag alatt van. Az is megfigyelhető, hogy a részmunkaidős foglalkoztatottak arányának 2006. évi növekedése lényegében a mikro- és kisvállalkozásoknak tudható be. Ezek körében 6,4%-ról 7,2%-ra emelkedett a részmunkaidős alkalmazottak aránya, a közepes vállalkozásoknál stagnált, a nagy, legalább 250 főt foglalkoztató cégeknél pedig 6,7%-ról 6,3%-ra mérséklődött.

Összességében tehát megállapítható, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás mint foglalkoztatási forma hazánkban viszonylag elterjedt, különösen a nagyobb cégek körében. Az ilyen módon foglalkoztatottak létszáma, ill. aránya azonban a cégeknél összességében alacsony, igaz, az utóbbi évek tendenciája fokozatos, kismértékű javulást mutat.

A részmunkaidős foglalkoztatás eloszlását mutatja a következő ábra azon cégek esetében, amelyek jelezték, hogy foglalkoztatnak részmunkaidőben. A 2005. decemberi állapothoz képest kedvező változás, hogy növekedett azoknak a cégeknek az aránya, amelyeknél nagyobb a részmunkaidős foglalkoztatás súlya (amelyeknél a részmunkaidősök aránya 10-20%, 20-50%, vagy 50% feletti), miközben csökkent azoknak az aránya, amelyek kisebb hangsúlyt fektetnek a részmunkaidős foglalkoztatásra, azaz legfeljebb az alkalmazottak 10%-át foglalkoztatják ilyen formában. Az előbbiekkal egybevetve ez azt jelenti, hogy nem csak a részmunkaidőben foglalkoztató cégek száma, de a részmunkaidős foglalkoztatás súlya az egyes cégeknél is kismértékben növekedett.

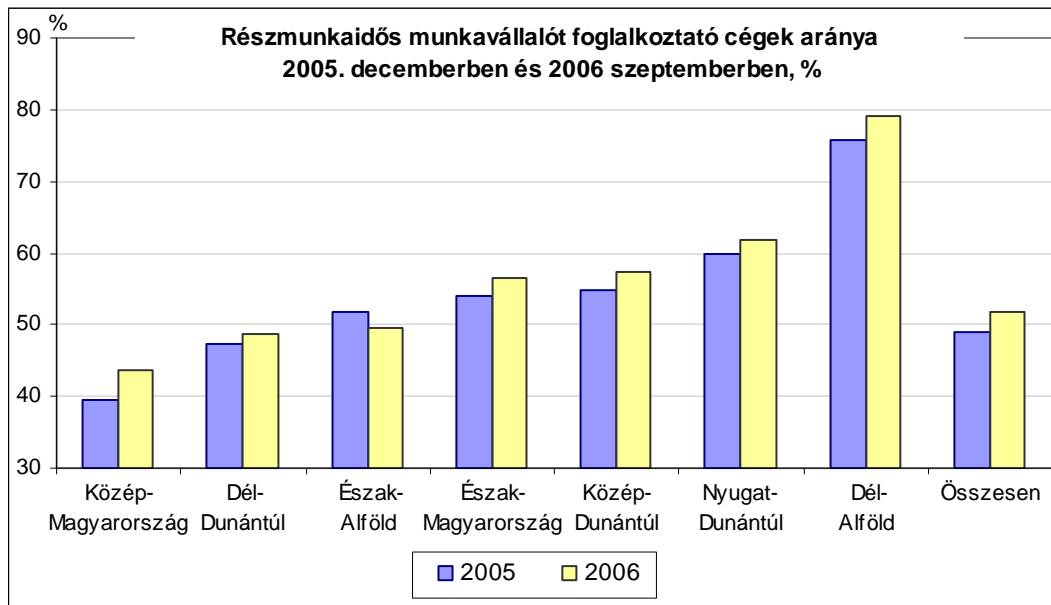
6.1.1. Ábra: Részmunkaidős foglalkoztatás eloszlása (2005-2006)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Amint az a 6.1.2. ábráról leolvasható, területi bontásban átlagosan a központi régióban a legalacsonyabb azoknak a cégeknek az aránya, ahol van részmunkaidős munkavállaló. Igaz, a központi régióban növekedett a legnagyobb ütemben a részmunkaidőben foglalkoztató cégek aránya. Jelentősebb javulást jeleztek ezen a téren a cégek a dél-alföldi régióban, ahol egyúttal kiugróan a legmagasabb az ilyen típusú foglalkoztatás gyakorisága.

6.1.2. Ábra: Részmunkaidős munkavállalót foglalkoztató cégek aránya régióként, % (2005-2006)

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A részmunkaidőben foglalkoztatott munkavállalók aránya és a cég mérete között jelentéktelen kapcsolat áll fenn. Azonban érdekes összefüggést figyelhetünk meg, ha régióként vizsgáljuk a részmunkaidős foglalkoztatottak arányát.

6.1.2. Táblázat: A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya régiók és létszámkategóriák szerint, %

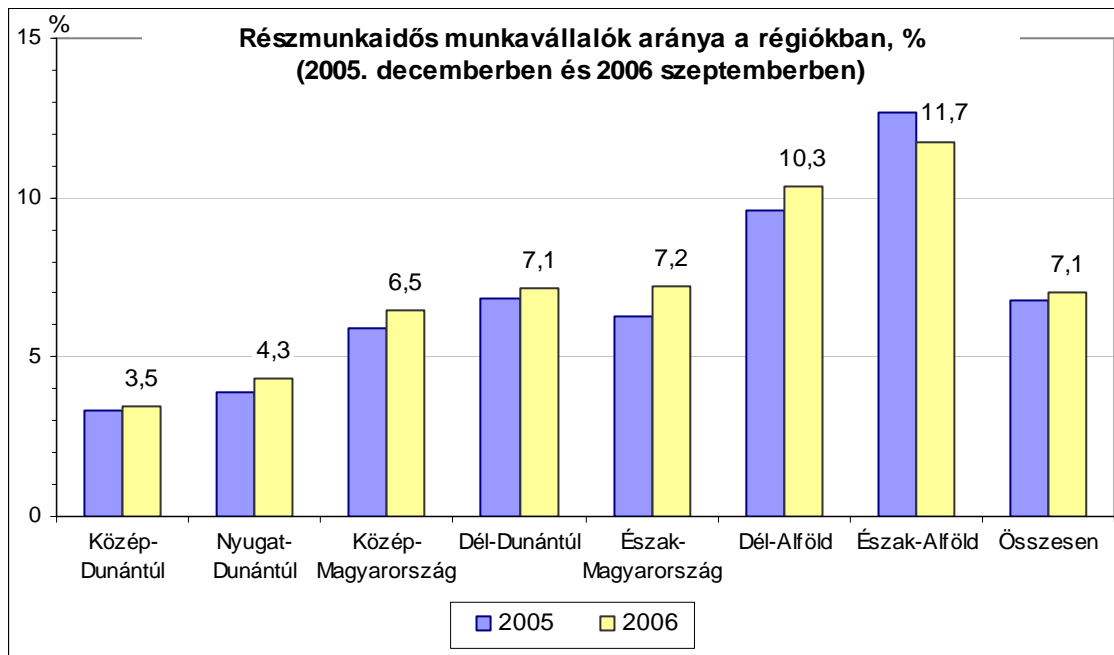
Régiók	0-49 fő		50-249 fő		250-x fő		Összesen	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Közép-Magyarország	5,0	5,9	8,0	8,4	5,4	5,2	5,9	6,5
Közép-Dunántúl	5,9	6,5	6,3	6,4	1,0	1,1	3,3	3,5
Nyugat-Dunántúl	6,3	6,8	4,0	5,6	2,8	2,5	3,9	4,3
Dél-Dunántúl	7,3	8,4	7,3	7,7	5,5	4,7	6,8	7,1
Dél-Alföld	9,7	10,5	8,9	9,7	10,2	10,9	9,6	10,3
Észak-Alföld	8,8	8,1	9,2	9,0	17,9	16,4	12,6	11,7
Észak-Magyarország	6,3	8,0	5,6	6,2	7,0	7,4	6,3	7,2
Összesen	6,4	7,2	7,3	7,8	6,7	6,3	6,8	7,1

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.1.3. ábrából az tűnik ki, hogy Közép-Magyarországon, Közép-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon a legalacsonyabb a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya, tehát azokban a régiókban, amelyekben magasabb a foglalkoztatottság. Ennek megfelelően Dél-Alföldön és Észak-Alföldön, ahol alacsony a foglalkoztatottság, szembetűnően magas a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya. Ez az összefüggés azzal magyarázható, hogy az alacsony foglalkoztatottság és a nagyobb elhelyezkedési nehézségek arra ösztönzik a munkakeresőket, hogy a részmunkaidős álláslehetőségeket is elfogadják, akkor is, ha elsősorban teljes munkaidős állást keresnek. Erősebb tehát a kereslet a részmunkaidős állások iránt, ami a cégeket arra ösztönzi, hogy több ilyen álláslehetőséget kínáljanak, és így racionalizálják a munkaerő kihasználását. A 2.4. fejezetben rámutattunk arra, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás súlyának növekedése nemzetközi összehasonlításban szoros pozitív kapcsolatban van a foglalkoztatottsági ráta növekedésével. A magyarországi régiók között épp fordított a kapcsolat a két mutató között: a nagyobb foglalkoztatottsággal rendelkező régiókban alacsonyabb a részmunkaidős foglalkoztatás súlya, azaz Magyarországon a részmunkaidős foglalkoztatást elsősorban a kedvezőtlen munkaerőpiaci környezet ösztönzi. Ebből az következik, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás egyelőre még nem kínál olyan álláspiaci alternatívát, amely az inaktívakat vissza tudná csalogatni a munka világába.

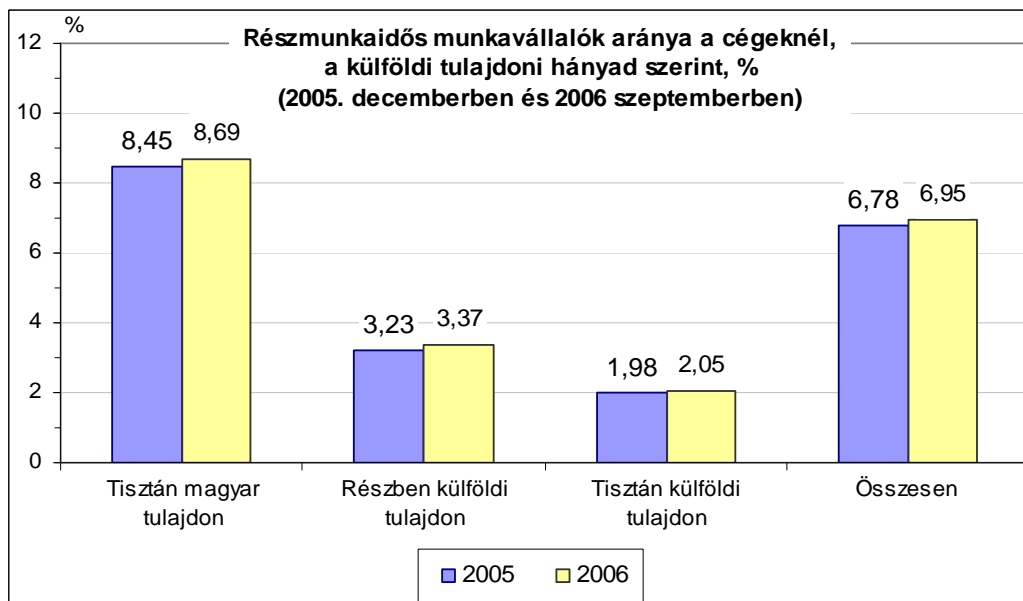
6.1.3. Ábra: Részmunkaidős munkavállalók aránya a régiókban, % (2005-2006)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldi tulajdonú cégeknél egyértelműen alacsonyabb a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya. A részmunkaidős foglalkoztatottak aránya 2006-ban a cégek külföldi tulajdoni hányadától függetlenül növekedett.

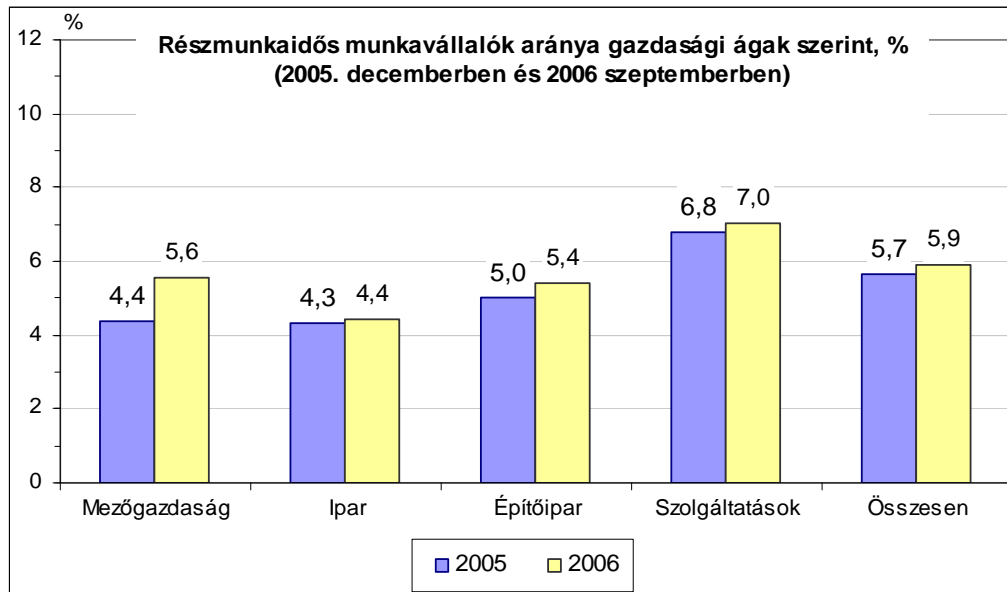
6.1.4. Ábra: Részmunkaidős munkavállalók aránya a cégeknél a külföldi tulajdoni hányad szerint, % (2005-2006)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A részmunkaidős foglalkoztatottak aránya a szolgáltató ágazatokban a legmagasabb és az iparban a legalacsonyabb. A mezőgazdaságban mutatkozott 2006-ban a legnagyobb növekedés, ami részben azzal is magyarázható, hogy a 2005. évi felmérés munkaügyi tényadatai decemberre, a 2006. évié szeptemberre vonatkoztak, és az őszi hónapokban általában nagyobb a mezőgazdaságban tevékenykedők, főleg az idénymunkások és részmunkaidős alkalmazottak száma.

6.1.5. Ábra: Részmunkaidős munkavállalók aránya gazdasági ágak szerint, % (2005-2006)

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.2. Határozott időre szóló szerződések

A határozott idejű szerződéssel történő foglalkoztatás elterjedése az eddigi tendenciáknak megfelelően 2006-ban is folytatódott. A 6.2.1. táblázatból kitűnik, hogy a határozott idejű szerződéssel foglalkoztató cégek aránya minden régióban és minden létszámkategóriában növekedett. Országos szinten több mint 3 százalékponttal, 27,6%-ról 31%-ra bővült az ezzel a lehetőséggel élő vállalkozások aránya. Az adatokból az is kitűnik, hogy a nagyobb vállalkozások körében sokkal elterjedtebb a határozott idejű szerződéssel való foglalkoztatás. A határozott idejű szerződések fontos szerepet töltenek be a munkaerőpiaci feszültségek enyhítésében, mivel alkalmazásuk rugalmasabb és hatékonyabb létszámgazdálkodásra ad lehetőséget. Ennek fényében kedvezőnek tekinthető, hogy a határozott idejű szerződéssel foglalkoztató cégek aránya a munkanélküliség által jobban sújtott régiókban sem alacsony, és 2006-ban számottevő javulást mutatott. A mutató a dél-alföldi és az észak-magyarországi cégek körében több mint 4 százalékponttal javult.

6.2.1. Táblázat: Azon cégek aránya, ahol van határozott idejű szerződéssel foglalkoztatott munkavállaló, területenként, %

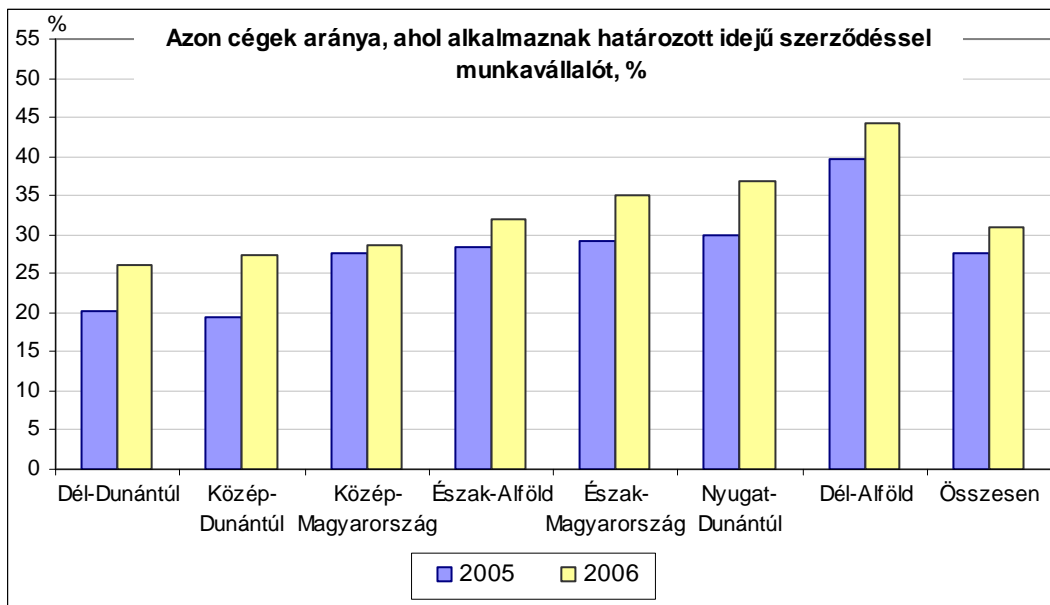
Régió	Létszám-kategóriák									
	Mikro-vállalkozás (0-9 fő)		Kis-vállalat (10-49 fő)		Közepes vállalat (50-249 fő)		Nagy-vállalat (249 fő felett)		Összesen	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Közép-Magyarország	22,9	21,6	26,9	27,7	36,0	40,3	47,2	49,1	27,7	28,8
Közép-Dunántúl	9,3	9,3	14,8	22,2	32,4	43,6	58,6	67,9	19,6	27,3
Nyugat-Dunántúl	20,0	30,3	22,8	28,9	44,7	52,5	62,2	66,9	30,0	36,7
Dél-Dunántúl	8,7	14,8	19,8	24,1	32,7	46,3	58,6	73,7	20,3	26,1
Dél-Alföld	25,1	25,9	37,0	40,6	54,1	64,5	80,6	84,6	39,6	44,1
Észak-Alföld	11,2	13,8	27,2	29,0	40,9	53,5	72,3	76,5	28,4	32,1
Észak-Magyarország	20,0	19,3	24,4	30,5	49,7	58,6	75,0	77,8	29,2	35,0
Összesen	16,8	18,3	25,7	28,4	39,9	48,7	61,7	67,0	27,6	31,0

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A határozott idejű foglalkoztatás elterjedtségét tekintve 2006-ban kissé mérséklődtek az egyébként számottevőnek nem tekinthető területi különbségek. 2005. decemberben és 2006. szeptemberben egyaránt a dél-alföldi cégek között volt a legnagyobb, ill. Dél-Dunántúlon a legalacsonyabb a legalább egy munkavállalót határozott idejű szerződéssel foglalkoztatók aránya (lásd a 6.2.1. ábrát). A két pólust jelentő régió közötti 10 százalékpontos különbség 2006-ban 7 százalékponttal mérséklődött, a régiók közötti átlagos eltérés fél százalékponttal csökkent.

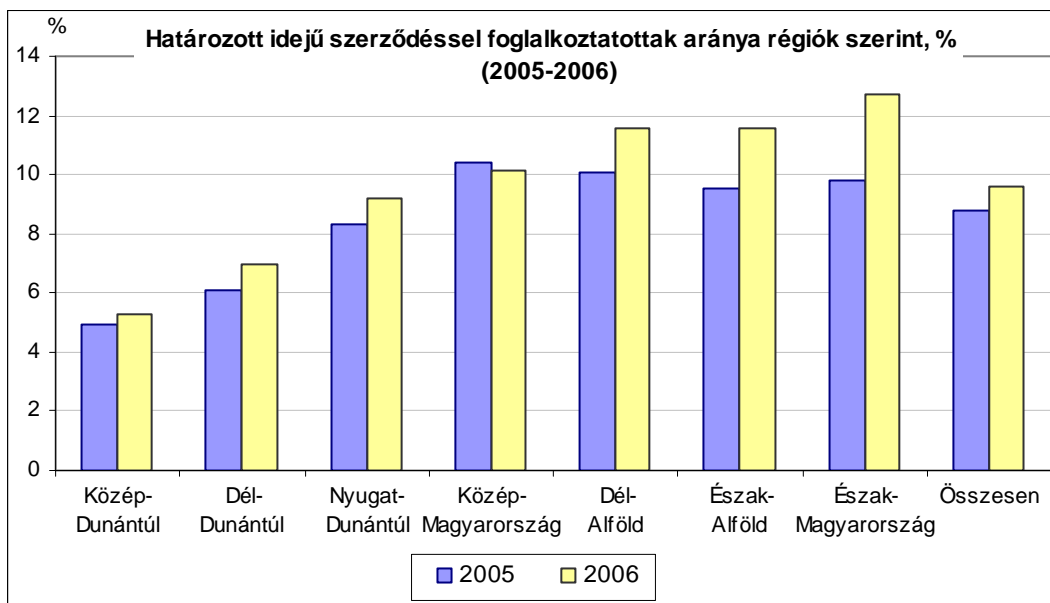
6.2.1. Ábra: Azon cégek aránya, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, %

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya a foglalkoztatottság közel 10%-át teszi ki. Észak-Magyarországon a munkavállalók majd 13%-át foglalkoztatják ilyen munkaviszonyban, a közép-dunántúli régióban ez az arány 5,3%.

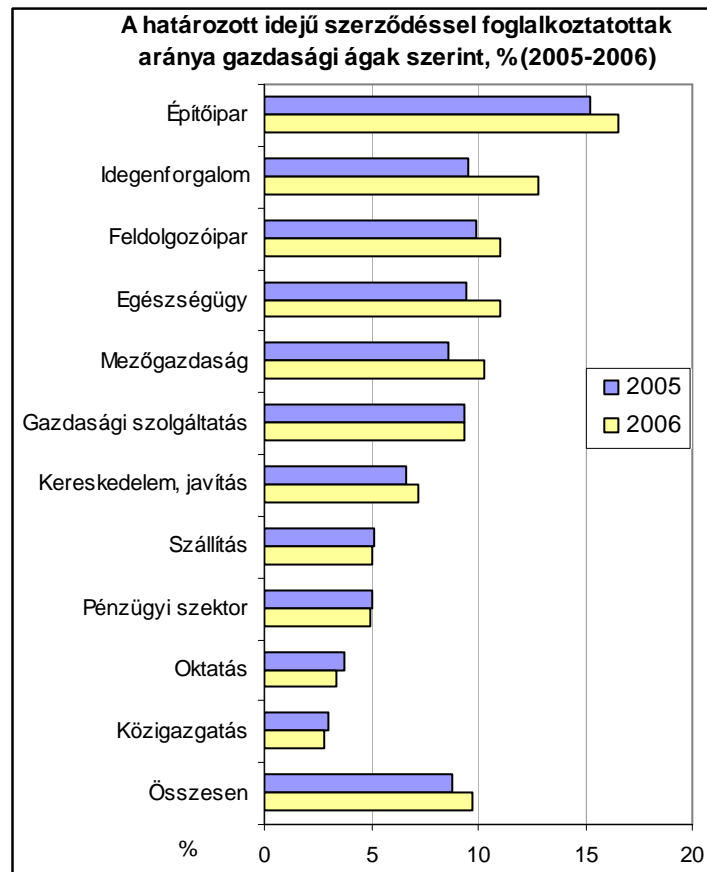
6.2.2. Ábra: Határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya régiók szerint, % (2005-2006)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A mikrovállalkozásoknál átlagosan 12%-ot tesz ki a határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya, ami a cég méretével együtt kismértékben csökken. A nagy, legalább 250 főt foglalkoztató cégeknél átlagosan az alkalmazottak 8,5%-át érintik a határozott idejű szerződések.

6.2.3. Ábra: A határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya gazdasági ágak szerint, % (2005-2006)

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

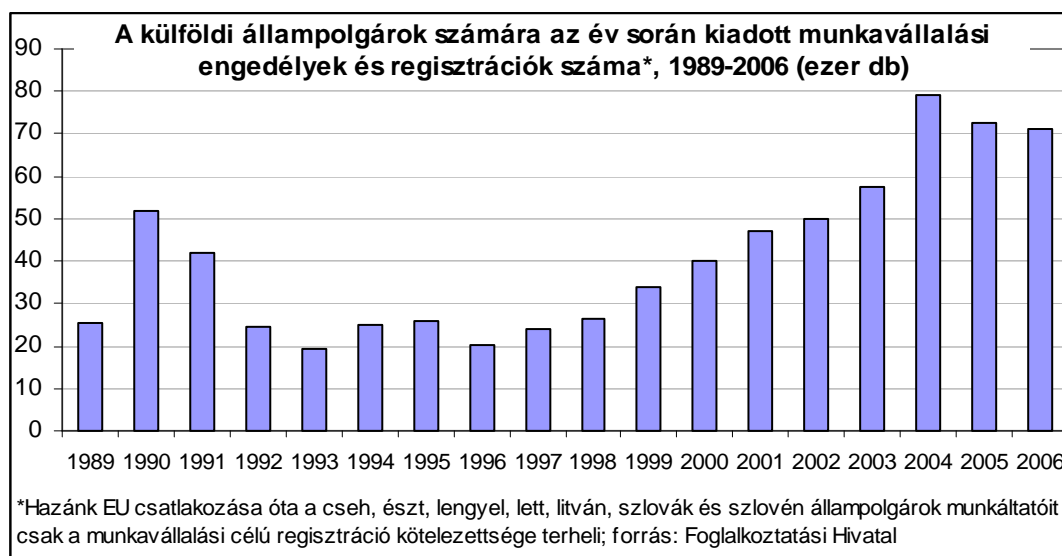
A 6.2.3. ábrán feltüntetett gazdasági ágakat vizsgálva azt figyelhetjük meg, hogy a határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya a legmagasabb az építőiparban, illetve az átlaghoz képest magasnak tekinthető az idegenforgalomban. Ez a foglalkoztatási forma különösen azokban az ágazatokban elterjedt, amelyekben nagy a szezonális tényezők szerepe és nagy az élők munkája, illetve ezen belül a fizikai munka súlya. Mint már korábbi felvételekből is kiderült, a határozott idejű szerződések elterjedtsége nagyobb a fizikai foglalkozásokban. A 2006. évi változás tekintetében érdemes kiemelni az idegenforgalmat, amelyben az a határozott időre szóló foglalkoztatás aránya jelentősen, 9,5%-ról 13%-ra emelkedett. A változás okainak interpretálását megnehezíti, hogy az idegenforgalom erős szezonális hatásoknak van kitéve, ezért teljesítményében és az ezzel összefüggő foglalkoztatási mutatóiban általában nagyobb az ingadozás, mint más gazdasági ágakban. Érdemes azonban figyelembe venni, hogy az idegenforgalomban a 2005. évi jó teljesítmény után 2006-ban markáns visszaesés következett be, ami

elsősorban a külföldi vendégforgalom csökkenésével és a belföldi turizmus ütemlassulásával magyarázható. A forgalom visszaesése különösen a szálláshelyszolgáltatásban növelte a vállalkozói bizonytalanságot, s intette óvatosságra a munkáltatókat. Elképzelhető tehát, hogy a határozott idejű szerződésekre a munkáltatók az idegenforgalomban a bizonytalanság és a kockázatok csökkentése érdekében helyeztek nagyobb hangsúlyt 2006-ban, mint egy évvel korábban. Az idegenforgalom mellett hasonló tényezők okozhatták a határozott idejű foglalkoztatás súlyának jelentősebb mértékű növekedését az építőiparban is.

6.3. Külföldi munkavállalók foglalkoztatása

A munkaügyi központok jelentései alapján Magyarországon a külföldi állampolgárok számára kiadott munkavállalási engedélyek, ill. az újonnan regisztráltak⁸ száma hazánk EU-csatlakozásának évében még számottevően megugrott, de az utóbbi két évben már mérséklődött.

6.3.1. Ábra: A külföldi állampolgárok számára az év során kiadott munkavállalási engedélyek és regisztrációk száma*, 1989-2006 (ezer db)

Megjelent: Munkaerőpiaci tükör 2006; MTA Közgazdaságtudományi Intézet

A legtöbb külföldi a szomszédos országok magyarlakta területeiről érkezik hazánkba, utánuk a kínaiak következnek. Az Európai Unióhoz Magyarországgal egy időben csatlakozott tagállamok egymás között nem alkalmaznak munkavállalási korlátozást, de a munkavállalást regisztráltatni kell. A regisztrációk alapján 2006-ban 16120 fő vállalt munkát Magyarországon ezekből az országokból. E munkavállalók jelentős része, 15 300 munkavállaló Szlovákiából regisztráltatta magát. Mivel Szlovákia déli régióiban az átlagbérek a magyarnál 30 százalékkal alacsonyabbak, a magyarországi munkáltatók még akkor is jól járnak, ha a Szlovákiában jellemzőnél 10-20 százalékkal magasabb fizetést kínálnak.

Az engedélyek és a regisztrált munkavállalók számának mérséklődésének kissé ellentmondva, felmérésünk **2006-ra** a külföldi munkavállalók számának kismértékű növekedését jelzi. A válaszok alapján ugyanis 7%-kal nőtt a külföldi munkavállalók száma, míg arányuk a foglalkoztatottak között 2,3%-ról 2,5%-ra emelkedett. Az ellentmondás adódhat a válaszok érvényességének torzítottságából, ami azt jelenti, hogy a munkáltatók a felmérés folyamán a hivatalos nyilvántartástól eltérően

⁸ Magyarország EU csatlakozása után a cseh, észt, lengyel, lett, litván, szlovák és szlovén állampolgárok (és családtagjaik) engedély nélkül vállalhatnak munkát, csak a munkavállalási célú regisztráció (bejelentés) kötelezettsége terheli az őket foglalkoztató munkáltatót. Az EK, Írország, Svédország, Ciprus és Málta állampolgárait semmiféle bejelentési kötelezettség nem vonatkozik. A volt EU-15-ök közül a többi tagállam polgárai bizonyos feltételekkel „zöldkártya” igazolást kaphatnak, amely engedély nélküli munkavállalásra jogosít.

értelmezték a külföldi munkavállalók fogalmát, és nem csak a regisztrált, illetve engedéllyel foglalkoztatottakat itt vették számításba. Eszerint a felvétel eredménye a regisztrált adatoknál nem kevésbé hiteles forrásnak tekinthető.

6.3.1. Táblázat: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya létszám-kategóriák és régiók szerint, 2005-2006 (%)

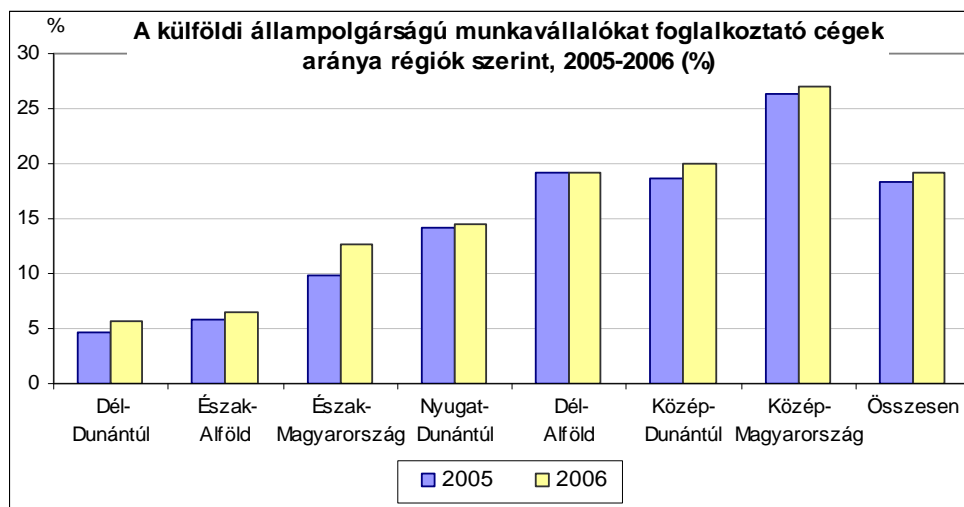
Régió	Létszám-kategóriák									
	Mikro-vállalkozás (0-9 fő)		Kis-vállalat (10-49 fő)		Közepes vállalat (50-249 fő)		Nagy-vállalat (249 fő felett)		Összesen	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Közép-Magyarország	18,5	17,9	25,5	26,0	37,0	38,6	47,1	49,4	26,4	27,0
Közép-Dunántúl	6,0	9,3	15,4	16,8	27,5	26,6	54,1	57,8	18,6	19,9
Nyugat-Dunántúl	7,1	7,1	11,2	9,4	22,0	29,8	30,0	32,1	14,2	14,5
Dél-Dunántúl	2,4	3,7	3,8	5,0	11,6	10,8	12,5	17,9	4,6	5,7
Dél-Alföld	10,0	15,0	18,2	17,2	23,6	25,9	58,2	58,2	19,1	19,2
Észak-Alföld	0,0	2,5	5,2	5,4	10,2	11,6	24,8	28,2	5,8	6,6
Észak-Magyarország	7,1	7,1	7,5	10,5	17,2	20,2	45,5	49,4	9,9	12,7
Összesen	9,3	10,5	17,5	18,1	25,0	26,8	41,0	43,9	18,3	19,1

Súlyozás: létszám arányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldi munkavállalók számának kismértékű növekedését alátámaszthatják a 6.3.1. táblázat adatai, ill. a 6.3.2. ábra diagramja. 2006-ban ugyanis nem csak a külföldi munkavállalók száma növekedett, hanem a külföldi állampolgárokat foglalkoztató cégek száma és aránya is, mégpedig minden létszámkategóriában és minden régióban. Országos szinten 0,8 százalékponttal 19,1%-ra bővült a külföldieket foglalkoztató cégek aránya, azaz 2006-ban közel minden ötödik cégnél volt ilyen foglalkoztatott. A külföldiek foglalkoztatása elsősorban a nagyobb cégekre jellemző, és régiók szerint a közép-magyarországi térségben a legelterjedtebb.

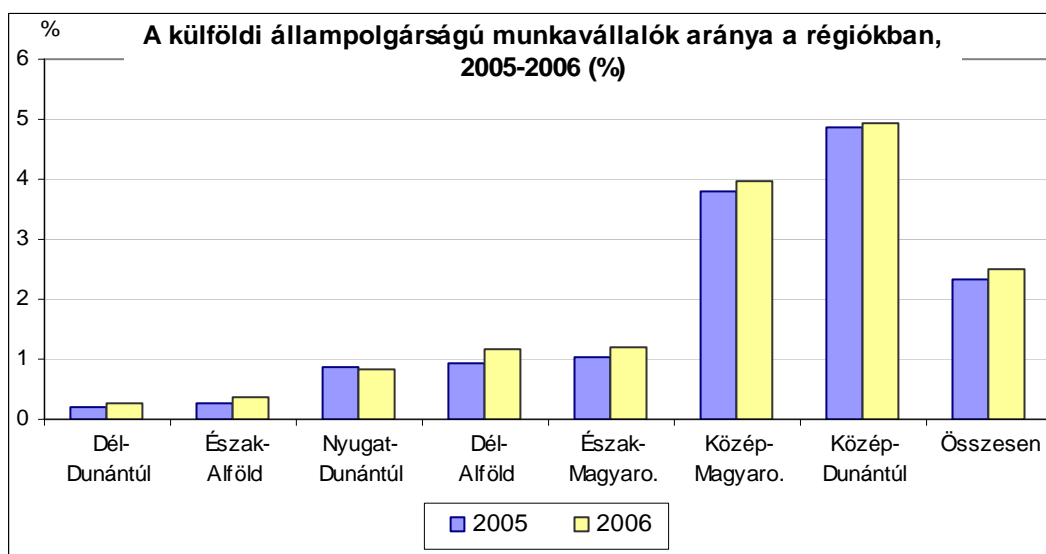
6.3.2. Ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2005-2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldiek foglalkoztatásban betöltött szerepe, azaz arányuk a közép-magyarországi és a közép-dunántúli régióban a legmagasabb, Dél-Dunántúlon és Észak-Alföldön a legalacsonyabb. Közép-Dunántúl az érintett cégek arányát tekintve Közép-Magyarország mögött csak a második helyen szerepel, a külföldi munkavállalók arányát tekintve azonban az első helyen áll. Ebből az következik, hogy a nagyobb cégek körében elterjedtebb a külföldi munkavállalók foglalkoztatása Közép-Dunántúlon, mint a közép-magyarországi régióban. Ez az összefüggés a 6.3.1. táblázatból kiolvasható.

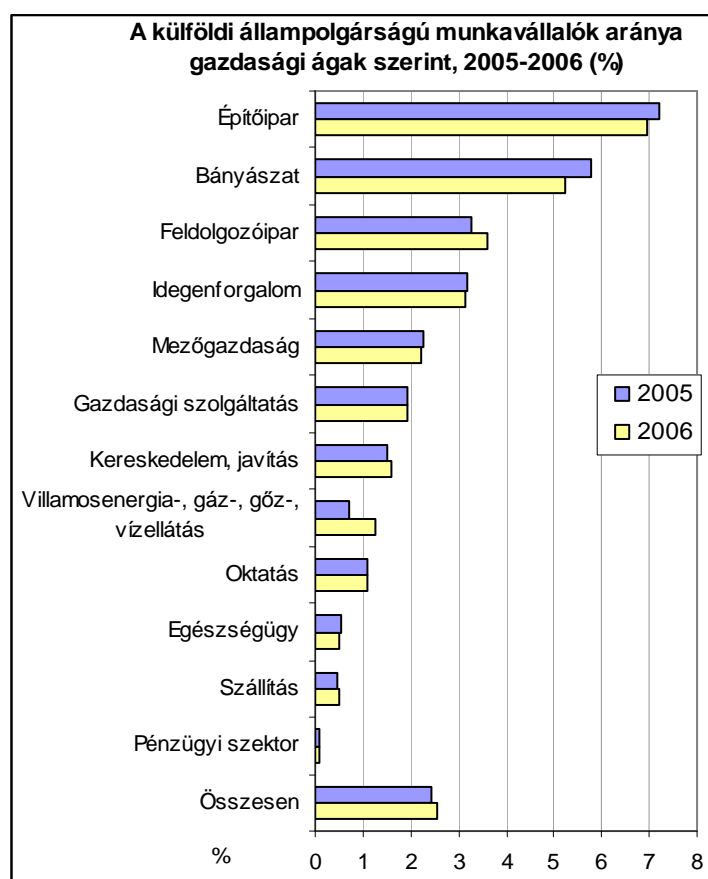
6.3.3. Ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalók aránya a régiókban, 2005-2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A munkaügyi központok által regisztrált adatok és a felmérés eredményei közötti kismértékű ellentmondás kapcsán meg kell vizsgálni az adatok vonatkozási időpontjának esetleges torzító hatását. A munkáltatók ugyanis a 2005. decemberi, illetve a 2006. szeptember végi állapotra vonatkozóan válaszoltak, így elképzelhető, hogy a 2006. évi válaszokban nagyobb a mezőgazdasági idénymunkások aránya a külföldi munkavállalók között. Ezt a hipotézist azonban mindjárt el is vethetjük, ha megfigyeljük a külföldi munkavállalók arányának változását a gazdasági ágak szerint, a 6.3.4. ábrán. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya ugyanis 2006 szeptemberében nem magasabb, hanem 0,4 százalékponttal alacsonyabb volt, mint 2005 decemberében.

6.3.4. Ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalók aránya gazdasági ágak szerint, 2005-2006 (%)

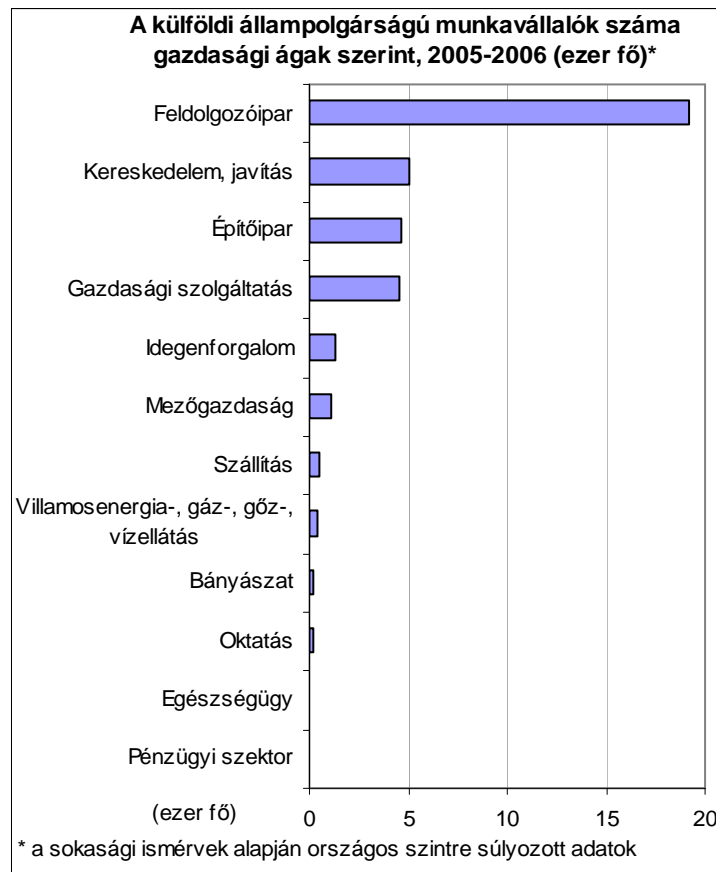
Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.3.5. ábrából az is kitűnik, hogy a mezőgazdaság viszonylag kis súlyt képvisel a külföldi állampolgárok foglalkoztatásában. Gazdasági ágak szerinti bontásban már fellelhető a külföldiek foglalkoztatásában a regisztrált adatok alapján kimutatott csökkenő trend. A külföldi munkavállalók aránya ugyanis a legtöbb gazdasági ágban az adatfelvétel alapján is csökkent. A külföldiek foglalkoztatásában kimutatott növekedés lényegében a külföldiek alkalmazásában jelentősebb súlyt képviselő feldolgozóiparban és a kereskedelem, javítás gazdasági ágban bekövetkezett

növekedésnek tudható be. Összességében tehát megállapítható, hogy a külföldiek foglalkoztatásának bővülésében 2004 után kismértékű ütemlassulás következett be, és amint azt később megmutatjuk, 2007-re már a külföldi munkavállalók foglalkoztatásának mérséklődését jelezték előre a cégek (lásd a 6.3.8. ábrát).

6.3.5. Ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalók száma gazdasági ágak szerint, 2005-2006 (ezer fő)*

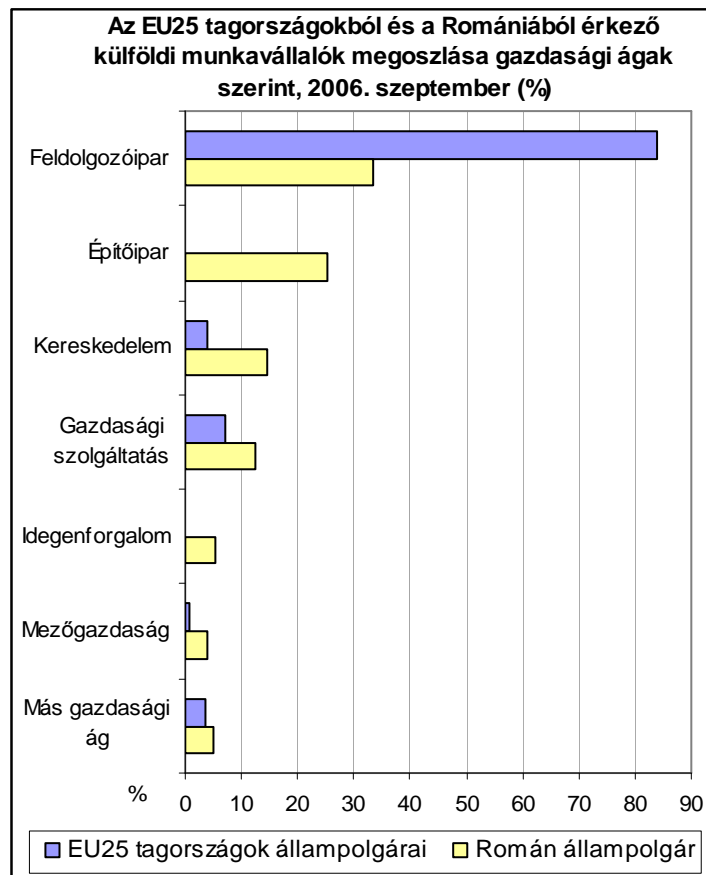

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

2006-ban a külföldi munkavállalók 95%-át az EU25 tagországi és Románia adják. Ezen belül a külföldi munkavállalók valamivel nagyobb hányadát, 45%-át román állampolgárok tették ki, 40%-uk pedig az EU25-ből, tehát a 2007-ben csatlakozók (Bulgária és Románia) nélküli tagországo kból érkezett. Az EU25 tagországo kból érkezők jelentős része, közel 85%-a a feldolgozóiparban vállal munkát, a fennmaradó 15% a kereskedelem, a gazdasági szolgáltatások ill. egyéb gazdasági ágak között oszlik meg. A román állampolgárok hasonlóan nagy számban helyezkednek el a feldolgozóiparban, de szintén viszonylag sokan, összesen minden negyedik román állampolgár az építőiparban talál munkát. A román állampolgárságú munkavállalók eloszlása a gazdasági ágak között összességében egyenletesebb, mint az EU25 tagországo ké, azaz a román munkavállalók több ágazatban vannak jelen nagy számban, így a feldolgozó- és építőipar mellett többek között a kereskedelemben, a gazdasági szolgáltatásban is (lásd a 6.3.6. ábrát).

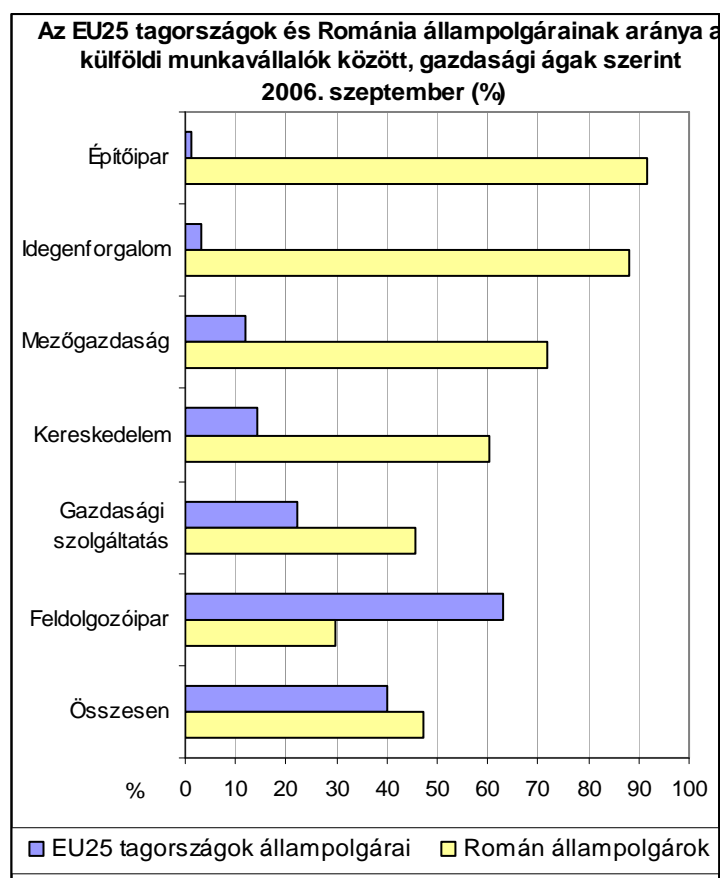
6.3.6. Ábra: Az EU25 tagországokból és a Romániából érkező külföldi munkavállalók megoszlása a gazdasági ágak szerint, 2006. szeptember (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A gazdasági ágakon belüli arányukat vizsgálva szembeűnő, hogy némely szektorban a román állampolgárok adják a külföldi munkavállalók 70-80, vagy akár 90%-át. Korábban már rámutattunk (lásd a 6.3.4. ábrát), hogy a jelentősebb gazdasági ágak közül az építőiparban a legmagasabb (7%-os) a külföldi munkavállalók aránya, legnagyobb számban pedig a feldolgozóiparban helyezkednek el. Az építőiparban a külföldi munkavállalók nagy számának zömét, 92%-át román állampolgárságú munkavállalók adják. Hasonlóan nagy, 90% körüli a román állampolgárok aránya az idegenforgalomban, ahol a munkavállalók szintén viszonylag nagy aránya (3%-a) külföldről érkezik. Figyelemreméltó, hogy a román állampolgárságú munkavállalók a gazdasági szolgáltatások szektorában is jelentős súlyt képviselnek a külföldiek között. Az EU25 tagországokból érkező külföldi munkavállalók egyedül a feldolgozóiparban vannak – több mint kétszeres – túlsúlyban a román állampolgárokkal szemben.

6.3.7. Ábra: Az EU25 tagországok és Románia állampolgárainak aránya a külföldi munkavállalók között, gazdasági ágak szerint, 2006. szeptember (%)

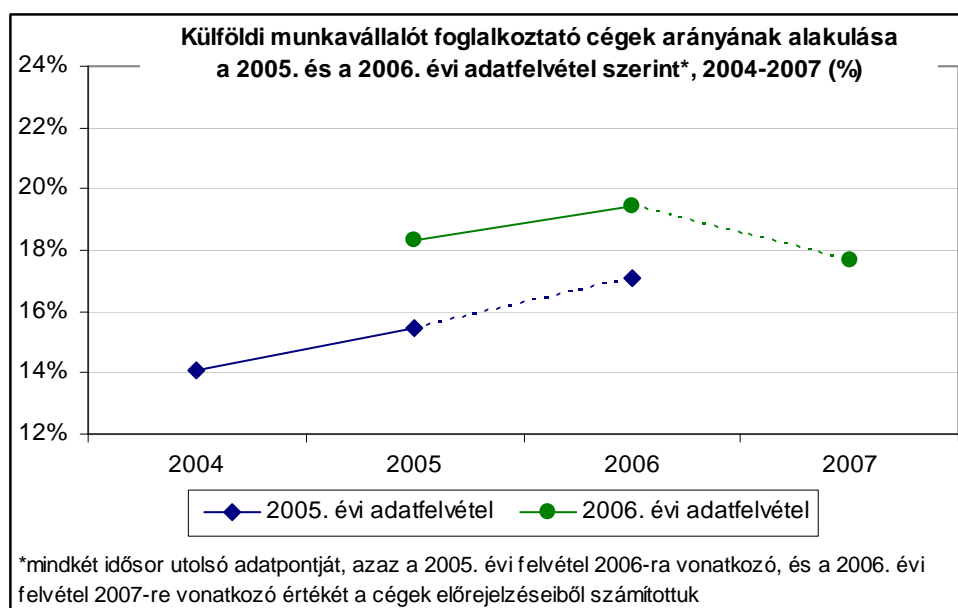
Súlyozás: létszamarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 2005. és a 2006. évi adatfelvétel alapján felrajzolhatunk két idősort, amelyek a 2004 és 2007 közötti időszakot fedik le. A két idősor a 2005. és a 2006. évre vonatkozóan átfedi egymást. A korábbi felvételben a külföldieket foglalkoztató cégek aránya alacsonyabb (14-17%-os) szinten mozog, mint a 2006. évi adatfelvétel alapján számolt (18-20%-os) aránymutató. Ez az eltérés a két felvétel sokasági ismérvek szerinti súlyozásának torzító hatásából adódik. Megállapíthatjuk, hogy 2004-és 2006 között kismértékben, évi 1,5 százalékponttal nőtt a külföldi állampolgárt foglalkoztató cégek aránya. A 2006. évi felvétel tényadataiból az is kitűnik, hogy a 2005. évi adatfelvételben a cégek mind a 2006. évi változás irányát, mind annak ütemét⁹ pontosan jelezték előre. A két adatfelvétel eredményei közötti

⁹ A 2005. évi felvételben a foglalkoztatott külföldi munkavállalók létszámváltozására vonatkozó válaszokban torzítást fedeztünk fel. Az adatok alapján a torzítás abból fakadt, hogy a 2005-ben külföldi munkavállalókat nem foglalkoztató cégeknél a kérdezők nem minden esetben rögzítették azt, hogy nem is változik a külföldiek létszáma, vagyis azt, hogy a cég 2006-ban sem kíván foglalkoztatni külföldi állampolgárt. Ennek következtében ezeket tévesen olyan cégekként vettük volna számításba, amelyeknél a megkérdezett nem tudott válaszolni a kérdésre. A torzítást csökkentésére a következő eljárást alkalmaztuk: Feltételeztük, hogy azon cégek aránya, amelyek 2005-ben nem foglalkoztattak külföldieket ugyanakkora kellene, hogy legyen a külföldiek számát nem változtatók között, mint 2005-ben a teljes mintára vonatkozóan. Ez a feltételezés azért fogadható el, mert a válaszadók 97%-a nem tervezett változást, így ezek összetétele sem térhet el számottevően a teljes mintától. Feltételeztük továbbá, hogy azok, akik 2005-ben foglalkoztattak külföldi munkavállalót, mindig megmondták, ha

párhuzam, ami a kölcsönzött munkaerő kapcsán is felismerhető, növeli a 2007. évre vonatkozó előrejelzés megbízhatóságát. 2007-ben várhatóan mérséklődik a külföldi állampolgárok súlya a foglalkoztatásban. A külföldi munkavállalót foglalkoztató cégek aránya 2007-ben a 2006. évi 19,4%-os szintről 17,7%-ra esik vissza. Az adatfelvételekből számított idősorokat a regisztrált külföldi munkavállalók számának alakulásával összevetve (lásd a 6.3.1. ábrát) azt látjuk, hogy a külföldi munkavállalók foglalkoztatásában a hivatalos nyilvántartás szerint már 2005-ben csökkenés következett be, ami 2006-ban lassabb ütemben folytatódott, a felvételek eredményeiben azonban ez először egy lassabb ütemű növekedésként jelentkezett, és a 2007-re vonatkozó előrejelzésben mutatkozik először csökkenés.

6.3.8. Ábra: Külföldi munkavállalót foglalkoztató cégek arányának alakulása a 2005. és a 2006. évi adatfelvétel szerint*, 2004-2007

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

nem terveztek változást a létszámban. Azt, hogy ezeknek a cégeknek a száma hány százalékot kell, hogy kitegyen a nem változtatók között, - a fent említett feltételezésre alapozva - a minta 2005. évben külföldieket foglalkoztató/nem foglalkoztató cégek szerinti megoszlásából becsültük, és ehhez igazítottuk – szintén a mintamegoszlás alapján - a külföldieket 2005-ben nem foglalkoztató, és felvételt sem tervező cégek számát.

6.4. Munkaerő-kölcsönzés

A munkaerő-kölcsönzés lehetőségével a nagyobb arányban élnek a nagyobb létszámú cégek. 2006-ban minden régióban, és minden létszámkategóriában nőtt a kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya, a növekedés üteme 0,9%-ot tett ki. A munkaerő-kölcsönzés a nyugat-dunántúli régióban a legelterjedtebb, és az észak-alföldi, észak-magyarországi térségben a legkevésbé elterjedt. Összességében megállapítható, hogy a jobb munkaerőpiaci helyzetben lévő régiókban átlagon felüli ennek foglalkoztatási módnak az elterjedtsége.

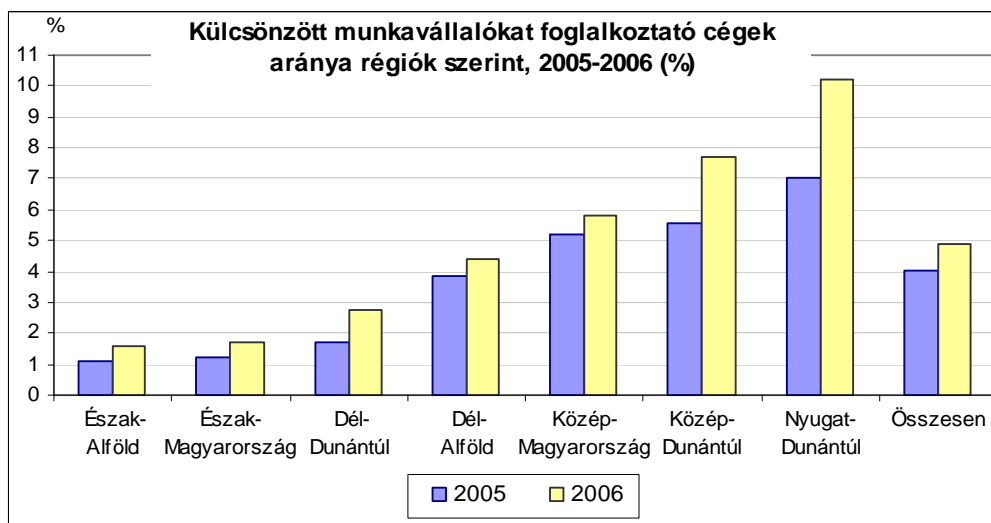
6.4.1. Táblázat: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya létszámkategóriák és régiók szerint, 2005-2006 (%)

Régió	Létszám-kategóriák									
	Mikro-vállalkozás (0-9 fő)		Kis-vállalat (10-49 fő)		Közepes vállalat (50-249 fő)		Nagy-vállalat (249 fő felett)		Összesen	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Közép-Magyarország	3,1	4,3	3,7	4,1	16,5	18,0	31,4	35,0	5,2	5,8
Közép-Dunántúl	0,0	3,3	2,8	5,1	10,3	10,3	38,7	45,2	5,6	7,7
Nyugat-Dunántúl	5,9	11,1	4,2	6,6	10,1	13,2	29,6	40,0	7,0	10,2
Dél-Dunántúl	2,5	1,3	0,9	2,5	4,0	4,7	14,5	14,5	1,7	2,7
Dél-Alföld	2,1	0,0	2,6	3,5	7,3	7,8	31,9	33,8	3,8	4,4
Észak-Alföld	0,0	0,0	0,4	0,5	3,0	4,8	14,6	20,3	1,1	1,6
Észak-Magyarország	0,0	0,0	0,0	0,0	5,8	7,3	17,1	27,6	1,2	1,7
Összesen	2,0	2,4	2,6	3,3	10,0	11,3	27,2	32,9	4,0	4,9

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

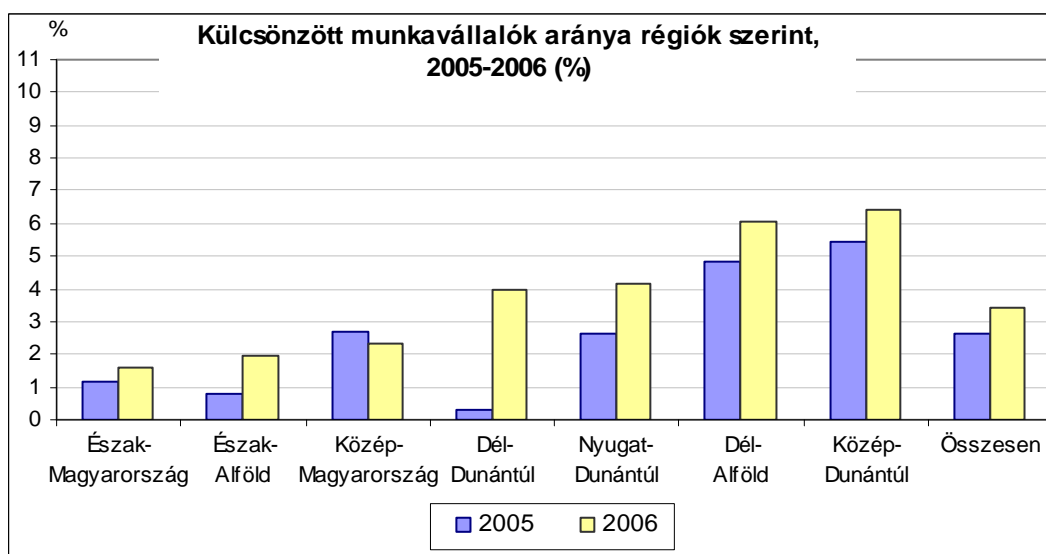
6.4.1. Ábra: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2005-2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Hasonló képet mutat a kölcsönzött munkavállalók régiók szerinti aránya, azzal a különbséggel, hogy e tekintetben a közép-magyarországi régió kissé hátrébb szorult, míg a dél-alföldi régió előrébb került a térségek rangsorában. Ez azzal magyarázható, hogy a fővárosban és a központi régióban ugyan elterjedt a munkaerő-kölcsönzés mint foglalkoztatási forma, de ebben – a dél-alföldi vagy dél-dunántúli régiókhoz képest – kisebb az élők munkavállaló-igényes fizika foglalkozások súlya, így a kölcsönzött munkavállalók aránya is alacsonyabb.

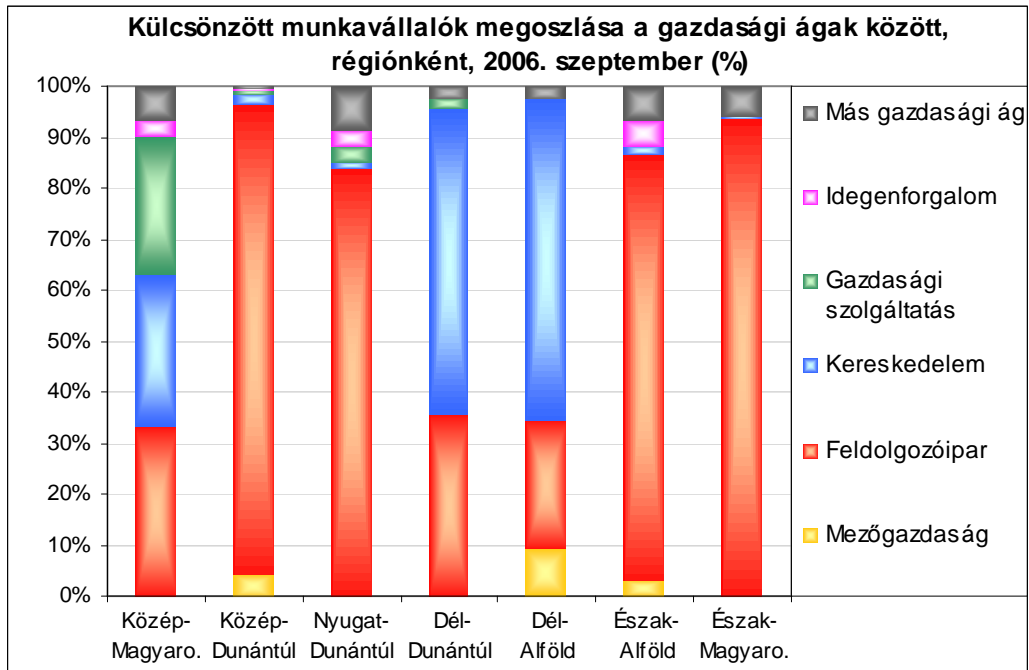
6.4.2. Ábra: A kölcsönzött munkavállalók aránya régiók szerint, 2005-2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Ezt alátámasztja a 6.4.3. ábra, amelyen látható, hogy a közép-magyarországi régióban a legmagasabb a gazdasági szolgáltatásban foglalkoztatott kölcsönzött munkavállalók aránya, miközben a feldolgozóiparban foglalkoztatottak aránya átlagon aluli. Ennek további értelmezéséhez a 6.4.4. ábrán megfigyelhetjük, hogy kölcsönzött munkavállalók aránya a feldolgozóipari foglalkoztatásban a legmagasabb, viszont meglepően alacsony az építőiparban.

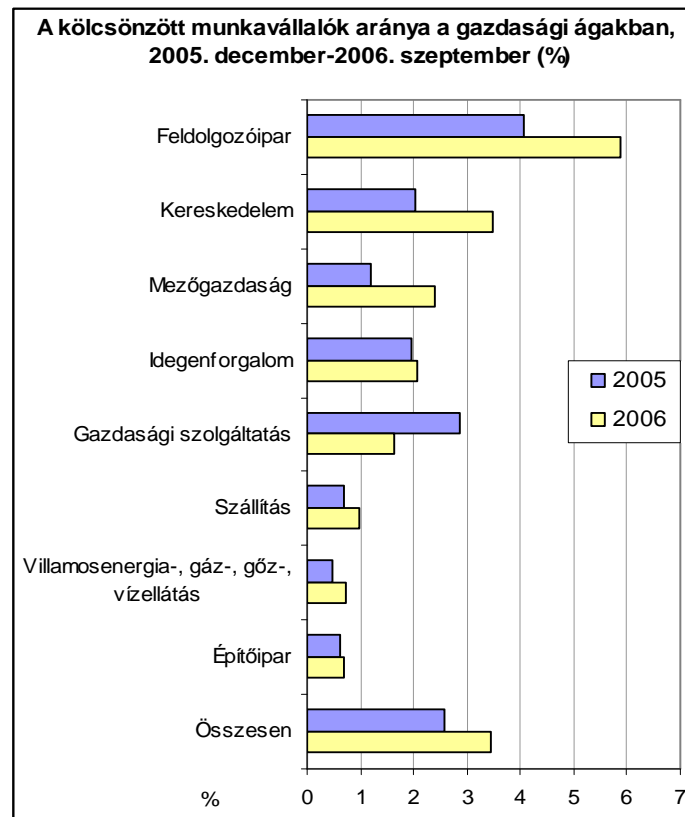
6.4.3. Ábra: Kölcsönzött munkavállalók megoszlása a gazdasági ágak között, régióként, 2006. szeptember (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

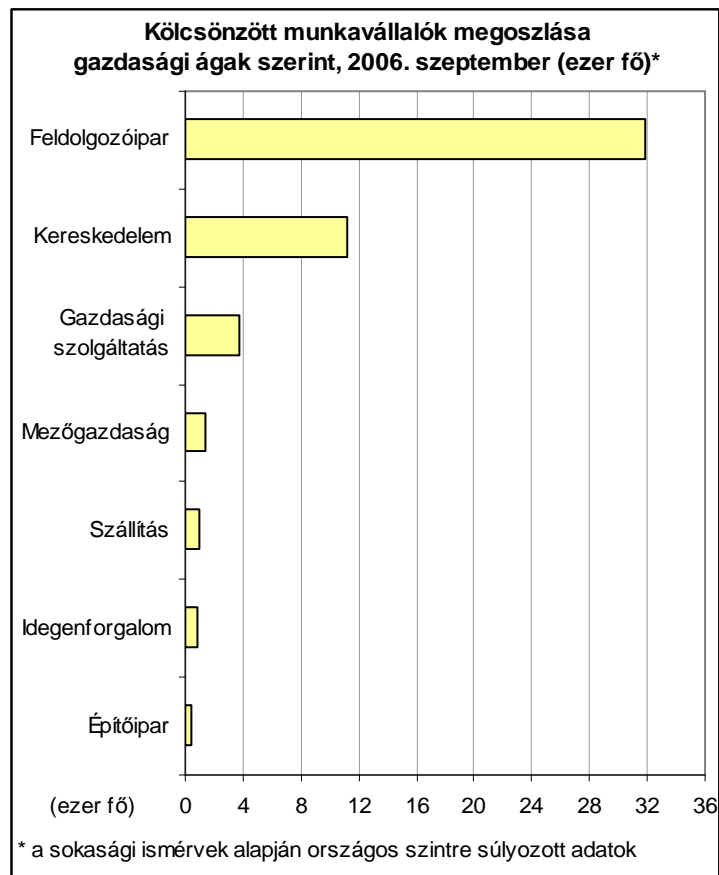
6.4.4. Ábra: A kölcsönzött munkavállalók aránya a gazdasági ágakban, 2005-2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Országos szinten az építőiparnak egyébként is csekély szerepe van a kölcsönzött munkavállalók foglalkoztatásában, hasonlóan a mezőgazdasághoz, idegenforgalomhoz, vagy a szállítás, raktározás gazdasági ághoz. A gazdasági szolgáltatásokat nyújtó, illetve kereskedelmi tevékenységet végző cégek már a nagyobb szeletet képviselik a kölcsönzött munkaerő alkalmazásából. A munkaerő-kölcsönzésben kiemelkedően a legmagasabb szerepet a feldolgozóipari vállalkozások töltik be (lásd a 6.4.5. ábrát).

6.4.5. Ábra: A kölcsönzött munkavállalók megoszlása gazdasági ágak szerint, 2006 szeptember (ezer fő)*

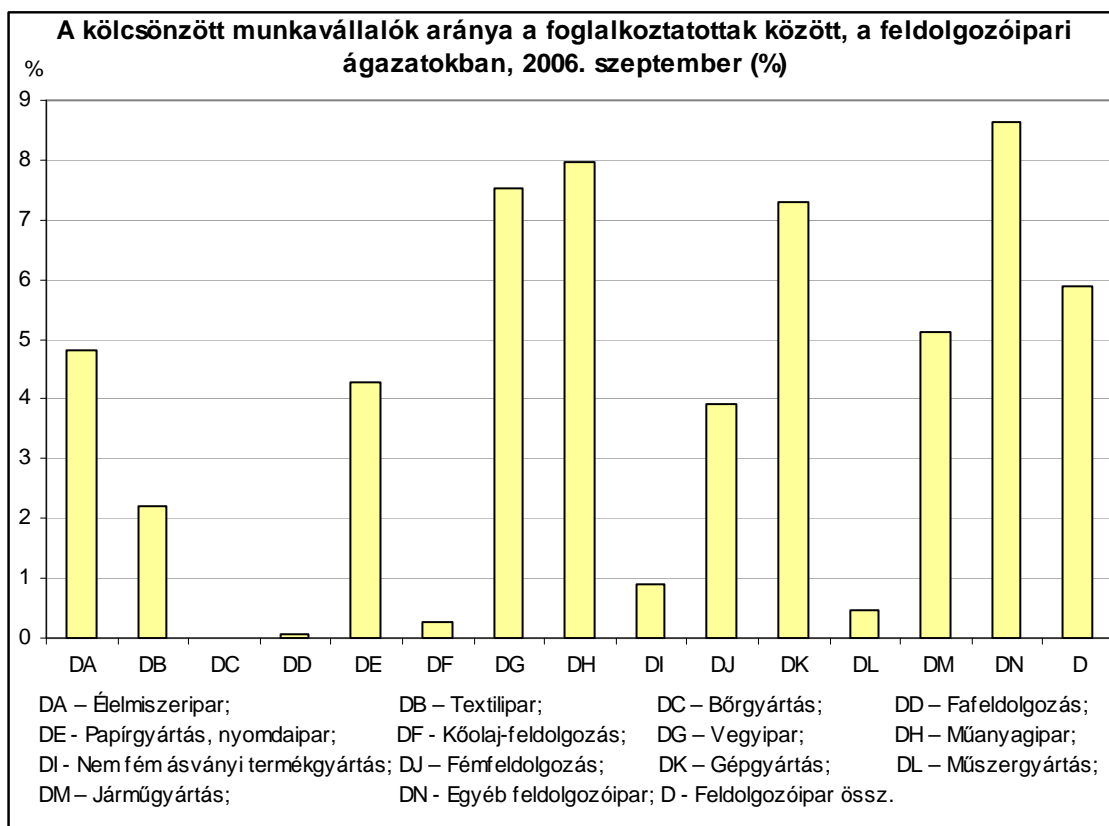

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A kölcsönzött munkavállalók aránya a feldolgozóipari ágazatok közül a vegyiparban, a műanyagiparban, a gépgyártásban magasabb a feldolgozóipari átlagnál. Szembetűnően alacsony a kölcsönzött munkaerő aránya a bőrgyártásban, a fafeldolgozásban, a kőolaj-feldolgozásban, a nem fém ásványi termékgyártásban, valamint a műszergyártásban (lásd a 6.4.6. ábrát).

6.4.6. Ábra: A kölcsönzött munkavállalók aránya a foglalkoztatottak között, a feldolgozóipari ágazatokban, 2006. szeptember (%)

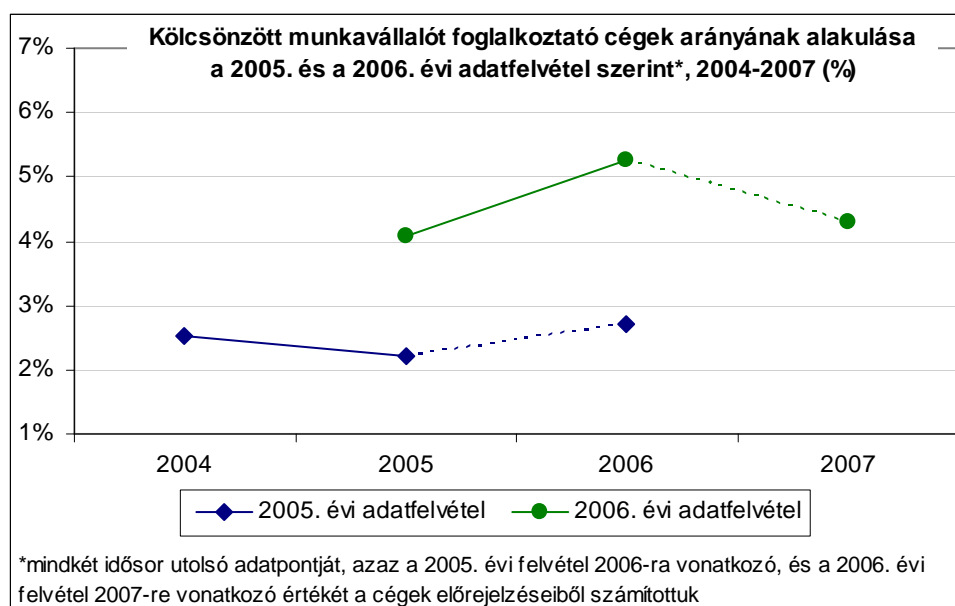

Súlyozás: létszamarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldiek foglalkoztatásával kapcsolatos eredményekhez hasonlóan a kölcsönzött munkaerő alkalmazásának 2006. évi növekedésére is pontos előrejelzést adtak a cégek a 2005. évi felvétel során. A növekedés üteme – a 2006. évi adatfelvétel alapján – az előrejelzettnél nagyobbak bizonyult. Az aktuális prognózis szerint 2007-ben a munkaerőt kölcsönző cégek aránya 5,2%-ról 4,3%-ra mérséklődik. A 2006-ban kölcsönzött munkaerőt alkalmazó cégek 17%-a tervezi növelni, 12%-a pedig csökkenteni a kölcsönzött munkavállalók számát. A csökkenést tervezők közül minden harmadik cég várhatóan teljesen beszünteti a munkaerő-kölcsönzést. Ezzel szemben a 2006-ban munkavállalót nem kölcsönző cégeknek csak elenyésző hányada, mindössze 0,3%-a tervezi, hogy 2007-ben él a munkaerő-kölcsönzés lehetőségével. Az eredmények arra utalnak, hogy a foglalkoztatásnak ez a formája a cégek egy nem jelentéktelen részének (17%-ának) megfelelt ugyan, de a kölcsönzött munkaerőt eddig (2006-ban) nem alkalmazó cégek közül kevesen ismerik a munkaerő-kölcsönzés lehetőségeit vagy a vállalkozásuk számára kínáló előnyeit.

6.4.7. Ábra: Kölcsönzött munkavállalót foglalkoztató cégek arányának alakulása a 2005. és a 2006. évi adatfelvétel szerint*, 2004-2007 (%)

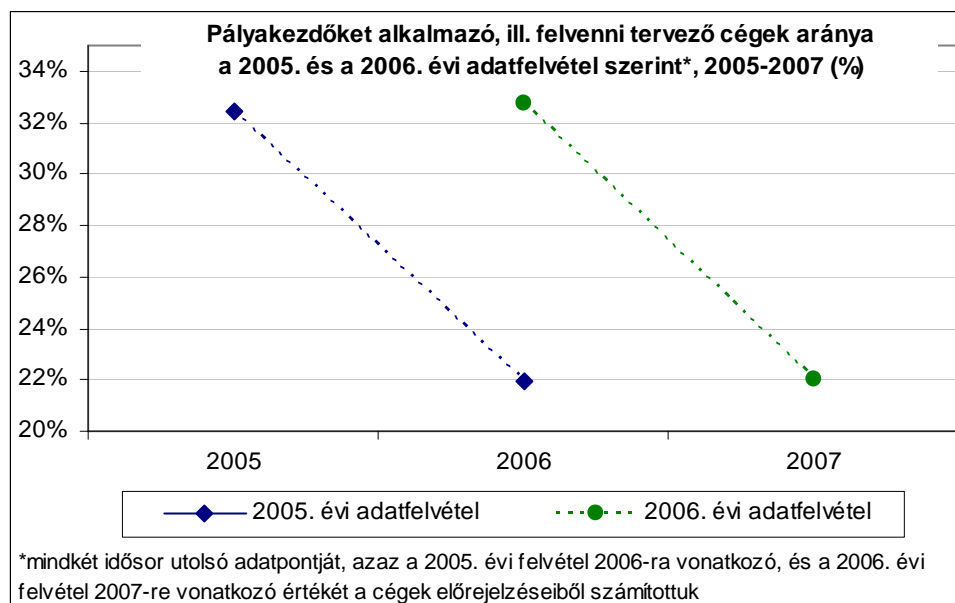
Súlyozás: létszamarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.5. Pályakezdők foglalkoztatása

A pályakezdőket alkalmazó, illetve felvenni tervező cégek arányának alakulását tekintve egyértelmű negatív irányú elmozdulás állapítható meg 2005 és 2006 között. Mind a 2005. évi, mind a 2006. évi felvétel a pályakezdőket felvevő cégek arányának visszaesését vetítette előre. Az is igaz, hogy a visszaesés 2006-ban az előrejelzésekhez képest nem következett be, illetve feltehetően csak kismértékben valósult meg. Ez arra vezethető vissza, hogy 2005-ben, a felvétel idején még nem voltak ismertek a foglalkoztatási kedvezményekre vonatkozó információk. Mégsem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy 2006-ban a vállalkozások a pályakezdők foglalkoztatására nézve ismét kedvezőtlen előrejelzést adtak. A pályakezdők elhelyezkedését segítő Start program keretében 2005. október 1-je, a kedvezmény alkalmazása óta 44 ezer fiatal igényelt Start kártyát, és az érdeklődés változatlanul nagy a fiatalok körében. Ennek tükrében a negatív kilátások részben megalapozatlannak vagy túlzottnak is tűnhetnek, másrészt az is érzékelhető, hogy a munkáltatók óvatosan terveznek a következő évre, így hajlamosak alulbecsülni a pályakezdők iránt várható keresletüket. Ennek alátámasztására azonban csak több megfigyelési időpont nyújtana lehetőséget.

6.5.1. Ábra: Pályakezdőket alkalmazó, ill. felvenni tervező cégek aránya a 2005. és a 2006. évi adatfelvétel szerint*, 2005-2007 (%)

Súlyozás: létszamarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A munkáltatók pályakezdők foglalkoztatásával kapcsolatos elégedetlenségére utal a 6.5.1. táblázat. A 2006-ban pályakezdőt felvevő cégek többsége, 56%-a ugyanis úgy gondolja, hogy 2007-ben már nem vesz fel új pályakezdőt.

6.5.1. Táblázat: Pályakezdők felvételét tervező/nem tervező cégek aránya aszerint, hogy 2006-ban vettek-e fel pályakezdőt, vagy nem (%)

		Vettek-e fel pályakezdőt 2006-ban?		
		nem	igen	Összesen
Várhatóan vesznek-e fel pályakezdőt 2007- ben?	nem	89%	56%	78%
	igen	11%	44%	22%
Összesen		100%	100%	100%

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Az átlagosnál magasabb a 2007-ben pályakezdők felvételét tervező cégek aránya a feldolgozóiparban, az idegenforgalomban, a szállítás, raktározás gazdasági ágban a gazdasági szolgáltatások szektorában és az egészségügyben.

6.5.2. Táblázat: A pályakezdőket 2006-ban felvevő, illetve 2007-ben felvenni tervező cégek aránya (%)

Gazdasági ág	Pályakezdőket ...	
	2006-ban felvevő cégek aránya	2007-ben felvenni tervező cégek aránya
Mezőgazdaság	18,6	13,9
Bányászat	10,9	19,3
Feldolgozóipar	33,2	25,3
Villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás	24,8	11,4
Építőipar	26,7	19,5
Kereskedelem	31,1	19,3
Idegenforgalom	50,8	28,4
Szállítás	34,4	23,8
Pénzügyi szektor	42,5	12,8
Gazdasági szolgáltatás	32,8	25,0
Oktatás	59,3	16,0
Egészségügy	48,1	25,0
Összesen	32,6	22,0

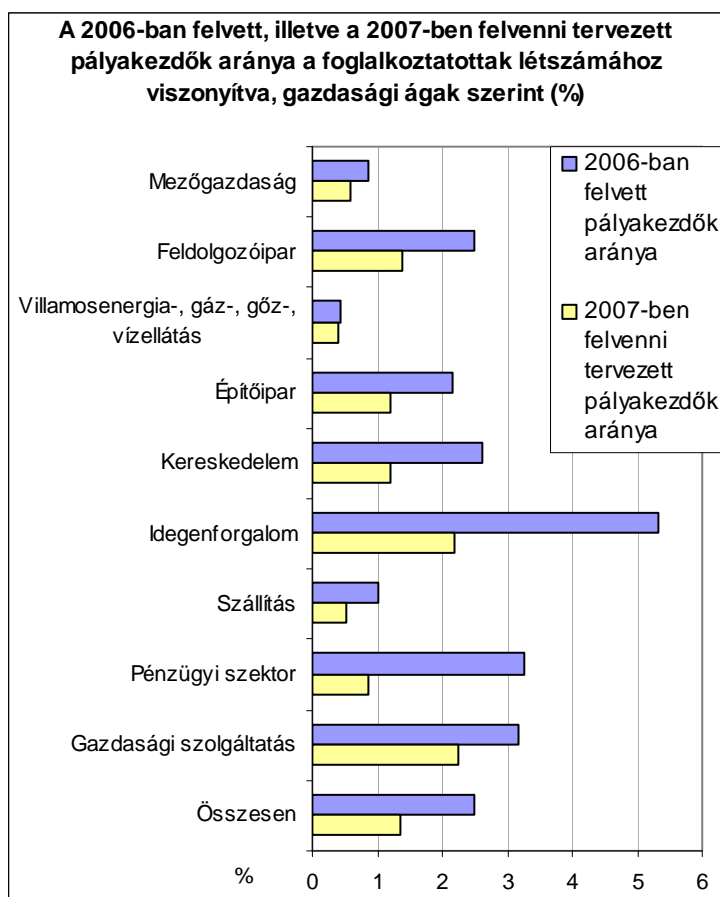
Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A pályakezdőknek a nagyobb cégeknél egyértelműen nagyobb az esélyük az elhelyezkedésre. Míg a kis- és közepes vállalkozásoknak csak 20-30%-a tervezi pályakezdők felvételét, a nagy, legalább 250 főt foglalkoztató cégek körében ez az arány a 60%-ot is meghaladja. A visszafogott várakozások a felvenni kívánt pályakezdők számában is megmutatkoznak. A 6.5.2. ábrán látható, hogy a 2006-ban felvett pályakezdők a foglalkoztatottak létszámának 2,5%-át tették ki, míg az előrejelzések szerint 2007-ben ez az arány 1,3%-ra mérséklődik. Mind a 2006-ban felvett, mind a felvenni tervezett pályakezdők aránya az idegenforgalomban és a gazdasági szolgáltatások szektorában magasabb az átlagosnál. A pénzügyi szektorban ugyan magas a 2006-ban foglalkoztatott pályakezdők aránya, de ezek a cégek pályakezdők iránti igényük jelentős visszaesését jelezték.

A külföldi tulajdon arányának nincs meghatározó szerepe abban, hogy a cégek hány százaléka tervezi pályakezdők felvételét.

6.5.2. Ábra: A 2006-ban felvett, illetve a 2007-ben felvenni tervezett pályakezdők aránya a foglalkoztatottak létszámához viszonyítva, gazdasági ágak szerint (%)

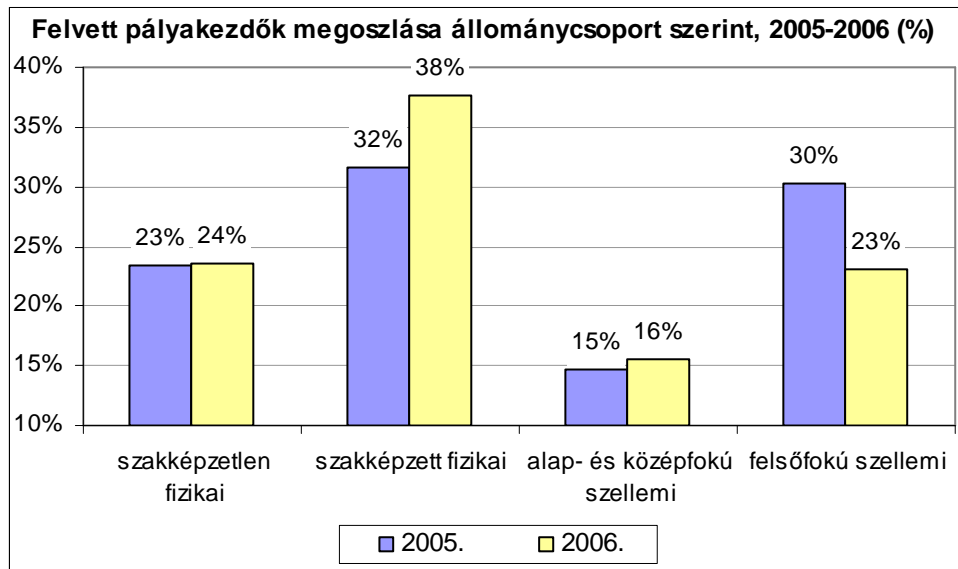

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Már a 2005. évi felvétel során is jelezték a cégek, hogy nagy és várhatóan növekvő az igény a szakképzett pályakezdők iránt, valamint mérséklődik a kereslet a pályakezdők iránt a felsőfokú végzettséget igénylő szellemi foglalkozásokban. Ezek a

várakozások a 2005. és a 2006. évre vonatkozó tényadatokat tekintve beigazolódtek (lásd a 6.5.3. ábrát). Érdekes ugyanakkor, hogy a szakképzetlen, betanított munkaerő súlya a pályakezdők foglalkoztatásában nem mérséklődött 2006-ban.

6.5.3. *Ábra: Felvett pályakezdők megoszlása állománycsoport szerint, 2005-2006 (%)*

Súlyozás: létszamarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Emellett a 6.5.4. ábrából kitűnik, hogy pályakezdők iránt több, felsőfokú végzettséget igénylő munkakörben is számottevő kereslet várható 2007-ben. A felvenni tervezett pályakezdők megoszlását tekintve jelentős igényre lehet számítani a mérnöki, elsősorban gépészmérnöki területen, az informatikai, szoftverfejlesztői munkakörökben, valamint műszaki és termelésirányításban. A pályakezdők viszonylag keresettebbek lesznek a gazdasági szolgáltatásokkal, kereskedelemmel valamint az értékesítéssel kapcsolatos közép- és felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozási területeken. A többnyire középfokú végzettséget igénylő munkakörök közül kiemelkedő a cégek kereslete a pályakezdők iránt az irodai adminisztrációban, irodavezetésben, de a közép- és felsőfokú végzettséget igénylő gazdasági ügyintéző pozíciókra is sokan tervezik pályakezdők felvételét 2007-ben. A pályakezdők felvételére vonatkozó tervekben az értékesítéshez fűződő, valamint az értékesítést támogató foglalkozások előtérbe kerülése feltehetően a belföldi és a külföldi verseny élénkülésével, s ennek kapcsán az eladásösztönzés szerepének növekedésével hozható összefüggésbe. Emellett az igényekben megfigyelhető a piacképes műszaki szakismeret iránti igény szerepe is, ami gyakran párosul a termeléssel, termelésirányítással, gazdasági vezetéssel kapcsolatos ismeretek iránti igénnyel. Az ezredforduló után felgyorsult a gazdasági és munkaerőpiaci szerkezetváltás azon folyamata, amelyben a rutinmunka helyett egyre inkább a szakképzettséget igénylő nem rutin feladatok kerülnek előtérbe. A rutinmunkát igénylő állások száma valóban folyamatosan csökkent az elmúlt években, csakúgy, mint a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező munkavállalók aránya. A pályakezdők iránti

keresletből azonban az is kitűnik, hogy a termelés néhány területéről még mindig nem szorult ki a szakképesítést nem igénylő rutinmunka, és továbbra is nagy számban keresnek betanított munkásokat. A *Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők* foglalkozási területre – az adatokat nemzetgazdasági szintre súlyozva – 3628 pályakezdő felvételét tervezik a cégek, ami az összes tervezett felvételi létszám jelentős részét, 14,4%-át teszi ki. Ebben a foglalkoztatási csoportban jelentős, majd 40%-os az alapszintű készségeket igénylő gyártósori összeszerelő munkakörök súlya a pályakezdők iránti keresletben. Az is igaz, hogy a gyártósori összeszerelők iránti kereslet más munkakörökhöz képest sokkal koncentráltabban jelentkezik, 116 cég 1410 pályakezdőt keres ilyen típusú munkára. Más szóval kevés nagy ipari cég lassítja a rutinmunka visszaszorulásának ütemét.

6.5.4. Ábra: 2007-re pályakezdek felvételét tervező cégek száma, a felvenni tervezett pályakezdek száma, valamint a felvenni tervezett pályakezdek megoszlása a foglalkozás-csoportok között, ill. ezeken belül, az első 5 jelentősebb munkakör között

Foglalkoztatás-csoportok és munkakörök megnevezése	Pályakezdek felvételét tervező cégek száma	Felvenni tervezett pályakezdek száma	Felvenni tervezett pályakezdek megoszlása a foglalkozás-csoportok között, illetve ezeken belül a munkakörök között
	db	fő	%
Törvényhozók, igazgatási, érdekképviseleti vezetők, gazdasági vezetők	230	319	1,3
Egyéb kiszerv.ek vezetői (igazgató, elnök, menedzser)	27	42	13,3
Műszaki tev.et folytató részegység vezetője	26	32	10,2
Területi közig., igazságszolg. középszintű vezetője	5	27	8,5
Vendéglátó tev.et folytató részegység vezetője	23	23	7,4
Építőipari tev.et folyt.részegység közvetlen termelésir.	19	23	7,2
Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	1384	3203	12,7
Szoftverfejlesztő, informatikus	111	579	18,1
Egyéb, magasabb képzettséget igénylő számítástechnikai fogl.	38	419	13,1
Gépészmérnök	131	305	9,5
Egyéb mérnökök	128	278	8,7
Gyógyszerész	182	189	5,9
Egyéb, felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások	1388	3438	13,7
Egyéb gazdasági ügyintézők	158	405	11,8
Egyéb ügyintézők	65	403	11,7
Egyéb keresk.-i, áruforgalmi, értékesítési ügyintézők	128	397	11,5
Számítógéphálózat-üzemeltető	3	325	9,4
Ügynök (szolg.i, kereskedelmi)	33	164	4,8
Irodai és ügyviteli (ügyfélforgalmi) jellegű foglalkozások	662	2295	9,1
Egyéb irodai jellegű foglalkozások	43	1452	63,3
Irodai adminisztrátor, írnok	269	376	16,4
Bolti pénztáros	48	98	4,3
Könyvelő (analitikus)	60	79	3,5
Számítástechnikai adminisztratív jellegű foglalkozások	43	67	2,9
Szolgáltatási jellegű foglalkozások	1637	3629	14,4
Eladó	656	1493	41,1
Vagyonőr	67	504	13,9
Felhasználó, vendéglátó-ipari eladó (pl. pincér, bárpincér)	290	466	12,8
Egyéb vendéglátó-ipari foglalkozások	14	187	5,1
Utaskísérő, légiutas-kísérő	23	164	4,5
Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások	73	103	0,4
Egyéb növénytermesztési és kertészeti foglalkozások	23	23	22,1
Park- és kertépítő, -gondozó	17	19	18,2
Általános állattartó és -tenyésztő	6	11	10,9
Általános mezőgazd.i foglalkozások	3	10	10,1
Sertéstartó és -tenyésztő	2	6	5,6
Ipari és építőipari foglalkozások	3477	7039	28,0
Lakatos	426	724	10,3
Gépjármű- és motorszerelő, -javító	272	635	9,0
Szabó, varrónő, modellkészítő	187	550	7,8
Sütő-, tésztaipari munkás, pék	268	505	7,2
Kőműves	285	429	6,1
Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők	801	3628	14,4
Gyártósori összeszerelő	116	1410	38,9
Finomkerámia-terméket gyártó gépkezelő	13	657	18,1
Fémmezmunkáló gépkezelő	62	152	4,2
Egyéb feldolgozóipari gépek kezelői, gyártósori összeszerelők	30	108	3,0
Egyéb könnyűipari gépkezelők és gyártósor mellett dolgozók	19	108	3,0
Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások	498	1506	6,0
Egyéb segédmunkások (pl. alkalmi munkás)	252	630	41,9
Kézi anyagmozgató, csomagoló	51	276	18,3
Egyéb örök és hasonló jellegű egyszerű foglalkozások	65	226	15,0
Egyszerű szolg.i jellegű foglalkozások	11	103	6,8
Konyhai kisegítő	44	70	4,7

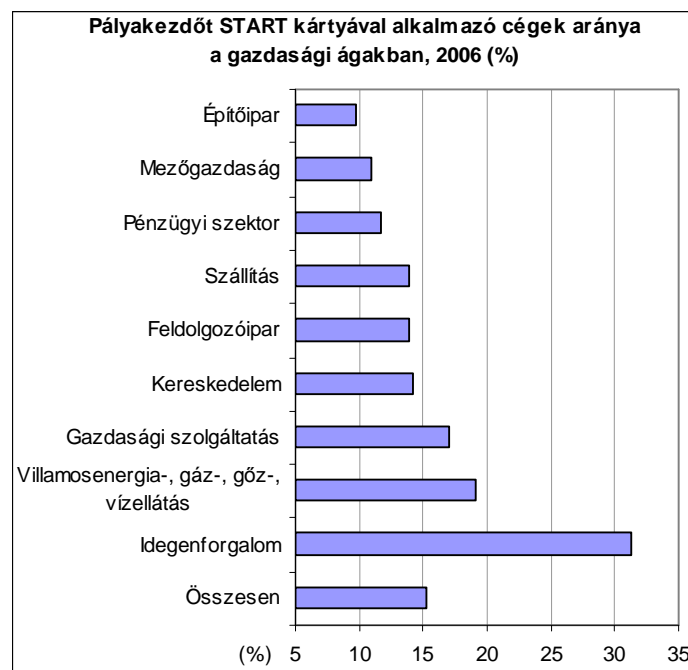
Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.6. Start kártyával foglalkoztatott pályakezdők

A pályakezdők elhelyezkedését segítő Start program keretében 2005. október 1-je, a kedvezmény bevezetése óta 44 ezer fiatal igényelt Start kártyát. A munkaügyi központok adatai alapján az érdeklődés változatlanul nagy a fiatalok körében. Nemzetgazdasági szinten a cégek 15%-a élt a Start kártyás pályakezdők foglalkoztatásának lehetőségével. A pályakezdők foglalkoztatásának ez a formája az idegenforgalomban terjedt el a legjobban. Eben a gazdasági ágban a Start kártyás pályakezdőket alkalmazó cégek aránya a 30%-ot is meghaladja, de még a Start-kártya használatának legkisebb elterjedtségét mutató építőiparban is minden tizedik cég élt ezzel a lehetőséggel – már a bevezetést követő első évben.

6.6.1. Ábra: Pályakezdőket Start kártyával alkalmazó cégek aránya a gazdasági ágakban, 2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A Start kártyával foglalkoztatottak száma az ipari és építőipari, a járművezető, gépkezelő és összeszerelő foglalkozásokban a legnagyobb, és elterjedt a felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozásokban is, mint pl. kereskedelmi vagy mérnöki, gépészmérnöki munkakörökben. A legnagyobb számban gyártósori összeszerelőket és eladókat foglalkoztatnak a cégek a Start kártyás kedvezmények igénybevételével, de kiemelkedő a Start kártyás pályakezdők száma a lakatos, gépjárműszerelő, -javító, forgácsoló, fémmegmunkáló és az irodai adminisztrátor munkakörökben is. Összességében a Start kártya alkalmazásában a szakképesítést igénylő fizikai

foglalkozásoknak van a legnagyobb súlya, de gyakran veszik igénybe a pályakezdők, ill. a munkáltatók a szellemi, és a felsőfokú munkakörökben is.

Egyértelmű az összefüggés mind a külföldi tulajdon, mind a cégméret és a pályakezdők alkalmazása között. A részben vagy tisztán külföldi tulajdonú cégek között, valamint a nagyobb vállalatok között gyakoribb a START kártyával rendelkező pályakezdők foglalkoztatása. Ez az összefüggés mindkét esetben arra vezethető vissza, hogy a külföldi tulajdonú, illetve a nagyobb cégek körében a pályakezdőket alkalmazók aránya is nagyobb, és ez a különbség tükröződik a START kártya elterjedtségében is.

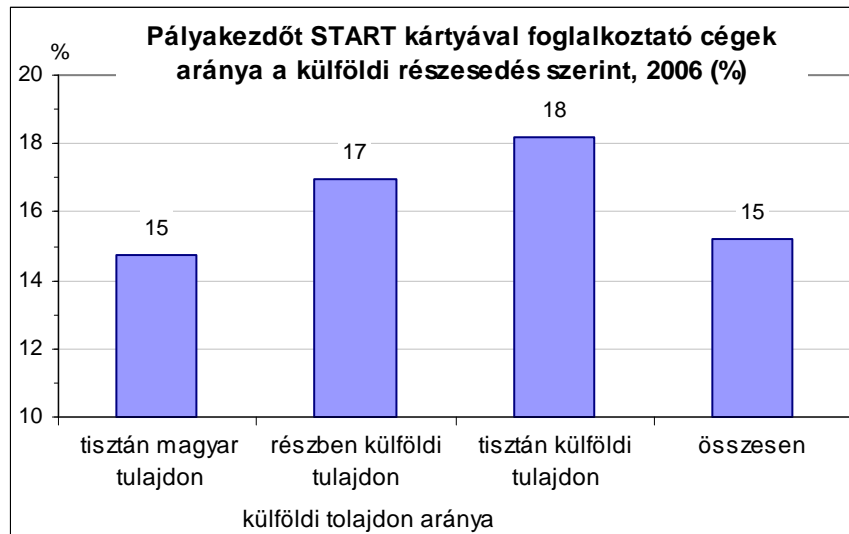
6.6.2. Ábra: Pályakezdőket Start kártyával foglalkoztató cégek száma, a foglalkoztatott pályakezdők száma, és a pályakezdők megoszlása a foglalkozás-csoportok között, ill. ezeken belül, az első 5 jelentősebb munkakör között

Foglalkoztatás-csoportok és munkakörök megnevezése	Pályakezdőt START kártyával alkalmazó cégek száma	START kártyával alkalmazott pályakezdők száma	START kártyával alkalmazott pályakezdők megoszlása a foglalkozás- csoportok között, illetve ezeken belül a munkakörök között
Törvényhozók, igazgatási, érdekképviseleti vezetők, gazdasági vezetők	58	79	2,1
Mezőgazd.i, erdészeti tevék.folyt.részegys.közvetlen term.ir.	7	12	15,2
Ipari tev.et folytató részegység közvetlen termelésir.	6	16	20,3
Kereskedelmi tev.et folytató részegység vezetője	5	5	6,3
Számviteli, pénzügyi tev.et folytató részegység vezetője	5	5	6,3
Mezőgazd.i, erdészeti tevékenys. folytató részegys vezetője	4	5	6,3
Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	343	553	14,4
Gépészmérnök	42	72	13,0
Egyéb mérnökök	31	51	9,2
Mezőgazd.i mérnök	27	38	6,9
Közgazdász	24	33	6,0
Piackutató, reklám- és marketingtev.et végző	20	24	4,3
Egyéb, felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások	395	682	17,8
Kereskedelmi ügyintéző	45	60	8,8
Egyéb keresk.-i, áruforgalmi, értékesítési ügyintézők	34	64	9,4
Egyéb ügyintézők	33	60	8,8
Pénzügyi ügyintéző	29	60	8,8
Minőségi, műszaki, biztonsági ellenőr	27	44	6,5
Irodai és ügyviteli (ügyművelői) jellegű foglalkozások	168	255	6,7
Irodai adminisztrátor, írnok	57	93	36,5
Könyvelő (analitikus)	20	23	9,0
Titkárnő	16	18	7,1
Egyéb irodai jellegű foglalkozások	14	35	13,7
Számítástechnikai adminisztratív jellegű foglalkozások	11	18	7,1
Szolgáltatási jellegű foglalkozások	193	390	10,2
Eladó	87	186	47,7
Felhasználó, vendéglátó-ipari eladó (pl. pincér, bárpincér)	31	49	12,6
Szakács	21	31	7,9
Egyéb kereskedelmi foglalkozások	10	20	5,1
Áru-összeállító	8	26	6,7
Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások	26	46	1,2
Szarvasmarhatartó és -tenyésztő	4	6	13,0
Sertéstartó és -tenyésztő	4	6	13,0
Egyéb növénytermesztési és kertészeti foglalkozások	3	7	15,2
Dísznövény- és virágtermesztő	2	2	4,3
Általános állattartó és -tenyésztő	2	2	4,3
Ipari és építőipari foglalkozások	361	879	22,9
Lakatos	42	84	9,6
Gépjármű- és motorszerező, -javító	23	96	10,9
Forgácsoló	21	60	6,8
Szabó, varrónő, modellkészítő	20	41	4,7
Raktárkezelő	17	55	6,3
Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők	150	784	20,5
Gyártósori összeszerelő	26	457	58,3
Fémmezmunkáló gépkezelő	20	74	9,4
Mezőgazd.i erőgépvezető, -kezelő	15	20	2,6
Műanyag-feldolgozó	11	50	6,4
Tehergépkocsi-vezető	7	7	0,9
Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások	74	163	4,3
Egyéb segéd munkások (pl. alkalmi munkás)	37	88	54,0
Kézi anyagmozgató, csomagoló	16	34	20,9
Egyéb örök és hasonló jellegű egyszerű foglalkozások	6	10	6,1
Egyéb takarítók és hasonló jellegű egyszerű foglalkozások	3	3	1,8
Szállító- és rakodómunkás	3	10	6,1

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

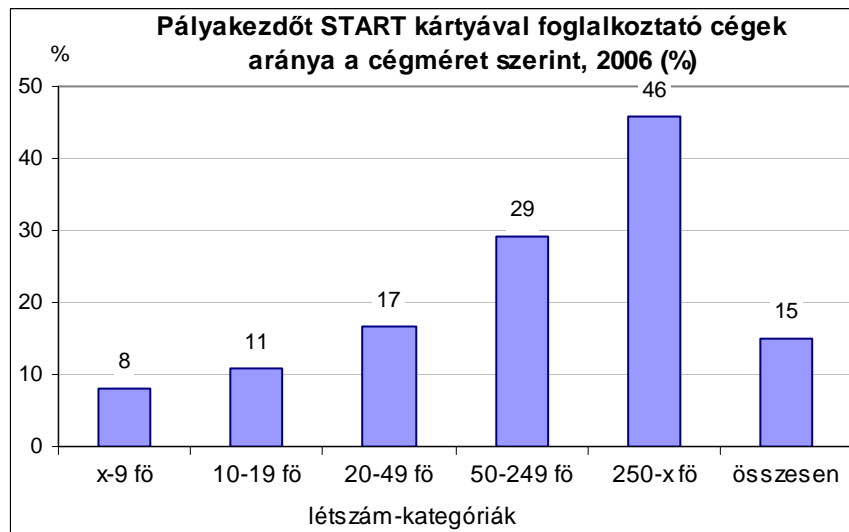
6.6.3. Ábra: Pályakezdőt START kártyával foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, 2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.6.4. Pályakezdőt START kártyával foglalkoztató cégek aránya a cégméret szerint, 2006 (%)

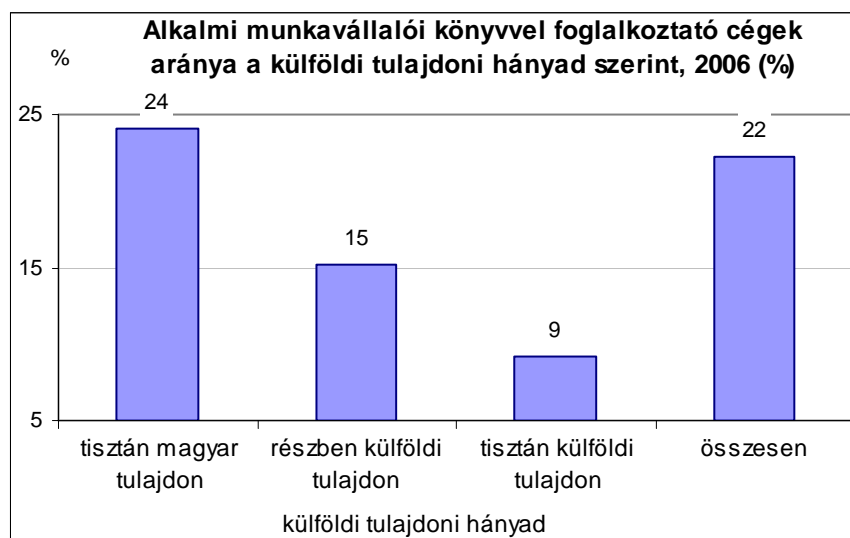
Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.7. Foglalkoztatás alkalmi munkavállalói (AM) könyvvvel

A felvétel alapján a cégek viszonylag magas aránya, 22%-a alkalmaz munkavállalót alkalmi munkavállalói könyvvvel. Ez az arány a nem függ a cégek méretétől. A külföldi tulajdon aránya szerint azonban már egyértelmű különbség mutatható ki a cégek között: a magyar cégek közel egynegyede alkalmaz munkavállalót alkalmi munkavállalói könyvvvel, míg a tisztán külföldi tulajdonban lévő cégeknél ez az arány a 10%-ot sem éri el.

6.7.1. Ábra: Alkalmi munkavállalói könyvvvel foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdoni hányad szerint, 2006 (%)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A munkavállalókat alkalmi munkavállalói könyvvvel alkalmazó cégek aránya az idegenforgalomban a legnagyobb (57%), amit a mezőgazdaság követ 30% feletti aránnyal. A magas aránymutatók a két gazdasági ág aktivitását befolyásoló szezonális hatásokkal magyarázhatóak. A többnyire szellemi munkaerőt alkalmazó gazdasági ágakban, mint pl. a gazdasági szolgáltatásban, vagy a pénzügyi szektorban az alkalmi munkavállalói könyvet ritkán alkalmazzák.

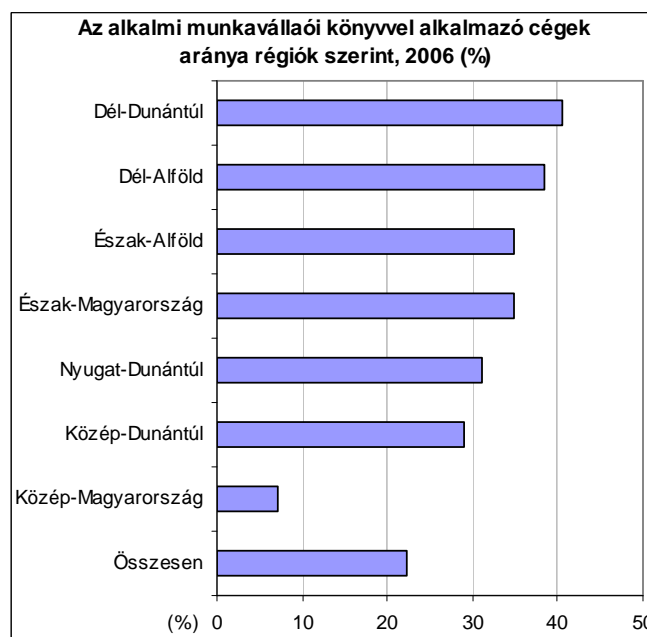
6.7.2. Ábra: Az alkalmi munkavállalói könyvvel alkalmazó cégek aránya, 2006 (%)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A régiók szerinti 6.7.3. ábrából az tűnik ki, hogy az alkalmi munkavállalói könyvnek különösen azokban a régiókban volt nagy sikere, ahol nagyobb a munkanélküliség és alacsonyabb az aktivitás. Ennek tükrében az alkalmi munkavállalói könyv intézménye alkalmas eszköznek bizonyulhat a munkaerőpiaci problémák enyhítésére és kedvező tendenciák elindítására.

6.7.3. Ábra: Az alkalmi munkavállalói könyvvel alkalmazó cégek aránya régiók szerint, 2006 (%)

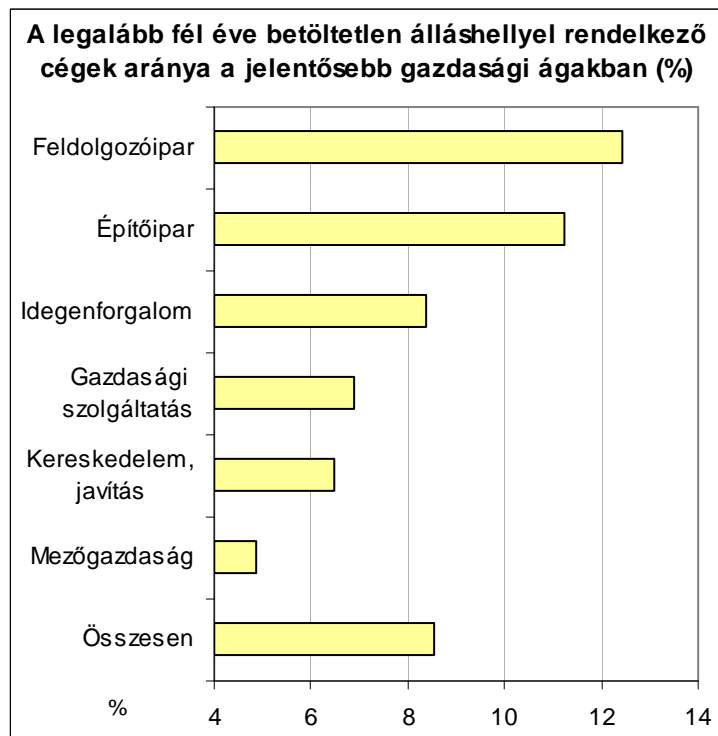

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.8. Munkaerőhiány

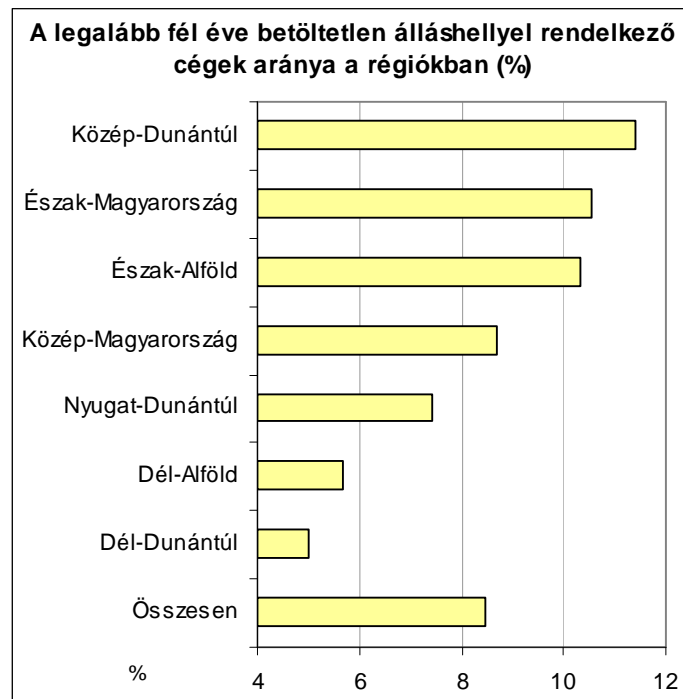
Közel minden tizenkettedik cégnél (a megkérdezettek 8,5%-ánál) jelezték, hogy van olyan álláshelyük, amelyet a kínált bérek mellett legalább fél éve nem sikerült betölteni. A tartós munkaerőhiány a cégek közel ugyanakkora arányát (8-9%-át) érinti a külföldi, a magyar és a vegyes tulajdonú cégek körében. A gazdasági ágak közül a feldolgozó- és az építőipar emelkedik ki az átlagosnál jelentősebb tartós munkaerőhiánnyal. Az oktatás és az egészségügy mellett a kereskedelemben és a mezőgazdaságban a legalacsonyabb azon cégek aránya, amelyeknél a munkáltatók tartósan betöltetlen álláshelyről adtak számot.

6.8.1. Ábra: A legalább fél éve betöltetlen álláshellyel rendelkező cégek aránya a jelentősebb gazdasági ágakban

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.8.2. Ábra: A legalább fél éve betöltetlen álláshellyel rendelkező cégek aránya a régiókban (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A felvétel nem ad lehetőséget a munkaerőhiány okainak részletes elemzésére. Nem rendelkezünk ugyanis információval arra vonatkozóan, hogy a betöltetlen álláshelyekre kevés-e a jelentkező, vagy túl alacsonyok-e a kínált bérek, vagy a jelentkezők tudásával vannak-e gondok, vagy esetleg a földrajzi mobilitás hiánya játszik-e fontos szerepet. A hiány okára vonatkozóan egyedül a betöltetlen állásra jelentkezőknek kínált bruttó bérek átlagából vonhatunk le következtetéseket. Gyakran előfordul, hogy munkaerőhiány és munkanélküliség egyszerre vannak jelen egyazon régióban és foglalkozási területen, ami arra vezethető vissza, hogy a jelentkezők bérelvárása nem felel meg a kínált bérnek, vagyis a kínált bér nem elegendő ahhoz, hogy a jelentkező a munkanélküliség vagy inaktivitás helyett a felajánlott állás mellett döntsön (azaz a kínált bér a rezervációs bérszint alatt van).¹⁰ Ennek az összefüggésnek a feltárásához megvizsgáltuk a kínált bruttó bérek átlaga és a nemzetgazdasági átlagbérek közötti különbségeket azokban a foglalkozásokban, amelyekre vonatkozóan a cégek a legnagyobb munkaerőhiányt jelezték. A 6.8.3. ábrán látható, hogy a hosszabb ideje betöltetlen álláshelyek számát tekintve jelentősebb munkaerőhiány a rutinmunkát, a betanított munkaerőt és az alacsonyabb szintű készségeket igénylő foglalkozásokban jelentkezik (segédmunkás, gyártósori összeszerelő, varrónő). Az is látható, hogy a részletesebben vizsgált 11 munkaerőhiányos foglalkozás közül több esetben a kínált bruttó bérek átlaga alig marad el, sőt, több esetben meg is haladja a foglalkoztatottak

¹⁰ Az ellentmondás egy másik lehetséges magyarázata lehet, hogy a jelentkezőknek a bér mellett a foglalkoztatás más körülményei sem felelnek meg.

nemzetgazdasági átlagbérét¹¹. Ezekben a foglalkozásokban a munkaerőhiány kevésbé magyarázható a kínált bruttó bérek alacsony szintjével.

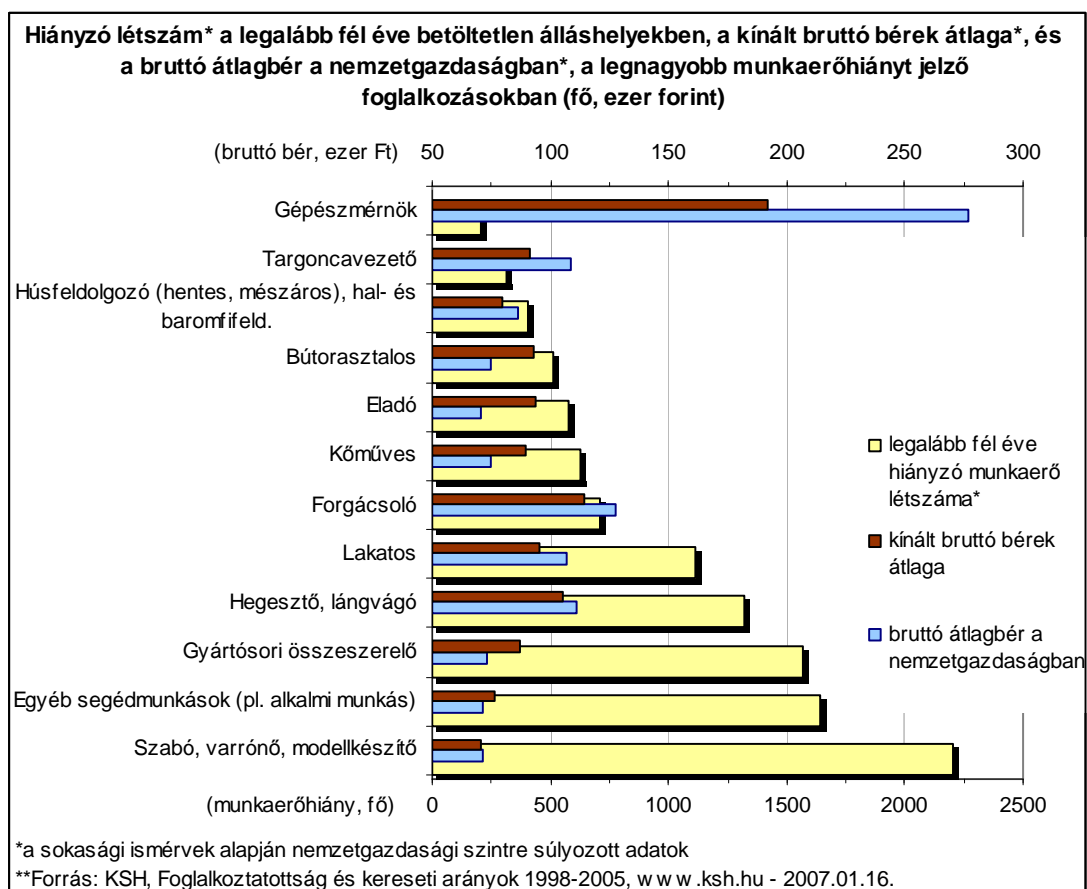
Ugyanakkor több foglalkozás esetében nagy valószínűséggel az alacsony kínálati bérek jelentős szerepet játszanak abban, hogy a cégek ezeket a munkaköröket hosszabb ideje nem tudják betölteni. Ilyen foglalkozások a targonca-vezető, húsfeldolgozó, forgácsoló, lakatos, valamint a hegesztő, lángvágó de ide sorolhatjuk még a gépészmérnöki munkaköröket is. A gépészmérnökök esetében a kínált bérek részben a foglalkozási terület jellegéből adódó jelentős bérkülönbségek miatt térhetnek el a nemzetgazdasági átlagtól.¹²

A cégek például azért sem tudják betölteni a lakatos állásaikat, mert a jelentkezőknek átlagosan mindössze bruttó 95 ezer forintot kínálnak, miközben a nemzetgazdasági átlagbér 107 ezer forint. Az is lehet, hogy a cégek kifogásolják a jelentkezők tudását, ami ugyancsak arra vezethető vissza, hogy alacsonyabb kínált bér mellett csak a rosszabb képességűek fogadnák el a meghirdetett állást. A lakatos szakmához hasonló lehet a helyzet a forgácsolók számára felkínált állásokban, amelyeknél a kínált bruttó bérek átlagánál 14 ezer forinttal magasabb - 128 ezer forint - a bruttó bérek országos átlaga.

¹¹ Tudjuk, hogy pontosabb lenne a nemzetgazdasági szintű átlagbérek helyett a lokális munkaerőpiacra jellemző területi, (megyei, esetleg régiós) átlagbérekhez hasonlítani a kínált béreket – ennek vizsgálata azonban külön kutatást igényelne. Mindenesetre az itt közölt számítással illusztrálni kívánjuk azt, hogy nem létezhet önmagában „országos, vagy területi szintű munkaerőhiány” és e jelenségben fontos mozzanat lehet, hogy az adott munkakörök betöltésénél a kínált bérek nem érik el a lokális munkaerőpiacra jellemző átlagbérszintet.

¹² A többi foglalkozástól eltérően a gépészmérnök egy szellemi, elsősorban felsőfokú végzettséget igénylő foglalkozási terület, amelyben jelentősek a bérkülönbségek a különböző pozíciók, vagy munkakörök között. Ha a cégek pl. elsősorban pályakezdő, vagy nem vezető beosztású gépészmérnököket keresnek, akkor ez magyarázatot adhat arra, hogy a kínált bérek jelentős mértékben eltérnek a nemzetgazdasági átlagtól. Ennek részletesebb elemzésére nem térünk ki.

6.8.3. Ábra: Hiányzó létszám* a legalább fél éve betöltetlen álláshelyekben, a kínált bruttó bérek átlaga*, és a bruttó átlagbér a nemzetgazdaságban** a legnagyobb munkaerőhiányt jelző foglalkozásokban (fő, ezer forint)

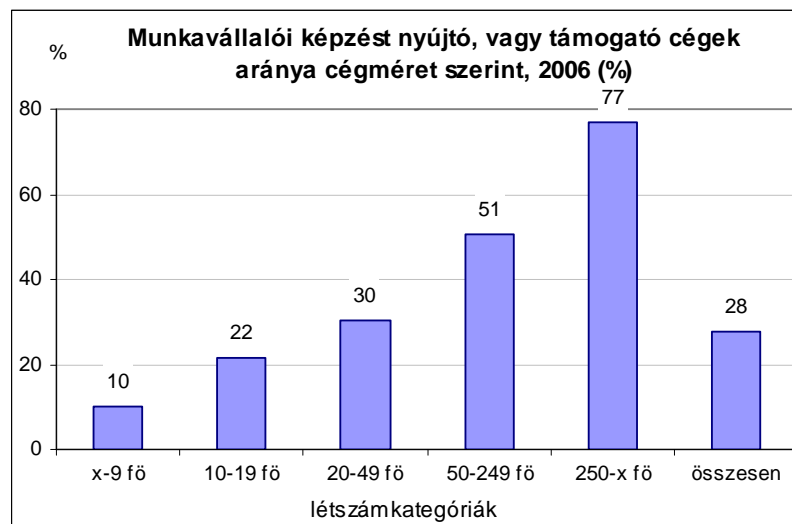
Súlyozás: létszám arányos súlyok

Hiányzó létszám és kínált bérek adatainak forrása: SZMM – GVI adatfelvétel

7. A vállalatok képzési aktivitása

Saját munkavállalóinak képzéséről a cégek 28%-a gondoskodik. Ez az aránymutató – amint az a 7.1. ábrán megfigyelhető – a cég méretével együtt meredeken nő. A legalább 250 főt foglalkoztató nagycégeknek már csak kis hányada, 13%-a nem foglalkozik a munkavállalók képzésével. A képzési aktivitást tekintve sajnos a magyar tulajdonban lévő vállalkozások elmaradnak a részben vagy tisztán külföldi tulajdonú cégek mögött. A külföldi cégeknek több mint fele, a magyar cégek körében azonban csak minden negyedik cég képezte dolgozóit 2006-ban (lásd a 7.2. ábrát).

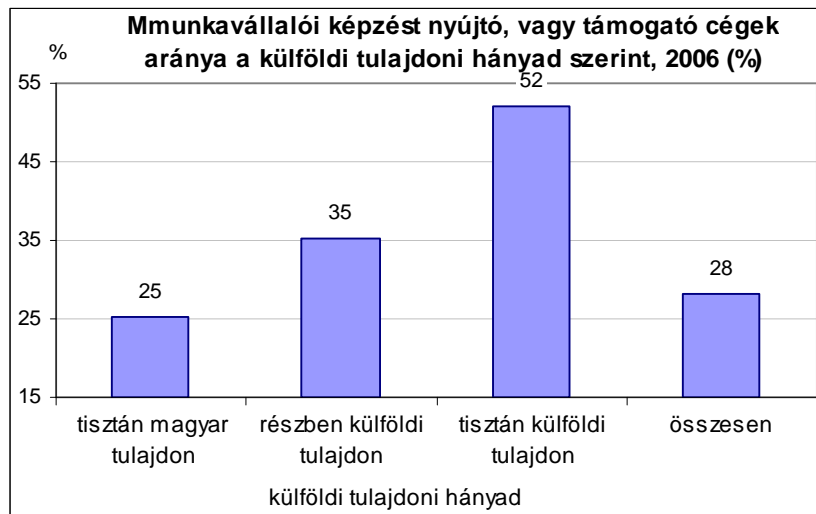
7.1. Ábra: Munkavállalói képzést nyújtó, vagy támogató cégek aránya cégméret szerint, 2006 (%)

Súlyozás: létszám arányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

7.2. Ábra: Munkavállalói képzést nyújtó, vagy támogató cégek aránya a külföldi tulajdoni hányad szerint, 2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldi tulajdonú cégek átlagos létszáma nagyobb, mint a magyar vállalkozásoké, azaz a külföldiek között nagyobb a nagy létszámú cégek aránya. Ez magyarázatot adhatna arra, hogy a külföldi cégeknél nagyobb a képzési aktivitás. A 7.1. táblázatból azonban kiderül, hogy a külföldiek minden létszámkategóriában több figyelmet fordítanak munkavállalóik képzésére, mint a magyar munkáltatók. Egyedül a nagyvállalatok körében állnak a magyar cégek közel a külföldi tulajdonúakhoz. A több mint 250 főt foglalkoztató cégek körében ugyanis már elenyésző a különbség külföldi és magyar cégek között a munkavállalóikat képző cégek arányát tekintve.

7.1. Táblázat: Munkavállaló képzését végző, vagy támogató cégek aránya az egyes létszám-kategóriákban, a külföldi tulajdon szerint, 2006 (%)

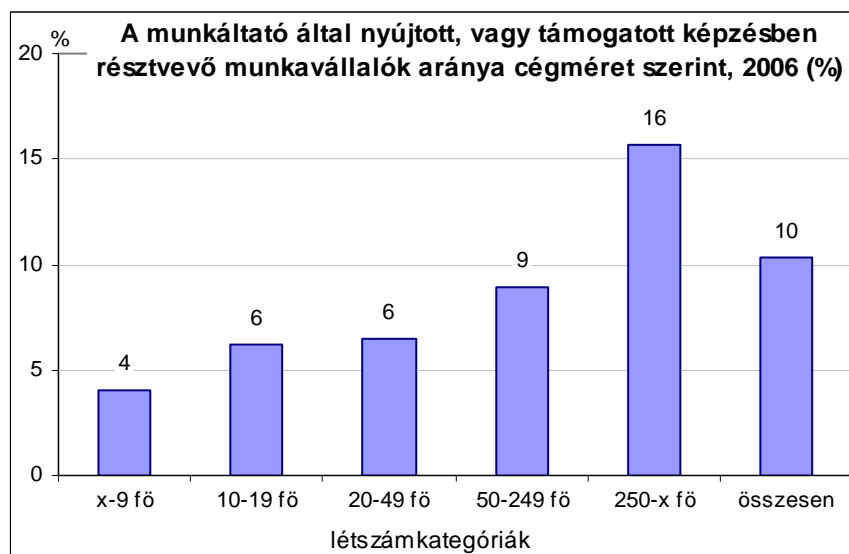
x-9 fő	tisztán magyar tulajdon	10%
	részben külföldi tulajdon	6%
	tisztán külföldi tulajdon	31%
	összesen	10%
10-19 fő	tisztán magyar tulajdon	20%
	részben külföldi tulajdon	28%
	tisztán külföldi tulajdon	41%
	összesen	22%
20-49 fő	tisztán magyar tulajdon	29%
	részben külföldi tulajdon	36%
	tisztán külföldi tulajdon	47%
	összesen	31%
50-249 fő	tisztán magyar tulajdon	47%
	részben külföldi tulajdon	54%
	tisztán külföldi tulajdon	65%
	összesen	51%
250-x fő	tisztán magyar tulajdon	74%
	részben külföldi tulajdon	87%
	tisztán külföldi tulajdon	77%
	összesen	76%

Súlyozás: létszámarányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A cégek alkalmazottainak 10%-a részesül vagy a cég által végzett, vagy a cég által támogatott képzésben. A képzésben részesülők száma és a cég mérete között az előbbiekhöz hasonló összefüggés mutatható ki (lásd a 7.3. ábrát)

7.3. Ábra: A munkáltató által nyújtott, vagy támogatott képzésben résztvevő munkavállalók aránya cégméret szerint, 2006 (%)

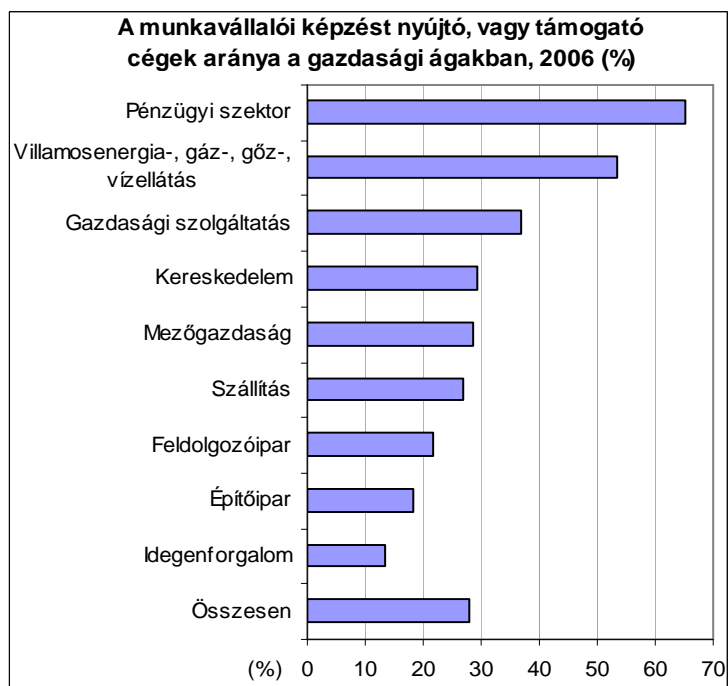

Súlyozás: létszám arányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A gazdasági ágak közül a pénzügyi szektorban a legnagyobb a munkavállalók számára képzést biztosító cégek aránya, az idegenforgalomban a legalacsonyabb.

7.4. Ábra: A munkavállalói képzést nyújtó, vagy támogató cégek aránya a gazdasági ágakban, 2006 (%)

Súlyozás: létszám arányos súlyok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A gyakorlati képzést végző cégek arányát tekintve az idegenforgalom gazdasági ág ugyanakkor az első helyre kerül. Az idegenforgalomban, szálláshely-szolgáltatásban, vendéglátásban a cégek 60%-a foglalkozik gyakorlati képzéssel. Ez az arány a pénzügyi szektorban alig több 10%-nál.

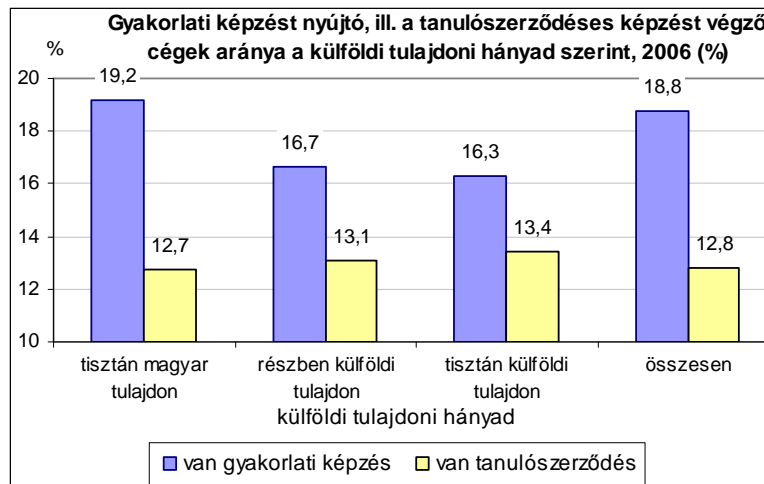
7.5. Ábra: A gyakorlati képzést végző cégek aránya a gazdasági ágakban, 2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

2005-ben és 2006-ban egyaránt a cégek 13%-a folytatott gyakorlati képzést tanuló szerződés keretében. A külföldi cégek között 2006-ban kisebb volt a gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya, azonban a külföldi tulajdonnal nő a tanuló szerződéses képzési forma gyakorisága.

7.6. Ábra: Gyakorlati képzést nyújtó, ill. a tanulószertződéses képzést végző cégek aránya a külföldi tulajdoni hányad szerint, 2006 (%)

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A képzési ráfordítás a cégek 15%-ánál meghaladja a szakképzési hozzájárulás összegét. Azon cégek között, amelyek folytatnak gyakorlati képzést ez az arány 30%, a gyakorlati képzést nem végző cégek körében csak minden tizediknél haladja meg a ráfordítás a hozzájárulást.

7.2. Táblázat: Azon cégek aránya, amelyeknél a képzési ráfordítás meghaladja, ill. nem haladja meg a szakképzési hozzájárulást, aszerint, hogy a cég folytatott-e gyakorlati képzést 2006-ban (%)

		A képzési ráfordítás meghaladja-e a szakképzési hozzájárulás összegét?		
		igen	nem	
Folytat-e a cég gyakorlati képzést 2006-ban?	nem	11%	89%	100%
	igen	30%	70%	100%
Összesen		15%	85%	100%

Súlyozás: létszámarányos súlyok
 Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel